

การดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปและผลิตภัณฑ์อาหาร
จังหวัดน่าน

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต
แขนงวิชาส่งเสริมการเกษตร สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

พ.ศ. 2557

**The Operations of Food Processing and Product Community Enterprises
in Nan Province**

Mrs. Umaporn Deepomkul

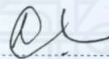
A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of Agriculture in Agricultural Extension and Development
School of Agriculture and Cooperatives
Sukhothai Thammathirat Open University

2014

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปและผลิตภัณฑ์อาหาร จังหวัดน่าน
ชื่อและนามสกุล นางอุมพร ดีพรมกุล
แขนงวิชา ส่งเสริมการเกษตร
สาขาวิชา เกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
อาจารย์ที่ปรึกษา 1. รองศาสตราจารย์บำเพ็ญ เขียวหวาน
2. รองศาสตราจารย์ ดร. สินีนุช ครุฑเมือง แสนเสริม

วิทยานิพนธ์นี้ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 18 มิถุนายน 2558

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร. สมจิต โยชะคง)

กรรมการ

(รองศาสตราจารย์บำเพ็ญ เขียวหวาน)

กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร. สินีนุช ครุฑเมือง แสนเสริม)

ประธานกรรมการบัณฑิตศึกษา

(ศาสตราจารย์ ดร. สิริวรรณ ศรีพหล)

ชื่อวิทยานิพนธ์ การดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปและผลิตภัณฑ์อาหารจังหวัดน่าน

ผู้วิจัย นางอุมาพร ดีพรมกุล รหัสนักศึกษา 2569001338

ปริญญา เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต (ส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร)

อาจารย์ที่ปรึกษา (1) รองศาสตราจารย์บำเพ็ญ เขียวหวาน (2) รองศาสตราจารย์ ดร. สินีบุษ คุรุขเมือง แสนเสริม

ปีการศึกษา 2557

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา(1)สถานภาพการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปและผลิตภัณฑ์อาหารจังหวัดน่าน(2)สภาพสังคมและเศรษฐกิจของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน(3)ความคิดเห็นของสมาชิกเกี่ยวกับการดำเนินงาน(4)ความคิดเห็นของสมาชิกต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน(5)ปัญหาในการดำเนินกิจกรรมของวิสาหกิจชุมชน (6) จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรคและแนวทางการพัฒนา ประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือ สมาชิกวิสาหกิจชุมชนแปรรูปและผลิตภัณฑ์อาหารจังหวัดน่าน ที่ขึ้นทะเบียนกับสำนักงานเกษตรจังหวัดน่านทั้งหมด จำนวน 165 กลุ่ม สมาชิก 2,505 ราย โดยการสุ่มตัวอย่าง รวม 38 กลุ่ม กลุ่มตัวอย่างเป็นสมาชิก 347 ราย คณะกรรมการ 38 ราย จัดเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด

ผลการวิจัยพบว่า สถานภาพการดำเนินงานมีความเข้มแข็ง มีทิศทางที่ชัดเจน มีการกำหนดเป้าหมายกลุ่ม มีจริยธรรม มีความรับผิดชอบต่อชุมชน รักษาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม กำหนดแผนการปฏิบัติงานชัดเจน ชี้แจงแผนการดำเนินงานแก่สมาชิก มีการติดตามข้อมูลการจำหน่ายสินค้า และนำข้อมูลมาปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง แสวงหาความรู้ใหม่ อนุรักษ์และต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่น มีการพัฒนาผู้นำและสมาชิก สมาชิกส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา อาชีพหลักทำการเกษตร ค่าขายเป็นอาชีพเสริม แหล่งเงินทุนส่วนมากจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ การเกษตรและเป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์มีรายได้มากกว่ารายจ่าย รายได้ในภาคเกษตรน้อยกว่ารายได้นอกภาคการเกษตร รวมกลุ่มเพื่อพัฒนาอาชีพ และรับความรู้จากแหล่งต่างๆ ส่วนใหญ่จะเสียค่าใช้จ่ายในการเข้าร่วมกิจกรรม และมีรายได้เพิ่มจากการร่วมกิจกรรม การดำเนินงานกลุ่มผู้นำและสมาชิกมีความเสียสละ มีความรู้ มีความยุติธรรม มีการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า ได้รับการสนับสนุนความรู้และสินเชื่อจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน สมาชิกมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมด้านการวิเคราะห์ปัญหา การวางแผนการเงิน การผลิตอยู่ในระดับมาก ปัญหาที่พบในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปและผลิตภัณฑ์อาหารจังหวัดน่านคือ คณะกรรมการไม่เข้าใจในวัตถุประสงค์ของกลุ่ม ไม่มีส่วนร่วมในการจำหน่ายผลผลิต กลุ่มขาดแคลนเงินทุนในการดำเนินกิจกรรม จุดแข็งคือผู้นำมีความเสียสละ มีประสบการณ์ในการบริหารจัดการสมาชิกมีความรู้ ปฏิบัติตามกฎระเบียบกลุ่ม จุดอ่อนคือผู้นำไม่ค่อยมีเวลา สมาชิกไม่มีส่วนร่วมในการวางแผน โอกาสคือการได้รับสนับสนุนความรู้ งบประมาณจากภาครัฐ เอกชน อุปสรรคส่วนมากเป็นด้านงบประมาณที่น้อยและล่าช้า แนวทางการพัฒนาควรให้ความรู้ด้านการบริหารงาน การวางแผน การมีส่วนร่วม และกำหนดเป็นยุทธศาสตร์ในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนแปรรูปและผลิตภัณฑ์อาหารจังหวัดน่าน

คำสำคัญ การดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนแปรรูปและผลิตภัณฑ์อาหารจังหวัดน่าน

Thesis title: The Operations of Food Processing and Product Community Enterprises in Nan Province
Researcher: Mrs. Umaporn Deepomkul ; **ID:**2569001338;
Degree: Master of Agriculture (Agricultural Extension and Development);
Thesis advisors: (1) Bumpen Keowan, Associate Professor; (2) Dr. Sineenuch Khрутmuang Sanserm, Associate Professor; **Academic year:** 2014

Abstract

The objectives of this study were (1) to study the state of food processing and product community enterprise operation Nan Province; (2) to study social and economic state of members of the community enterprises; (3) to study their opinions on the community enterprise operation; (4) to study their opinions on their participation in the community enterprise operation; (5) to study their problems on doing activities of the community enterprises; and (6) to study the strength, weakness, opportunity, obstructions, and guidelines for developing the community enterprises. The population in this study was members of 38 food processing and product community enterprise groups in Nan Province. The samples were selected by using a random sampling methodology consisting of 347 members of the community enterprise groups and 38 committees. The data were collected by interviewing the samples. The statistical methodology used to analyze the data by computer programs were percentage, mean, standard deviation, minimum value, and maximum value.

The findings of this study were as follows: They united in doing activities of the community enterprise groups in order to develop their main occupation and create their subordinate occupation; they also united to be transferred knowledge from various knowledge sources. They had to have some expenses in participating in activities of the community enterprises, however, their income was increased from participating in the activities. Their groups were established from the support of government sectors. The capital of their groups was mostly derived from their monthly savings and their shares. Their group operation was serious, their goal was clear and each group had its certain goal. They were responsible for their community, natural resources, and environment. Most of the members of the community enterprises were female. They were educated at secondary level or lower vocational certification level. They participated in activities of the community enterprises in order to increase their income. Their main occupation was a farmer, while their subordinate occupation was a merchant. They mostly took out loans from the Bank for Agriculture and Agricultural Cooperatives, a housewife group, or a farmer group to be their capital. Most of them were members of a savings group. Their family income was higher than their family expenditure, and their income deriving from agricultural section was lower than their income deriving from non-agricultural sections. Their activities were operated with morality. Their groups defined the operation plan clearly and made it known to the public. They monitored their product distribution and improved their operation continuously. They looked for updated knowledge to develop their community enterprise groups. They conserved and enlarged the local wisdom, developed their leaders and members step by step, created will, satisfaction, and motivation in their members. They had good welfare throughout and linked the enterprise activities inside and outside their community. They had clear step of the product production and services leading to having good quality products and services. However, they had problems that their committees did not understand the objectives of their groups and did not participate in the product distribution. Their groups lacked the capital, materials-equipment in doing their activities, and they did not introduce and take care of various related sectors. The leader has experience in management but not has time to take care of members. On the other way, members have knowledge, respect to the rule of company but not have participated in plan. The government and Private individual supported this group by fund and knowledge. Problem of fund for this group was tiny and late. So, the solutions are given business knowledge, plan knowledge, and participation to members that define the developed processing community enterprise and food products strategies of Nan province.

Keywords: Operation, Food Processing and Product Community Enterprise, Nan Province

กิตติกรรมประกาศ

การจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี และได้รับความกรุณาเป็นอย่างสูง จากท่านรองศาสตราจารย์ ดร.สมจิต โยธะคง ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์บำเพ็ญ เขียวหวาน อาจารย์ที่ปรึกษาหลักและรองศาสตราจารย์ ดร.สินีนุช คุรุทเมือง แสตนเสริม อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำตรวจและแก้ไขวิทยานิพนธ์ จนแล้วเสร็จสมบูรณ์ พร้อมทั้งให้กำลังใจตลอดเวลาที่ผู้วิจัยศึกษาค้นคว้า ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณทุกท่านเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณคณาจารย์ทุกท่าน ที่ให้ความรู้ทางด้านวิชาการ และเจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชที่อำนวยความสะดวกทุกด้าน ซึ่งมีผลทำให้การศึกษาประสบผลสำเร็จพร้อมกันนี้ ขอขอบคุณ ผู้บังคับบัญชา สำนักงานเกษตรจังหวัดน่าน ที่ให้กำลังใจมาโดยตลอด และเจ้าหน้าที่สำนักงานเกษตรจังหวัดน่านทุกท่านที่คอยสนับสนุน ช่วยเหลือ รวมทั้งทุกคนในครอบครัว และสำคัญที่สุด คือ คณะกรรมการและสมาชิกวิสาหกิจชุมชนแปรรูปและผลิตภัณฑ์อาหารจังหวัดน่าน ที่ให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูล ส่งผลให้วิทยานิพนธ์ครั้งนี้บรรลุผลสำเร็จ

ในส่วนที่เป็นคุณค่า และคุณความดีที่สามารถอำนวยความสะดวกประโยชน์ของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ขอมอบแต่ครอบครัว ตลอดจนคณาจารย์ผู้มีพระคุณทุกท่านที่กรุณาถ่ายทอดความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ทางด้านวิชาการตั้งแต่อดีตจนสำเร็จการศึกษาเป็นอย่างยิ่ง

อุมาพร ดีพรมกุล

มิถุนายน 2558

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญตาราง	ฅ
สารบัญภาพ	ญ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์การวิจัย	3
กรอบแนวคิดการวิจัย	4
ขอบเขตการวิจัย	5
นิยามศัพท์เฉพาะ	5
ผลที่คาดว่าจะได้รับ	6
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	7
แนวคิดเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนและเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน	7
การส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนและเครือข่าย	12
แนวคิดเกี่ยวกับความคิดเห็น.....	30
แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม.....	32
การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค	38
สถานการณ์ของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปและผลิตภัณฑ์อาหารจังหวัดน่าน.....	41
ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	44
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	50
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	50
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	52
การเก็บรวบรวมข้อมูล	53
การวิเคราะห์ข้อมูล	53

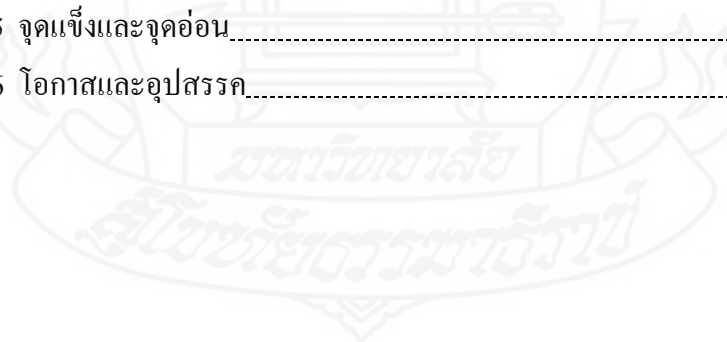
สารบัญ (ต่อ)

หน้า

บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	55
ตอนที่ 1 สภาพทั่วไปและการดำเนินงานกลุ่ม	56
ตอนที่ 2 สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจกลุ่มวิสาหกิจชุมชน แปรรูปและผลิตภัณฑ์อาหาร จังหวัดน่าน	59
ตอนที่ 3 การดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน	67
ตอนที่ 4 ความคิดเห็นต่อการดำเนินงานกลุ่ม	72
ตอนที่ 5 ปัญหาในการดำเนินงานกลุ่มวิสาหกิจชุมชน	76
ตอนที่ 6 จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรคแนะแนวทางพัฒนาวิสาหกิจชุมชน	80
บทที่ 5 สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	84
สรุปการวิจัย	84
อภิปรายผล	88
ข้อเสนอแนะ	93
บรรณานุกรม	94
ภาคผนวก	99
แบบสัมภาษณ์	101
ประวัติผู้วิจัย	110

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 2.1 รายชื่อวิสาหกิจชุมชนแปรรูปและผลิตภัณฑ์อาหารจังหวัดน่าน.....	41
ตารางที่ 4.1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน.....	51
ตารางที่ 4.2 สภาพทางสังคมของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน.....	60
ตารางที่ 4.3 สภาพทางเศรษฐกิจของสมาชิก.....	62
ตารางที่ 4.4 ความคิดเห็นของคณะกรรมการกลุ่มต่อทิศทางขององค์กร.....	67
ตารางที่ 4.5 ความคิดเห็นของคณะกรรมการกลุ่มต่อการวางแผนการดำเนินงานกลุ่ม.....	69
ตารางที่ 4.6 ความคิดเห็นของคณะกรรมการกลุ่มต่อการบริหารการตลาด.....	70
ตารางที่ 4.7 ความคิดเห็นของคณะกรรมการกลุ่มต่อการจัดการข้อมูลข่าวสาร.....	70
ตารางที่ 4.8 ความคิดเห็นของคณะกรรมการกลุ่มต่อการบริหารสมาชิกวิสาหกิจชุมชน.....	71
ตารางที่ 4.9 ความคิดเห็นเกี่ยวกับผู้นำกลุ่ม.....	72
ตารางที่ 4.10 ความคิดเห็นของสมาชิกต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกลุ่มของสมาชิก.....	73
ตารางที่ 4.11 ความคิดเห็นของสมาชิกต่อการให้การสนับสนุนของภาครัฐและเอกชน.....	75
ตารางที่ 4.12 ปัญหาของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน.....	76
ตารางที่ 4.13 ปัญหาของคณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน.....	77
ตารางที่ 4.14 ปัญหาในการดำเนินงานกลุ่มวิสาหกิจชุมชน.....	79
ตารางที่ 4.15 จุดแข็งและจุดอ่อน.....	80
ตารางที่ 4.16 โอกาสและอุปสรรค.....	82

ญ

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย	4
ภาพที่ 2.1 ลำดับขั้นตอนความต้องการของมาสโลว์	36
ภาพที่ 3.1 แผนผังแสดงการสุ่มและการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง	51

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในช่วงหลายปีที่ผ่านมา ประเทศไทยได้เผชิญกับวิกฤตเศรษฐกิจหลายครั้งทำให้รัฐบาลในแต่ละยุคสมัย ต่างก็มีแนวความคิดที่จะหาวิธีทำให้ประเทศสามารถกำหนดยุทธศาสตร์ของประเทศ ให้มีความสามารถในการแข่งขันที่สูงขึ้น สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจโลก รัฐบาลไทยที่ผ่านๆมา จึงกำหนดกรอบยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจ โดยมองภาพของเศรษฐกิจอย่างเป็นระบบ และมีเป้าหมายที่จะรักษาไว้ซึ่งการเติบโตของเศรษฐกิจอย่างมีคุณภาพและเสถียรภาพ เน้นความสมดุลระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจระดับฐานราก และการสร้างความเชื่อมโยงเศรษฐกิจภายในประเทศกับเศรษฐกิจโลก อย่างรู้เท่าทันภายในระบบเศรษฐกิจแบบเสรี ด้วยความเชื่อมั่นว่าสังคมไทยยังมีศักยภาพ และสามารถพัฒนาขึ้นมาได้ รัฐบาลจึงหาทางที่จะสร้างรายได้ให้กับประชาชนและประเทศชาติ ทั้งนี้ต้องหาทางเปลี่ยนมุมมองในชุมชนให้เห็นว่าสิ่งที่ตนมีอยู่นั้นคือทรัพย์สินที่มีราคาสามารถเพิ่มรายได้ หากรู้จักการจัดการกับทรัพย์สินนั้นอย่างชาญฉลาด

แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน เป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยแก้ปัญหาความยากจนของประชาชนและเป็นแนวทางที่สร้างเศรษฐกิจ สังคมและชุมชนให้มีความยั่งยืน เพราะเป็นการส่งเสริมให้ชุมชนรู้จักใช้ทรัพยากรท้องถิ่น ทำให้พวกเขาสามารถพึ่งพาตนเองในระยะยาวได้อย่างมั่นคง ซึ่งกลุ่มงานพัฒนาวิสาหกิจชุมชน กรมส่งเสริมการเกษตร (2549) ได้อธิบายความหมายของวิสาหกิจชุมชนไว้ว่า วิสาหกิจชุมชน (SMCE หรือ small and micro community enterprise) หมายถึง กิจการของชุมชนที่เกี่ยวกับการผลิตสินค้า การให้บริการหรืออื่นๆ ที่ดำเนินการโดยคณะบุคคลที่มีความผูกพัน มีวิถีชีวิตร่วมกันและรวมตัวกันประกอบกิจการดังกล่าว ไม่ว่าจะป็นนิติบุคคลในรูปแบบใดหรือไม่เป็นนิติบุคคล เพื่อสร้างรายได้และเพื่อการพึ่งพาตนเองของครอบครัว ชุมชน และระหว่างชุมชน หรือกล่าวโดยสรุปก็คือ การประกอบการเพื่อการจัดการทุนของชุมชนอย่างสร้างสรรค์เพื่อการพึ่งตนเอง ซึ่งทุนของชุมชนนั้น ก็จะหมายรวมถึงทรัพยากร ผลผลิตทางการเกษตร ความรู้ ภูมิปัญญา วัฒนธรรม ประเพณีของท้องถิ่น

ในพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 มีเจตนารมณ์เพื่อให้มีการส่งเสริมความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น การสร้างรายได้ การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การพัฒนาความสามารถในการจัดการ และการพัฒนารูปแบบของวิสาหกิจชุมชน มีผลให้ชุมชนพึ่งพาตนเอง

ได้ และพัฒนาระบบเศรษฐกิจชุมชนให้มีความเข้มแข็ง พร้อมสำหรับการแข่งขันทางการค้าใน
อนาคตไม่ว่าในระดับใด รวมถึงการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนไปสู่การเป็นผู้ประกอบการกิจการใน
ระดับสูงขึ้นไป ซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและ
สังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 ที่มีจุดมุ่งหมายในการแก้ปัญหาความยากจนและยกระดับคุณภาพชีวิตของ
คนส่วนใหญ่ของประเทศ เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและความอยู่ดีมีสุขของคนไทย ภายใต้
แนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เน้นการสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชน และสังคมให้เป็นรากฐาน
การพัฒนาที่สำคัญของประเทศ โดยให้ความสำคัญกับการสร้างความมั่นคงของเศรษฐกิจชุมชน
ด้วยการบูรณาการกระบวนการผลิตการตลาด การขนส่ง บนฐานศักยภาพ และความเข้มแข็งของ
ชุมชนอย่างสมดุล เน้นการผลิตเพื่อการบริโภคอย่างพอเพียงภายในชุมชน รวมทั้งพัฒนาระบบการ
บ่มเพาะวิสาหกิจชุมชนควบคู่ไปกับการสร้างผู้ประกอบการใหม่ด้วยการพัฒนาความรู้ด้านการ
จัดการ การตลาดองค์ความรู้เกี่ยวกับการผลิตสินค้าที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น พัฒนามาตรฐานสินค้า
การสร้างตราสินค้า การจัดการเรื่องทรัพย์สินทางปัญญา และการพัฒนาทักษะในการประกอบอาชีพ
ของกลุ่มต่างๆ ให้สอดคล้องกับความหลากหลายของชุมชน เพื่อลดความเสี่ยงทางเศรษฐกิจ
(สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2549)

สำนักงานเกษตรจังหวัดน่าน เป็นหน่วยงานสังกัดกรมส่งเสริมการเกษตรมีเจ้าหน้าที่
อยู่ในพื้นที่มากที่สุดและมีความใกล้ชิดผูกพันกับเกษตรกร เป็นหน่วยงานที่รับนโยบายมาปฏิบัติ
มีบทบาทในการให้ความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชน เกษตรกร และมีบทบาทหน้าที่รับขึ้นทะเบียน
แก่กลุ่มที่มีความประสงค์ในการจดทะเบียนเป็นวิสาหกิจชุมชนที่ได้รับการรับรองทางกฎหมายตาม
พ.ร.บ. ส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ.2548 ปัจจุบัน(ข้อมูล ณ วันที่10พฤศจิกายน 2557) จังหวัดน่าน
มีกลุ่มวิสาหกิจชุมชนรวมทั้งสิ้น 1,269 กลุ่ม และมีจำนวนสมาชิกทั้งสิ้น 23,251 ราย

จากสภาพความเป็นจริงในการปฏิบัติงานของผู้วิจัยที่ผ่านมา พบว่าสถานภาพของกลุ่ม
ต่างๆ บางกลุ่มก็สามารถดำเนินการได้อย่างต่อเนื่องมีความเข้มแข็ง บางกลุ่มก็ไม่สามารถดำเนิน
กิจกรรมได้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งมักจะมีปัญหาที่เกิดจากสมาชิกของกลุ่มเอง และจากคณะกรรมการ
กลุ่ม เช่น ปัญหาคณะกรรมการบริหารกลุ่มขาดความรู้ ความเข้าใจในการบริหารงานกลุ่ม มีการ
รวบอำนาจไว้คนเดียว ขาดความเป็นผู้นำ ปัญหาสมาชิกไม่ให้ความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรม
เงินทุนหมุนเวียนไม่เพียงพอต่อการดำเนินกิจกรรม คุณภาพสินค้าและบริการ ไม่ได้มาตรฐาน
กลุ่มขาดความรู้เรื่องการบริหารจัดการกลุ่ม การผลิต การตลาด เพื่อการผลิตสินค้า/บริการ ตาม
ความต้องการของผู้บริโภค

จากปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปและผลิตภัณฑ์อาหารในจังหวัดน่าน ทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ การบริหารจัดการกลุ่ม การผลิต การตลาด ตลอดจนถึงปัญหา อุปสรรค ที่เกิดขึ้น เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนา กลุ่ม ในจังหวัดน่าน และเป็นแนวทางในการพัฒนา กลุ่มอื่นๆ ต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

2.1 สภาพทั่วไปและการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปและผลิตภัณฑ์อาหารจังหวัดน่าน

2.2 สภาพสังคมและเศรษฐกิจ ของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนแปรรูปและผลิตภัณฑ์อาหารจังหวัดน่าน

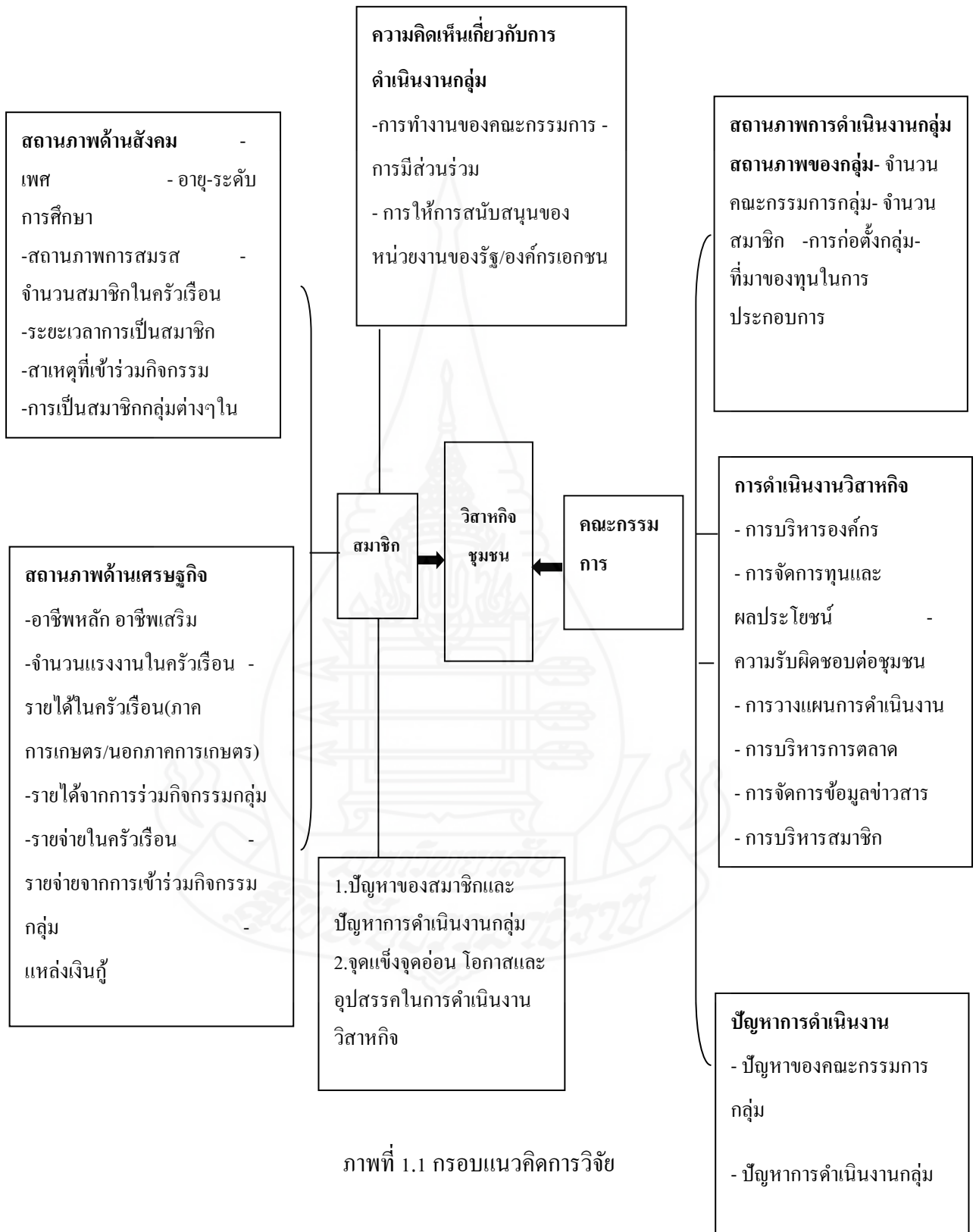
2.3 ความคิดเห็นของสมาชิกเกี่ยวกับการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปและผลิตภัณฑ์อาหารจังหวัดน่าน

2.4 ความคิดเห็นของสมาชิกต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปและผลิตภัณฑ์อาหารจังหวัดน่าน

2.5 ปัญหาและข้อเสนอแนะในการดำเนินกิจกรรมของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปและผลิตภัณฑ์อาหารจังหวัดน่าน

2.6 จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรคและแนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนแปรรูปและผลิตภัณฑ์อาหารจังหวัดน่าน

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย

4. ขอบเขตการวิจัย

4.1 ด้านเนื้อหา

ศึกษาสภาพทั่วไปและการดำเนินงาน สภาพสังคม เศรษฐกิจ การบริหารจัดการ วิสาหกิจ การผลิต การตลาด ตลอดจนปัญหา อุปสรรค วิสาหกิจชุมชนแปรรูปและผลิตภัณฑ์อาหาร จังหวัดน่าน

4.2 ด้านระยะเวลา

ทำการศึกษาคำเนินงานวิสาหกิจชุมชนแปรรูปและผลิตภัณฑ์อาหารจังหวัดน่าน ปี 2557

4.3 ด้านประชากร

สมาชิกวิสาหกิจชุมชนแปรรูปและผลิตภัณฑ์อาหารจังหวัดน่าน ที่ขึ้นทะเบียนกับ สำนักงานเกษตรจังหวัดน่านจำนวน 38 กลุ่ม สมาชิก 385 ราย

5. นิยามศัพท์เฉพาะ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้ให้นิยามศัพท์เฉพาะที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ในเรื่องการค้าดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน ดังนี้

5.1 วิสาหกิจชุมชน (SMCE หรือ small and micro community enterprise) หมายถึง กิจการของชุมชนเกี่ยวกับการผลิตสินค้า การให้บริการหรือการอื่น ๆ ที่ดำเนินการโดยคณะบุคคลที่มีความผูกพัน มีวิถีชีวิตร่วมกันและรวมตัวกันประกอบกิจการดังกล่าว ไม่ว่าจะป็นนิติบุคคลในรูปแบบใด หรือไม่เป็นนิติบุคคล เพื่อสร้างรายได้และเพื่อการพึ่งพาตนเองของครอบครัว ชุมชน และระหว่างชุมชน

5.2 คณะกรรมการวิสาหกิจชุมชน หมายถึง บุคคลที่สมาชิกกลุ่มเลือกให้เป็นตัวแทนกลุ่ม เป็นผู้ดำเนินการบริหารงานกลุ่ม

5.3 สมาชิกวิสาหกิจชุมชน หมายถึง บุคคลที่สมัครเข้าเป็นวิสาหกิจชุมชน

5.4 เครือข่ายวิสาหกิจชุมชน หมายถึง กลุ่มที่มีความสัมพันธ์ระหว่างคน หรือองค์กร มีการพึ่งพากัน และกัน

5.5 การมีส่วนร่วมของวิสาหกิจชุมชน หมายถึง สมาชิกวิสาหกิจชุมชนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมของกลุ่ม ตั้งแต่ร่วมวางแผนการดำเนินงาน ร่วมกันผลิต ร่วมกันจำหน่าย และร่วมกันแก้ปัญหาของกลุ่ม

5.6 การสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริม หมายถึง เกษตรกรได้รับการส่งเสริมสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่ ให้ความรู้ด้านวิชาการ การดำเนินงาน การตลาด เป็นต้น

5.7 การดำเนินงานของกลุ่ม หมายถึง การศึกษาเกี่ยวกับทิศทางของวิสาหกิจชุมชน การวางแผนด้านดำเนินงาน การบริหารจัดการ การตลาด การจัดการด้านข้อมูลข่าวสาร

5.8 ความคิดเห็นการดำเนินงาน หมายถึง การแสดงความคิดเห็นของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน ต่อผู้นำกลุ่ม การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมกลุ่ม การให้การสนับสนุนกิจกรรมของหน่วยงานภาครัฐ และเอกชน

5.9 การแปรรูปผลิตภัณฑ์อาหารหมายถึง กรรมวิธีการถนอมผลิตผลการเกษตรหรือการแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์อาหารชนิดต่าง ๆ นั้น มีการปฏิบัติต่อเนื่องกันมาหลายวิธีแต่ละวิธีอาจจะแตกต่างกันออกไปในรายละเอียดปลีกย่อยแล้ว แต่ความนิยมในท้องถิ่น

6. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

6.1 เพื่อนำไปใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปและผลิตภัณฑ์อาหารจังหวัดน่าน

6.2 เพื่อเป็นประโยชน์ในการวางแผนส่งเสริมและพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ให้การดำเนินงานกลุ่มประสบผลสำเร็จ ตลอดจนนำไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับวิสาหกิจชุมชนอื่น ๆ

6.3 เพื่อเป็นแนวทางในการวางแผนการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่องการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปและผลิตภัณฑ์อาหารจังหวัดน่าน ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าจากวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องจากเอกสาร ตำรา บทความ วารสาร และงานวิจัย โดยนำเสนอหัวข้อต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนและเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน
2. แนวคิดเกี่ยวกับความคิดเห็น
3. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
4. การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค
5. สถานการณ์ของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปและผลิตภัณฑ์อาหารจังหวัดน่าน
6. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนและเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน

1.1 ความหมายการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนมี ดังนี้

กรมส่งเสริมการเกษตร (2548:1) ได้ให้ความหมาย คำว่า “วิสาหกิจชุมชน” หมายถึง กิจการของชุมชน เกี่ยวกับผลิตสินค้า การให้บริการหรือการอื่น ๆ ที่ดำเนินการโดยคณะบุคคลที่มีความผูกพัน มีวิถีชีวิตร่วมกันและรวมตัวกันประกอบกิจการดังกล่าว ไม่ว่าจะป็นนิติบุคคลในรูปแบบใดหรือไม่เป็นนิติบุคคล เพื่อสร้างรายได้และเพื่อการพึ่งพาตนเอง ของครอบครัวในชุมชนและระหว่างชุมชนทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการประกาศกำหนด

ความหมายของทุนชุมชน หมายถึง ทุนที่เป็นเงินทุนที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติ ดิน น้ำ ป่า ทุนที่เป็นผลผลิต ทุนความรู้ ภูมิปัญญา ทักษะต่าง ๆ ประเพณี วัฒนธรรม ทุนทางสังคม หรือความเป็นที่ป็นนื่อง ความไว้วางใจกันของชุมชน เครือข่าย ความสัมพันธ์ของสมาชิกของชุมชน องค์ประกอบของวิสาหกิจชุมชนที่ควรมี คือ

1. ชุมชนเป็นเจ้าของและผู้จัดการ
2. ผลผลิตมาจากกระบวนการในชุมชน
3. ริเริ่มสร้างสรรค์เป็นนวัตกรรมของชุมชน
4. มีฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นผสมผสานกับภูมิปัญญาสากล
5. มีการดำเนินการแบบบูรณาการ เชื่อมโยงกิจกรรมต่างๆ อย่างเป็นระบบ

6. มีกระบวนการเรียนรู้เป็นหัวใจ

7. มีการพึ่งพาตนเองเป็นเป้าหมาย

วิจิต นันทสุวรรณ (2548:2) ได้ให้คำจำกัดความของ “วิสาหกิจชุมชน” ว่าหมายถึง การประกอบการ ซึ่งรวมถึงกระบวนการคิด การจัดการผลผลิตและทรัพยากรทุกขั้นตอน โดย ภูมิปัญญาขององค์กรชุมชนหรือเครือข่ายของชุมชนเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจสังคมและการเรียนรู้ของ ชุมชน ซึ่งมีได้มีเป้าหมายเพียงเพื่อสร้างกำไรทางการเงินเพียงอย่างเดียว แต่รวมถึงกำไรทางสังคม ได้แก่ ความเข้มแข็งของชุมชนและความสงบสุขของสังคมด้วย

วิสาหกิจชุมชน จึงมีความหมายครอบคลุมกิจกรรมดังต่อไปนี้

1) การแปรรูปหรือพัฒนาผลิตภัณฑ์จากผลผลิตของชุมชนเป็นกิจกรรมที่ต่อเนื่อง จากการผลิตการเกษตรเพื่อการพึ่งพาตนเองและเพิ่มมูลค่าผลผลิตเกษตรขององค์กรชุมชน หรือ เครือข่ายชุมชน

2) การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากทรัพยากรและภูมิปัญญาของชุมชน เช่น เครื่องดื่มเพื่อ สุขภาพ ไวน์ผลไม้พื้นบ้าน การแปรรูปพืชผักผลไม้พื้นบ้านรูปแบบต่าง ๆ ผลิตภัณฑ์ยาสมุนไพร ผลิตภัณฑ์หัตถกรรมพื้นบ้าน แหล่งท่องเที่ยว พิพิธภัณฑ์ชุมชน เป็นต้น

3) การพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อตอบสนองการพึ่งพาตนเองขององค์กรชุมชนและ เครือข่าย องค์กรชุมชน เช่น น้ำปลา นม เครื่องมือเครื่องใช้ อาหารและยาสมุนไพร เป็นต้น

4) การพัฒนาระบบตลาด การบริการและสวัสดิการชุมชน เช่น ร้านค้าชุมชน ร้านค้า(ตลาด) ชุมชน ศูนย์สุขภาพพื้นบ้าน เป็นต้น

กรมส่งเสริมการเกษตร (2548: 24) ได้กล่าวไว้ว่า วิสาหกิจชุมชนคือการประกอบการ เพื่อจัดการ “ทุน” ของชุมชน โดยคนในชุมชนอย่างสร้างสรรค์เพื่อตอบสนองการพึ่งตนเองและ ความเพียงพอของครอบครัวและชุมชน

เสรี พงศ์พิศ วิจิต นันทสุวรรณ และจันทน์ แรกพินิจ (2544: 23) ได้ให้ความหมายของ วิสาหกิจชุมชน หมายถึง การประกอบการซึ่งรวมถึงกระบวนการคิด การจัดการผลผลิตและ ทรัพยากรทุกขั้นตอน โดยภูมิปัญญาขององค์กรชุมชนหรือเครือข่ายองค์กรชุมชนและยังหมายถึง กิจกรรมชุมชนที่มุ่งประกอบเพื่อการพึ่งพาตนเองของครอบครัวชุมชน และระหว่างชุมชน โดยนำ วัตถุประสงค์ทรัพยากรและภูมิปัญญาของชุมชน รวมทั้งงานวิจัยต้นแบบมาสร้างสรรค์ผลผลิตเพื่อ ก่อให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการเรียนรู้ของชุมชน

นอกจากนี้ยังให้ความหมายคำว่า Small and Micro Community Enterprise (SMCE) หรือวิสาหกิจชุมชน หมายถึง การประกอบการขนาดย่อมและขนาดจิ๋วของธุรกิจชุมชน เพื่อการ จัดการ “ทุนของชุมชน” อย่างสร้างสรรค์เพื่อการพึ่งตนเอง

อัจฉรา สุขสมบูรณ์ (2545: 33) ได้กล่าวว่า วิสาหกิจชุมชน หมายถึง การประกอบการ เพื่อแปรรูปผลผลิตตามธรรมชาติหรือสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ โดยครอบครัวในชุมชน โดยองค์กรหรือเครือข่ายในชุมชน เพื่อการบริโภคและสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนนั้นๆ มีหลักคิดที่สำคัญคือ สร้างความหลากหลายของผลผลิตและผลิตภัณฑ์ เพื่อการบริโภคแบบพึ่งพาตนเองและมีคุณธรรมรับผิดชอบต่อสมาชิกคนอื่นๆ ที่อยู่ร่วมกันในชุมชน

สมศักดิ์ สุริโย (2547: 23) ให้ความหมายวิสาหกิจชุมชนว่า วิสาหกิจชุมชนเป็น กิจกรรมสร้างรายได้ อย่างมั่นคงรูปแบบหนึ่งที่มีขนาดเล็กกว่าวิสาหกิจขนาดย่อม (Small Enterprise) สร้างผลผลิตของกิจการ ซึ่งเกิดจากสินทรัพย์ของชุมชน ที่มีรูปแบบการบริหารจัดการสมัยใหม่โดยคนในชุมชนเป็นกิจการของคนในชุมชนที่ปลูกให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นฟื้นขึ้นมาเป็นพลังให้กับชุมชนในการพัฒนาเศรษฐกิจระดับรากฐานของประเทศโดยมีจุดหมายในการดำเนินการ คือ การพึ่งพาตนเองและพึ่งพากันและกันของชุมชน

ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม (2547:43: 49) ได้กล่าวถึงวิสาหกิจชุมชน หรือธุรกิจชุมชน หมายถึงการทำมาหากินหรือการร่วมมือทำการค้าการผลิตระหว่างคนในชุมชนด้วยกัน มีการสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงกันระหว่างหมู่บ้านหรือชุมชนอื่นที่อยู่รอบข้าง เพื่อร่วมทำกิจกรรมหรือทำธุรกิจร่วมกันซึ่งความร่วมมือหรือเครือข่ายระหว่างชุมชนจะเป็นกระบวนการทำธุรกิจหรือสร้างธุรกิจที่เกื้อกูลกัน หรือแบ่งหน้าที่กันทำตามความต้องการหรือตามความเหมาะสมของทรัพยากรแต่ละชุมชนที่มีอยู่ ซึ่งกิจกรรมการผลิตหรือบริการที่เกิดขึ้นในชุมชนเหล่านี้ก็คือ วิสาหกิจชุมชนหรือธุรกิจชุมชน ที่เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติโดยความต้องการ ความเหมาะสมของทรัพยากร ความมีเหตุผลและโอกาสเกื้อกูลระหว่างคนในชุมชน รวมทั้งเกิดจากการส่งเสริมและสนับสนุนภายนอกชุมชน

วิจิต นันทสุวรรณ (2544: 13-14) ได้ให้รูปแบบของวิสาหกิจชุมชนว่า วิสาหกิจชุมชน คือ การประกอบการซึ่งรวมถึงกระบวนการผลิต การจัดการผลผลิตและทรัพยากรทุกขั้นตอน โดยภูมิปัญญาขององค์กรชุมชน หรือเครือข่ายองค์กรชุมชน เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการเรียนรู้ของชุมชน

เสรี พงศ์พิศ (2546: 39-46) ได้อธิบายความเป็นมาและให้ความหมายของวิสาหกิจชุมชน คือ การประกอบการเพื่อการจัดการ “ทุน” ของชุมชนอย่างสร้างสรรค์เพื่อการพึ่งตนเองสำหรับ “ทุน” ในที่นี้ไม่ได้หมายถึงเพียงแต่เงินอย่างเดียว แต่รวมถึง ทรัพยากร ผลผลิต ความรู้ภูมิปัญญา ทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางสังคม กฎเกณฑ์ทางสังคมที่ทำให้ผู้คนอยู่ร่วมกันเป็นชุมชนเป็นพี่น้องไว้ใจกัน โดยสรุปแล้วลักษณะสำคัญของวิสาหกิจชุมชนมี 7 องค์ประกอบ คือ

- 1) ชุมชนเป็นเจ้าของและผู้ดำเนินการ
- 2) ผลผลิตมาจากกระบวนการในชุมชน
- 3) ทรัพยากรหรือวัตถุดิบมาจากชุมชนหรือจากภายนอก
- 4) ริเริ่มสร้างสรรค์เป็นนวัตกรรมของชุมชน
- 5) มีฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นผสมผสานภูมิปัญญาสากล
- 6) มีกระบวนการเรียนรู้เป็นหัวใจ
- 7) มีการพึ่งพาตนเองของครอบครัวและชุมชนเป็นเป้าหมาย

ทั้ง 7 องค์ประกอบล้วนมีความสำคัญทั้งสิ้น โดยฐานสำคัญที่สุดอยู่ที่ การพึ่งพาตนเองได้ ซึ่งเป็นฐานรากของ “ความพอเพียง” ตามแนวคิด “เศรษฐกิจพอเพียง” ซึ่งเป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอด โดยชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกๆระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปใน “ทางสายกลาง” โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ซึ่งการพึ่งตนเองของชุมชนเป็นฐานรากสำคัญของการทำวิสาหกิจชุมชน ต้องมีการจัดการแบบวิสาหกิจชุมชนที่มีการ “ผนึกกำลัง” (synergy) การปรับปรุงชีวิตให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ต้องมาจากพลังปัญญา พลังความรู้ที่ได้มาจากการเรียนรู้ และความคิดสร้างสรรค์ โดยนำมาผสมผสานกันทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจสังคมแบบเสริมกัน ดังนั้นหัวใจสำคัญของการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนอยู่ที่การเรียนรู้ เริ่มจากการเรียนรู้จากวิถีคิดใหม่ คิดให้รอบด้าน คิดให้วิถุคุณ และคิดแบบบูรณาการหรือการประสานพลัง

จาร์พงศ์ พลเดช (2546: 14-16) ได้ให้ความหมาย วิสาหกิจชุมชน ไว้ว่าการประกอบกิจการของชุมชน โดยคนในชุมชนเป็นเจ้าของกิจการเพื่อจัดการ “ทุน” ทางสังคมของชุมชนที่มีอยู่เพื่อสร้างรายได้ และการพึ่งพาตนเองของครอบครัว และชุมชน และระหว่างชุมชน โดย “ทุน” นั้นรวมถึงทุนเป็นเงิน ทุนที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติ ดิน น้ำ ป่า ทุนที่เป็นผลผลิต ทุนความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น วิถีชีวิต วัฒนธรรมประเพณี ทรัพยากรท้องถิ่น ให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและการเรียนรู้ของชุมชน

ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ และพิทยา ว่องกุล (2545: 38) ให้ความหมายว่า เป็นการประกอบการโดยชุมชนที่มีสมาชิกเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต ทั้งด้านการผลิต การค้าและการเงิน และต้องการใช้ปัจจัยผลิตนี้ให้เกิดดอกออกผล ทั้งทางเศรษฐกิจ และสังคม ด้านเศรษฐกิจคือ การ

สร้างรายได้และอาชีพ ด้านสังคม คือ การยึดโยงร้อยรัดความเป็นครอบครัวและชุมชนให้ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ โดยผ่านกระบวนการของชุมชน

เครือข่ายวิสาหกิจชุมชน ตามพระราชบัญญัติวิสาหกิจชุมชน (2548:1) ได้ให้ความหมายไว้ว่า หมายถึง คณะบุคคลที่รวมตัวกัน โดยมีวัตถุประสงค์ในการทำกิจการอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อประโยชน์ของการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในเครือข่าย

คณะบุคคลที่รวมตัวกัน เป็นเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน มี 2 ลักษณะ ดังนี้

(1) บุคคลจากวิสาหกิจชุมชนตั้งแต่ 2 วิสาหกิจชุมชนขึ้นไปมารวมตัวกัน

(2) อาจมีบุคคลภายนอกมาร่วมดำเนินการด้วยกับข้อ (1)

กิจกรรม ของเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน อาจมีลักษณะดังต่อไปนี้

1. ให้คำแนะนำช่วยเหลือกิจการภายใน ของวิสาหกิจชุมชนในเครือข่าย เช่น

- การศึกษาวิจัยเพื่อนำวัตถุดิบและภูมิปัญญา ของชุมชนมาใช้ให้เหมาะสม
- การให้ความรู้ ฝึกอบรม เพื่อพัฒนาการผลิต การให้บริการ หรือการดำเนินการใด ๆ

เพื่อประโยชน์ในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน

2. ให้คำแนะนำช่วยเหลือกิจการภายนอก ของวิสาหกิจชุมชนในเครือข่าย เช่น

- เป็นคนกลางในการติดต่อกับหน่วยงานอื่นๆ เพื่อขอรับการช่วยเหลือ
- ประสานงานกับวิสาหกิจชุมชนอื่นเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้
- เป็นศูนย์กลางในการส่งเสริมความสามัคคีและความร่วมมือ เพื่อให้วิสาหกิจ

ชุมชนเข้มแข็ง และมีประสิทธิภาพ แล้วเสนอความเห็นต่อคณะกรรมการเกี่ยวกับนโยบายส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน

ไมเคิล อี พอร์เตอร์ (2549: 3) ได้ให้ความหมายของเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน ว่า เครือข่ายวิสาหกิจชุมชน หรือ คลัสเตอร์ (cluster) คือกลุ่มของธุรกิจหรือสถาบันที่เกี่ยวข้องมารวมตัวกันดำเนินกิจกรรมในพื้นที่ใกล้เคียงกัน เพื่อร่วมมือเกื้อหนุน เชื่อมโยง และเสริมกิจกรรมซึ่งกันและกันอย่างครบวงจรและเชื่อมโยงกับอุตสาหกรรมสนับสนุนธุรกิจบริการ และสถาบันอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายร่วมกัน คือการเพิ่มผลผลิตของคลัสเตอร์โดยรวม ซึ่งจะทำให้ทุกฝ่ายมีความสามารถในการแข่งขันเพิ่มขึ้น แต่การรวมกันต้องไม่ใช่การผูกขาดหรือการกีดกันทางการค้า หรือธุรกิจ

จากความหมายของวิสาหกิจชุมชนดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า วิสาหกิจชุมชน หมายถึงการประกอบการโดยกลุ่มหรือองค์กรในชุมชน ที่มีความผูกพันมีวิถีชีวิตร่วมกัน ในการผลิตสินค้า การให้บริการ หรือการอื่นๆ เพื่อสร้างรายได้และการพึ่งพาตนเองของครอบครัว

ในชุมชนและระหว่างชุมชน ก่อให้เกิดระบบเศรษฐกิจในระดับรากหญ้าที่มั่นคงและยั่งยืน โดยตั้งอยู่บนพื้นฐาน 3 ประการ คือ

- 1) วิสาหกิจชุมชน เป็นกระบวนการประกอบกิจการชุมชนเพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้
- 2) การประกอบกิจการต้องมุ่งเน้นการใช้ภูมิปัญญาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและความต้องการของชุมชนเป็นหลัก
- 3) มุ่งเน้นการสร้างโอกาสและเพิ่มรายได้ทั้งในระดับครัวเรือน กลุ่ม/องค์กร และเครือข่ายในชุมชน

1.2 การส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนและเครือข่าย

พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน กรมส่งเสริมการเกษตร (2548:12-20) ได้ระบุสาระสำคัญของการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ไว้ดังนี้

1. การส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน

รัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจระดับฐานรากให้ชุมชนมีความเข้มแข็งสามารถพึ่งพาตนเองได้ จากการสร้างความมั่นคงด้านอาชีพและรายได้ที่เกิดจากการประกอบกิจกรรมของชุมชน โดยออกร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 ซึ่งประกาศใช้อย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 18 มกราคม 2548 โดยในเนื้อหาตามร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนดังกล่าวนี้ ได้มอบหมายให้กรมส่งเสริมการเกษตร เป็นเลขาธิการกรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน และมีหน่วยงานต่างๆ เข้ามาเกี่ยวข้องหลายหน่วยงาน ดังนั้น กรมส่งเสริมการเกษตรจึงจำเป็นต้องพัฒนารูปแบบและระบบการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนให้ชัดเจนเหมาะสมและมีประสิทธิภาพเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของทางราชการต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน

2.1 เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้กลุ่มต่างๆ ที่ประกอบกิจกรรมเกี่ยวประโยชน์แก่คนในชุมชนในด้านต่างๆ ทำการจดทะเบียนและได้รับการรับรองอย่างถูกต้องตามกฎหมาย

2.2 เพื่อส่งเสริมให้กลุ่มมีการพัฒนาและใช้ประโยชน์จากศักยภาพของชุมชน และภูมิปัญญาท้องถิ่นรวมทั้งพัฒนาความรู้ความเข้าใจในการเข้าถึงแหล่งทุน

2.3 เพื่อมุ่งหวังให้ระบบเศรษฐกิจชุมชนมีความเข้มแข็งพึ่งพาตนเองได้และมีความพร้อมที่จะพัฒนาสำหรับการแข่งขันทางการค้าในอนาคต

3. เป้าหมายของการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน

3.1 สนับสนุนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาวิสาหกิจชุมชนของชุมชน โดยชุมชนเพื่อชุมชนแก่จุดอ่อน เสริมจุดแข็ง ให้ชุมชนใช้ประโยชน์จากทรัพยากรและทุนทางสังคมอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

3.2 สร้างกระบวนการเรียนรู้และระบบการพัฒนา เพื่อการพึ่งพาตนเองของชุมชนที่ครอบคลุมการจัดการทุกด้านให้มีระบบกาจัดการ การผลิต การแปรรูป การตลาด การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การจัดสวัสดิการชุมชน เป็นต้น ซึ่งดำเนินการโดยองค์กรชุมชนหรือเครือข่ายองค์กรชุมชน ในการวางแผนดำเนินการและประสานความร่วมมือภาครัฐและเอกชน

3.3 พัฒนาระบบเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนที่มีอิสระ พึ่งพาตนเองได้ มีระบบการจัดการที่เหมาะสมสอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชุมชน มีต้นทุนการจัดการต่ำและเป็นสถาบันทางสังคมที่ชาวบ้านพึ่งพาอาศัยได้

3.4 พัฒนาระบบเศรษฐกิจชุมชนที่กระจายการพัฒนาไปสู่ทุกส่วนของชุมชน ไม่ใช่ระบบที่ให้โอกาสกับผู้ที่เหนือกว่าทางด้านเศรษฐกิจและการเมือง

4. ลักษณะของวิสาหกิจชุมชน

การส่งเสริมและพัฒนาในชุมชนที่ผ่านมา มักสอนให้ชาวบ้านผลิตหรือแปรรูป โดยมีเป้าหมายเพื่อเพิ่มรายได้ โดยลืมคำนึงถึง การพึ่งตนเอง หรือ ความพอเพียงแต่แนวคิดของวิสาหกิจชุมชนเน้นการช่วยเหลือตนเอง ดังนั้นในความเป็นวิสาหกิจชุมชนจึงต้องมีลักษณะอย่างน้อย 7 ประการ ดังนี้

- 4.1 ชุมชนเป็นเจ้าของและเป็นผู้ดำเนินการ
- 4.2 ผลผลิตมาจากกระบวนการในชุมชน
- 4.3 ริเริ่มสร้างสรรค์เป็นนวัตกรรมของชุมชน
- 4.4 มีฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ผสมผสานกับภูมิปัญญาสากล
- 4.5 มีการดำเนินการตามแบบบูรณาการเชื่อมโยงกับกิจกรรมต่างๆ อย่างเป็นระบบ
- 4.6 มีกระบวนการเรียนรู้เป็นหัวใจสำคัญ
- 4.7 มีการพึ่งพาตนเองเป็นเป้าหมายหลัก

5. การดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน

ประเทศไทยได้มีการส่งเสริมให้มีการรวมตัวกันของเกษตรกรและองค์กรประชาชนในหมู่บ้านและตำบลมานานแล้ว โดยเฉพาะการรวมกลุ่มชาวบ้านมาร่วมกิจกรรมด้านทุนด้านการผลิต ด้านอาชีพ การบริหารจัดการและด้านอื่นๆ ที่หน่วยราชการเช่น กรมส่งเสริมการเกษตร กรมการพัฒนาชุมชน กรมส่งเสริมสหกรณ์ และองค์กรเอกชนต่างๆ ได้เข้าไปผลักดันให้

มีการจัดตั้งขึ้น ได้แก่ กลุ่มเกษตรกร กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร กลุ่มยุวเกษตรกร กลุ่มสตรี กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ธนาคารชุมชน กลุ่มอาชีพต่างๆ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีกลุ่มที่เกิดจากคนในชุมชนด้วยตนเองก็มีอยู่ส่วนหนึ่ง กลุ่มและชุมชนเหล่านี้ได้รับการสนับสนุนความรู้ การบริหารจัดการ การจัดการทุนและสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้ด้วยวิธีการต่างๆ เพื่อพัฒนาให้กลุ่มและชุมชนเกิดความเข้มแข็งจากนักพัฒนาของหน่วยงานต่างๆ ซึ่งส่วนใหญ่มีเป้าหมายในการพัฒนาวิธีการและแนวทางคล้ายกันรวมทั้งมีการพัฒนารูปแบบและวิธีที่หลากหลาย แต่มีจุดหมายเดียวกัน คือการพัฒนาชุมชนให้มีความอยู่ดีกินดี และพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

ดังนั้นการส่งเสริมและการพัฒนาของกลุ่มและชุมชนของหน่วยงานต่างๆ จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ถือว่าเป็นการดำเนินการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน เพียงแต่ว่าการส่งเสริมและพัฒนาดังกล่าวจะเป็นการบริหารจัดการที่มีข้อจำกัดอยู่บางประการ อาจจะไม่ตรงกับหลักการและองค์ประกอบที่สำคัญของวิสาหกิจชุมชน ซึ่งจะต้องมีการปรับวิธีคิดและวิธีจัดการใหม่ให้เหมาะสมให้สอดคล้องกับแนวทางและรูปแบบของวิสาหกิจชุมชนให้มากยิ่งขึ้น นอกจากนี้กลุ่มและชุมชนดังกล่าวได้รับการพัฒนาต่อเนื่องมาโดยตลอดทำให้เกิดการเรียนรู้และประสบการณ์ในการประกอบการในระดับหนึ่ง ซึ่งสามารถจะต่อยอดและพัฒนาไปสู่วิสาหกิจชุมชนที่เข้มแข็งได้

การดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรมเริ่มต้นจากการปรับรูปแบบการทำงานองค์กรจากในรูปแบบภาคีความร่วมมือของหน่วยงานต่างๆ อันเป็นผลสืบเนื่องเมื่อประมาณปี 2542 มูลนิธิหมู่บ้านร่วมกับกรมส่งเสริมการเกษตรและภาคีต่างๆ ได้ร่วมจัดทำแผนแม่บทในชุมชนพื้นที่ 101 ตำบล ใน 22 จังหวัดทั่วประเทศ และเป็นก้าวแรกที่สำคัญที่ได้เกิดความร่วมมือและทำงานในรูปแบบพันธมิตรทางยุทธศาสตร์ (strategic alliance) ต่อมากองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคม (Social Investment Fund:SIF) ได้สนับสนุนการพัฒนาในพื้นที่กว่า 1,600 ตำบล รวมทั้งธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ได้จัดเตรียมงบประมาณรองรับวิสาหกิจชุมชนปีละหลายล้านบาท และต่อมาสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้ประสานงานให้กระทรวงต่างๆ ส่งเสริมการจัดทำแผนแม่บทชุมชนทั่วประเทศ คาดว่าในปี 2550 ทุกตำบลจะมีแผนแม่บทชุมชน นอกจากนี้ยังมีหลายหน่วยงานที่ร่วมมือและดำเนินการในแนวเดียวกัน เช่น สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พ.อ.ช.) ศูนย์อำนวยการต่อสู้เพื่อเอาชนะความยากจนแห่งชาติ เป็นต้น ซึ่งการทำแผนแม่บทชุมชนถือว่าเป็นพื้นฐานสำคัญของการเกิดและพัฒนาวิสาหกิจชุมชน และเป็นการเริ่มต้นที่ดีของการปรับกระบวนการพัฒนา การเน้นการเรียนรู้ที่จะนำไปพัฒนาระบบเศรษฐกิจชุมชนบนพื้นฐานความรู้ต่อไป

6. หน่วยงานที่ดำเนินการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน

6.1 การส่งเสริมและพัฒนาโดยหน่วยงานราชการ

1) กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มีการส่งเสริมด้านพัฒนาองค์กรเกษตรกร ซึ่งประกอบด้วย กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร กลุ่มยุวเกษตรกร การท่องเที่ยวเชิงเกษตร และกลุ่มส่งเสริมการผลิต ศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชน และกิจกรรมเครือข่ายต่างๆ รวมทั้งการส่งเสริมการจัดทำแผนชุมชนเพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชนโดยประสานงานกับสำนักงานคณะกรรมการกระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชน โดยประสานงานกับสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง และองค์กรเอกชน ซึ่งจะเป็นเครื่องมือพื้นฐานสำคัญของการส่งเสริมและพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม และในปัจจุบัน กรมส่งเสริมการเกษตรเป็นสำนักงานเลขานุการของคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 โดยทำหน้าที่เป็นเจ้าภาพเพื่อทำงานแบบบูรณาการ และเชื่อมประสานการทำงานร่วมกันกับภาคีทุกภาคส่วน

2) กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย ได้มีการส่งเสริมการจัดตั้งกลุ่มสตรี กลุ่มเยาวชน กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต กลุ่มอาชีพ กลุ่มอาสาสมัครพัฒนาชุมชนหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง ศูนย์สาธิตการตลาด และกิจกรรมอื่นๆ ที่ต่อเนื่องจากกิจกรรมกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตที่เป็นแหล่งเงินทุนของชุมชน เช่น ธนาคารข้าว โรงสีชุมชน ยุ้งฉาง สถานีบริการน้ำมัน การผลิตน้ำดื่มบรรจุภาชนะ กิจกรรมเครือข่ายต่างๆ และกิจกรรมส่งเสริมการตลาดทั้งในประเทศและต่างประเทศ นอกจากนี้ได้มีการประสานงานกับหน่วยงานองค์กรเอกชน ทำงานตามภารกิจด้านการพัฒนาชุมชน และมีการจัดตั้งสำนักส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนขึ้น เพื่อหน่วยงานประสานงานการทำงานวิสาหกิจชุมชนกับภาคีต่างๆ

3) กรมส่งเสริมสหกรณ์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้มีการส่งเสริมกลุ่มสตรีสหกรณ์ สหกรณ์ออมทรัพย์ สหกรณ์การเกษตร สหกรณ์อาชีพต่างๆ นอกจากนั้นได้สนับสนุนการบริหารงบประมาณแผนวิสาหกิจชุมชน ภายใต้โครงการเพิ่มศักยภาพการผลิตของชุมชน ของศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล เพื่อสนับสนุนงบประมาณแก่ศูนย์บริการให้กลุ่มองค์กรชุมชนที่ดำเนินการในแนวทางวิสาหกิจชุมชน กู้ยืมไปเป็นทุนผลิตสินค้าผลิตภัณฑ์หรือบริการเพิ่มมูลค่าและชำระกลับคืนศูนย์บริการฯ มีการดำเนินการในพื้นที่ตำบลนำร่องและตำบลหลักทุกจังหวัด นอกจากนั้นยังช่วยเหลือแนะนำชุมชนในการจัดทำแผนชุมชน การวางแผนธุรกิจและจัดการธุรกิจและประสานการดำเนินงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน

4) กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม มีบทบาทในการให้ความรู้ แก่ผู้ประกอบการในการบริหารจัดการและพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์ การสร้างและเพิ่มคุณค่าผลิตภัณฑ์ พัฒนาเทคนิคการผลิตต่างๆ การสนับสนุนสินเชื่อแก่ผู้ประกอบการ และการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน

5) สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (อย.) กระทรวงสาธารณสุข มีบทบาทในการส่งเสริมและให้ความรู้เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนให้มีคุณภาพมาตรฐานสนับสนุนให้ได้การรับรองเครื่องหมาย อย. รวมทั้งพัฒนาสถานที่ผลิต ผลิตภัณฑ์ให้ได้มาตรฐานมีสุขลักษณะที่ดีในการผลิต

6) สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) มีบทบาทในการสนับสนุนและประสานการทำงานทุกด้านที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนโดยประสานกำลังคนในพื้นที่ ประสานงบประมาณและสนับสนุนชาวบ้านจัดทำแผนชุมชนเพื่อพัฒนาตนเองและท้องถิ่นร่วมกับภาคีการพัฒนาต่างๆ

7) สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.) เป็นองค์กรอิสระของรัฐ มีบทบาทในการวิจัยและพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชน ในประเด็น ทางวิทยาศาสตร์ สังคม และการบริหารจัดการส่งเสริมสนับสนุนการสร้างแผนและการดำเนินการวิจัยและพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาต่างๆ

8) สำนักงานบริหารงานการศึกษาออกโรงเรียน (กสน.) มีบทบาทในการส่งเสริมการเรียนรู้ของกลุ่มและชุมชน ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อการประกอบอาชีพและสร้างรายได้ของครอบครัวและชุมชน

9) สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตร (สปก.) สนับสนุนการจัดตั้งสหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดิน พัฒนาและส่งเสริมอาชีพด้านการเกษตรและนอกภาคการเกษตรการให้เกษตรกรมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติ และการแปลงสินทรัพย์เป็นทุน

6.2 การส่งเสริมและพัฒนาโดยสถาบันการเงิน

1) ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) สนับสนุนสินเชื่อแก่เกษตรกร สถาบันเกษตรกร กองทุนหมู่บ้าน กลุ่มอาชีพและชุมชนต่างๆ โดยการทำงานร่วมกันระหว่างมูลนิธิ หมู่บ้านบริษัท ปตท. (มหาชน) จำกัด และสำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีแห่งชาติ

2) สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนขนาดกลางและขนาดย่อม (Small Medium and Small Enterprise: SME) จะให้ความช่วยเหลือแก่ส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจหรือเอกชน ในการปฏิบัติการส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางขนาดย่อมให้เติบโตและเข้มแข็ง การ

สนับสนุนสินเชื่อให้กู้ยืมเพื่อก่อตั้งปรับปรุง และพัฒนาศักยภาพและความสามารถประกอบการของกลุ่ม รวมทั้งประสานการดำเนินงานให้ด้านการผลิตและการตลาดโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์

3) ธนาคารออมสิน มีกองทุนสำหรับองค์กรชุมชนที่รวมตัวกันอยู่แล้ว และมีกิจกรรมพัฒนาร่วมกันอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งเครือข่ายขององค์กรชุมชน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจฐานรากและความเข้มแข็งขององค์กรชุมชน

6.3 การส่งเสริมและพัฒนาโดยภาคเอกชนและองค์กรเอกชน

1) บริษัท ปตท.จำกัด (มหาชน) มีการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาสังคม โดยเฉพาะการพัฒนาประชาชนในชนบท / หมู่บ้าน ท้องถิ่น รวมทั้งได้ร่วมกับมูลนิธิหมู่บ้าน ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร และสำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.) ร่วมจัดตั้งสถาบันส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน (สสวช.) นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมส่งเสริมการตลาดวิสาหกิจชุมชน โดยนำผลผลิตชุมชนมาจำหน่ายผ่านเครือข่ายสถานีบริการน้ำมัน ปตท. ทั่วประเทศ

2) สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์กรมหาชน) มีบทบาทในการสนับสนุนการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนและประชาสังคม โดยประสานงานในการสร้างและพัฒนากลไกองค์กรชุมชนและท้องถิ่น พัฒนาระบบการเรียนรู้องค์ความรู้และระบบสารสนเทศ สร้างและพัฒนาระบบสถาบันการเงินระบบสินเชื่อให้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนการจัดทำแผนชุมชนและสวัสดิการชุมชน

3) สถาบันส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน (สสวช.) มีบทบาทในการส่งเสริมการเรียนรู้การพัฒนาวิสาหกิจชุมชน และการจัดการต่างๆ อย่างครบวงจร ทำงานกับชุมชนและเครือข่ายทั่วประเทศ มีข้อมูลและองค์ความรู้เกี่ยวกับชุมชนและวิสาหกิจชุมชน นอกจากนี้ยังร่วมมือกับหลายหน่วยงานเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ การทำแผนแม่บทชุมชนเพื่อนำไปสู่การพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ก่อให้เกิดความร่วมมือการทำงานในรูปแบบพันธมิตรทางยุทธศาสตร์ระหว่างหน่วยงานต่างๆ

นอกจากหน่วยงานต่างๆ ดังกล่าวแล้ว ยังมีองค์กรและเครือข่ายองค์กรเอกชนต่างๆ ที่ทำงานเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนและเศรษฐกิจชุมชนอีกหลายองค์กรที่ไม่ได้นำมากล่าวไว้ ณ ที่นี้

6.4 แนวทางการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน

การส่งเสริมและพัฒนาวิสาหกิจชุมชนจะประสบผลสำเร็จตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 มากน้อยเพียงใดนั้น ย่อมเกิดจากหน่วยงานองค์กรพัฒนาประชาชนองค์กรชุมชนและเครือข่าย ให้ความสำคัญในการเข้ามามีส่วนร่วมและ

ดำเนินกิจกรรมตามแนวทางวิสาหกิจชุมชนให้ เป็นไป ตามเป้าประสงค์ที่กำหนดไว้ซึ่งแนวทางการส่งเสริมวิสาหกิจ มีดังนี้

1) ส่งเสริมและสนับสนุนการเรียนรู้ของชุมชน

(1) จัดทำแผนชุมชนให้ครบทุกตำบลทั่วประเทศ หากตำบลใดมีแผนชุมชนแล้วแต่ไม่สมบูรณ์ ควรทบทวนและปรับปรุงใหม่ให้สอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้ตามแนวทางวิสาหกิจชุมชน และควรมีการปรับแผนดังกล่าวให้เป็นปัจจุบันพร้อมกับการปรับฐานข้อมูลและเครือข่ายข้อมูลข่าวสาร รวมทั้งส่งเสริมให้มีการแปรแผนชุมชนไปสู่การพัฒนาวิสาหกิจชุมชน

(2) ส่งเสริมการเรียนรู้ในการประกอบการวิสาหกิจชุมชนทุกระดับทุกประเภท โดยให้การฝึกอบรมทางวิชาการในประเด็นเฉพาะต่างๆ การพบปะพูดคุยกัน การประชุมหรือการจัดเวทีชุมชน เพื่อพูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างประชาชน ผู้รู้ ปราชญ์ชาวบ้าน และผู้ทรงคุณวุฒิในประเด็นที่ต้องการเรียนรู้กับผู้แทนชุมชนอื่นๆ มีการศึกษาดูงานนอกชุมชน โดยเฉพาะชุมชนที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน

(3) เสริมสร้างการเรียนรู้ใหม่ๆ ที่กลุ่มหรือเครือข่ายต้องการเสริมประสบการณ์และนำไปเพิ่มศักยภาพการดำเนินงาน การเข้าสู่ธุรกิจในระดับสูงขึ้น เช่น วิสาหกิจขนาดกลาง หรือบริษัท ซึ่งการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง จะสนับสนุนการรองรับการขยายงานของวิสาหกิจชุมชนที่พัฒนาจนถึงขั้นธุรกิจทำให้กิจการกลุ่มมีความซับซ้อนมากขึ้นและเข้าสู่การแข่งขันที่สูงขึ้น จะทำให้กลุ่มขาดองค์ความรู้บางอย่าง เช่น ด้านการบริหารจัดการ การตลาดและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ซึ่งเป็นเทคโนโลยีที่ชาวบ้านยังเข้าไปไม่ถึงเจ้าหน้าที่จะต้องเข้าไปช่วยเหลือ

(4) จัดระบบการจัดการความรู้ โดยสร้างการเชื่อมโยงแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกชุมชน เพื่อสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ในวงกว้าง รวมทั้งสร้างกระแสความตื่นตัวและการมีบทบาทสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ อย่างกว้างขวางและต่อเนื่องโดยใช้สื่อมวลชน สื่อสาธารณะต่างๆ อย่างหลากหลาย

(5) มีกลไกหรือสร้างศูนย์การเรียนรู้ในชุมชนขึ้นมา ควรเป็นศูนย์เรียนรู้ของคนในชุมชนเอง และคนในชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาองค์ความรู้ ที่ตรงกับความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง

2) การบริหารจัดการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน

(1) สนับสนุนการจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชน ของกลุ่ม / เครือข่าย ให้เป็นไปด้วยความสมัครใจและความพร้อมของชุมชน เพื่อเพิ่มช่องทางการรับการสนับสนุนตามพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน เพื่อประโยชน์ของกลุ่มและเครือข่ายโดยตรง และที่สำคัญ

คือระบบการจดทะเบียน เน้นการรับจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชนที่แท้จริง ซึ่งเกิดจากระบบเศรษฐกิจชุมชนที่เข้มแข็งอย่างน้อย 1 ชุมชน 1 วิสาหกิจชุมชน และจะมีโอกาสพัฒนาความเข้มแข็งได้มาก

(2) เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรควรเป็นที่เลี้ยงที่ดีและเข้าถึงง่าย ดูแลตั้งแต่การรับจดทะเบียน การพัฒนาและเพิ่มขีดความสามารถของการประกอบการ การบริหารจัดการ การผลิตและการตลาดให้ครอบคลุมทุกเรื่อง ช่วยเหลือวิสาหกิจชุมชนขนาดเล็กที่จะเข้าสู่วิสาหกิจชุมชนขนาดกลาง สหกรณ์หรือบริษัท ที่จะต้องจดทะเบียนในลักษณะธุรกิจกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องช่วยอำนวยความสะดวกในการขอจดสิทธิบัตร ทรัพย์สินทางปัญญา การพัฒนาผลิตภัณฑ์ และการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ เช่น มาตรฐาน ออ. GMP (Good Manufacturing Practice) เป็นต้น

(3) ส่งเสริมและบริการในลักษณะเป็นศูนย์บริการเบ็ดเสร็จ ณ จุดเดียว (One-Stop-Service) โดยให้บริการแนะนำเป็นที่ปรึกษาแก่กลุ่มและเครือข่ายที่ดำเนินการวิสาหกิจชุมชน อย่างครอบคลุมทุกเรื่องทุกด้านแบบครบวงจร เพื่อให้การดำเนินงานส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ประสบผลสำเร็จ

(4) พัฒนาบุคลากรให้เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถใน การส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน และเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านวิสาหกิจชุมชน เป็นผู้เชื่อมประสานเพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ (Facilitator) เป็นผู้นำกระบวนการเปลี่ยนแปลง (Catalyst) และกระบวนการเครือข่าย (Network) สร้างจิตสำนึกในการเป็นนักบริการที่ดี (Service mind) เป็นนักประสานสิบทิศกับหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ เอกชนและประชาชน

(5) พัฒนากองทุนของชุมชนและสนับสนุนการเข้าถึงแหล่งทุน ของวิสาหกิจชุมชนได้แก่ ทุนภายในคือ ทุนชุมชนต้องถูกสร้างขึ้นเพื่อให้ชาวบ้านสามารถกู้ยืมในการผลิต เพื่อสร้างสวัสดิการชุมชน เช่น กลุ่มออมทรัพย์ ธนาคารชุมชน ธนาคารข้าว ฯลฯ แหล่งทุนภายนอก เช่น สถาบันการเงิน กองทุนเพื่อการพัฒนาภาครัฐและภาคเอกชนในกรณีของกลุ่มมีศักยภาพ และต้องการขยายการลงทุน

(6) มีการสำรวจแหล่งทุนในปัจจุบัน ศึกษาถูกระเบียบเงื่อนไขของแหล่งทุน หรือ กองทุนต่างๆ และอำนวยความสะดวกให้วิสาหกิจชุมชนเข้าถึงแหล่งทุนต่างๆ

3) การสร้างเครือข่ายพันธมิตร

(1) สนับสนุนให้เกิดการบูรณาการ การปฏิบัติงานส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนระหว่างหน่วยงานทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องตามโครงสร้างที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 โดยกรมส่งเสริมการเกษตรทำหน้าที่เป็นเจ้าภาพเพื่อให้เกิดการรวมพลังในการขับเคลื่อนการทำงานร่วมกับภาคีต่างๆ นอกจากนี้คณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนต้อง

ประสานงานให้เกิดความมีเอกภาพในส่วนราชการ องค์กรต่างๆ ในการทำงานร่วมกัน วางแผน ส่งเสริมต่อยอดซึ่งกันและกันและไม่ทำงานซ้ำซ้อนกัน

(2) กำหนดวัตถุประสงค์เป้าหมาย ความสำเร็จและแนวทางการดำเนินงานร่วมกันในลักษณะความสัมพันธ์แนวนอน เสริมสร้างซึ่งกันและกัน แสวงหาพันธมิตร เครือข่าย ทั้งภาครัฐและเอกชน องค์กรเอกชน สถานศึกษา สถาบันศึกษา หน่วยงานศึกษาวิจัย องค์กรมูลนิธิ สถาบันการเงินและแหล่งทุนต่างๆ เพื่อประสานงานด้านการสนับสนุนทางวิชาการ การศึกษาวิจัย และแหล่งทุนในสนับสนุนการดำเนินงานของหน่วยงานและสนับสนุนชุมชน

(3) ส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาเครือข่ายชุมชนให้เข้มแข็ง มีการเชื่อมโยงเครือข่ายชุมชนกับเครือข่ายอื่นๆ จัดระบบการเชื่อมโยงและสัมพันธ์กัน มีการพึ่งพาซึ่งกันและกันในด้านความรู้ การผลิต และการตลาดภายใต้ระบบเศรษฐกิจชุมชน รวมทั้งสนับสนุนให้เกิดเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนผู้ผลิต กับเครือข่ายผู้บริโภคร ผู้ผลิตกับผู้ซื้อผู้ส่งออก เป็นต้น

(4) จัดระบบกลุ่มพันธมิตรเครือข่ายกลุ่มกิจกรรม (Cluster) ให้สามารถดำเนินกิจกรรมร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ สร้างความเข้าใจในงานหรือภารกิจที่จะดำเนินการร่วมกันให้ชัดเจน โดยมีเจ้าหน้าที่เป็นตัวกลางประสานความร่วมมือ และจัดโอกาสให้เกิดการประสานสัมพันธ์กันอย่างมั่นคง

(5) ชำรงรักษาสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มเครือข่าย ทั้งภายในชุมชนและภายนอกชุมชน เช่น จัดกิจกรรมร่วมที่ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง กำหนดกลไกสร้างระบบจูงใจ จัดหาทรัพยากร สนับสนุนให้ความช่วยเหลือและช่วยแก้ไขปัญหา ในการทำงานร่วมกันให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล

4) การพัฒนาเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศ

(1) พัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศวิสาหกิจชุมชน โดยการสนับสนุนให้มีการสร้างศูนย์ระบบข้อมูลสารสนเทศวิสาหกิจชุมชน มีการบูรณาการและใช้ประโยชน์ร่วมกันของภาคีทุกภาคส่วน และจัดทำฐานข้อมูลด้านทะเบียนวิสาหกิจชุมชน ข้อมูลด้านการผลิตและการบริการการตลาดและเครือข่ายองค์ความรู้ต่างๆ ที่ใช้ในการพัฒนาบุคลากร และเป็นแหล่งเรียนรู้ของวิสาหกิจชุมชนโดยระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต

(2) สนับสนุนและสร้างโอกาส ให้เกษตรกรในชุมชน มีการบันทึกปรับปรุงและเข้าถึงข้อมูลผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตตำบล เป็นต้น เพื่อสนับสนุนข้อมูลข่าวสารและการบริการในท้องถิ่น

5) การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์

(1) เผยแพร่ประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจในเรื่องวิสาหกิจชุมชน แก่กลุ่มเป้าหมายและบุคคลทั่วไป ประโยชน์ที่ชุมชนจะได้รับและแนวทางการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน

(2) เผยแพร่แนวคิดการประกอบการในแนวทางวิสาหกิจชุมชน ให้แพร่หลายและขยายวงกว้างมากขึ้น โดยดำเนินการประชาสัมพันธ์ผ่านทางสื่อต่างๆ ได้แก่ โทรทัศน์ วิทยุ

(3) จัดนิทรรศการและแสดงกิจกรรมการพัฒนาของวิสาหกิจชุมชน ที่ประสบผลสำเร็จการแสดงสินค้าและผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชน และความรู้ภูมิปัญญาชาวบ้าน จัดกิจกรรมส่งเสริมด้านการตลาด เพื่อขยายช่องทางการตลาดและเสริมสร้างตลาดภายนอกให้กว้างขวางขึ้น

สรุปการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนได้มีการส่งเสริมพัฒนาอาชีพและการรวมกลุ่มในชุมชนต่างๆ โดยการส่งเสริมสนับสนุนจากหน่วยงานราชการ และภาคเอกชน โดยได้ปรับระบบและกระบวนการทศน์ในการทำงาน มุ่งเน้นการพัฒนาแนวใหม่ เน้นให้เกษตรกรและชุมชนเกิดกระบวนการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยกรมส่งเสริมการเกษตรเป็นสำนักงานเลขานุการและได้กำหนดวิสัยทัศน์ คือ “กรมส่งเสริมการเกษตรเป็นองค์กรที่มุ่งมั่นพัฒนาเกษตรกร ให้มีอาชีพและรายได้มั่นคง ชุมชนเข้มแข็งและพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน” ซึ่งการส่งเสริมการเกษตรกับการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนมีความสัมพันธ์และหนุนเสริมกัน ทั้งปรัชญาแนวคิดพื้นฐานเดียวกันคือ อยู่ภายใต้หลักการสอนให้เกษตรกรรู้จักช่วยเหลือตัวเอง (Self – help) และการเรียนรู้จากการปฏิบัติด้วยตัวเอง (Learning by Doing)

จากการดำเนินการส่งเสริมกลุ่มต่างๆ ของทุกๆ หน่วยงานถือได้ว่าเป็นการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน เพียงแต่อาจจะไม่ตรงกับหลักการสำคัญบางประการของวิสาหกิจชุมชน ซึ่งต้องมีการปรับเปลี่ยนวิธีคิดและวิธีการจัดการใหม่ให้สมบูรณ์ และสอดคล้องกับแนวทางและรูปแบบของวิสาหกิจชุมชนให้มากยิ่งขึ้น กลุ่มต่างๆ เหล่านี้จะสามารถพัฒนาไปสู่วิสาหกิจชุมชนที่เข้มแข็งได้

แนวทางการดำเนินงานส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ประกอบด้วย การสนับสนุนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การบริหารจัดการการสร้างเครือข่ายพันธมิตร การพัฒนาระบบเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศและการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ โดยมีแนวทางการปฏิบัติ เช่น การบูรณาการการปฏิบัติงานร่วมกันทุกภาคส่วนสนับสนุนการจดทะเบียน การบริการในลักษณะครบวงจรและเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง สนับสนุนการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์และทรัพย์สิน

ทางปัญญา พัฒนาบุคลากรและสร้างความพร้อมแก่เจ้าหน้าที่ทุกระดับ สนับสนุนการเข้าถึงแหล่งทุน เป็นต้น

1.3 ปัจจัยการวัดระดับความสำเร็จและความล้มเหลวของวิสาหกิจชุมชน

ในการจัดตั้งกลุ่มประชาชนทั่วไป จะดำเนินกิจกรรมไปสู่ความสำเร็จหรือความล้มเหลวขึ้นอยู่กับรูปแบบและหลักเกณฑ์ ในการรวบรวมกลุ่มและการจัดตั้งกลุ่มขึ้นว่า มีแบบแผนในการจัดตั้งกลุ่มขึ้นว่ามีแบบแผนในการจัดตั้งกลุ่ม หรือการรวบรวมกลุ่มตามแนวคิดหรือหลักเกณฑ์ถูกต้องเพียงใด รูปแบบหรือแบบแผนการจัดตั้งกลุ่มนับว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งในการพิจารณาว่ากลุ่มใด มีการพัฒนาและมืองค์ประกอบของกลุ่มครบถ้วน

ผู้นำกลุ่มเกษตรกรได้ให้ความเห็นต่อลักษณะของกลุ่มเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จไว้ดังนี้

1. สามารถทำให้สมาชิกมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น
2. มีการให้บริการและสวัสดิการแก่สมาชิก
3. มีการทำธุรกิจเพื่อประโยชน์ต่อสมาชิก
4. มีการขยายตัว หรือขยายเครือข่าย
5. มีความพร้อมเพียงเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน
6. มีความเป็นตัวของตัวเอง พึ่งตนเองได้
7. มีอำนาจต่อรองในการจำหน่ายสินค้าและผลิตภัณฑ์กลุ่ม

ความสำเร็จของกลุ่มเกิดขึ้นและพัฒนาจากอุดมการณ์ช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการประกอบอาชีพ การดำเนินการของกลุ่มที่เข้มแข็งเหล่านี้ได้มาจากการให้ความสำคัญต่อความต้องการและการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วมของสมาชิกสูงทำให้สมาชิกมีความศรัทธาและความร่วมมือจากคณะกรรมการกลุ่มอย่างเหนียวแน่น ปัจจัยพื้นฐานที่มีความสำคัญต่อความสำเร็จของกลุ่มคือความตระหนักในคุณค่าและพลังจากการรวมกลุ่ม จิตสำนึกในการพึ่งพาตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ความสามารถของกลุ่มในการจัดบริการที่ตอบสนองความต้องการของสมาชิก การให้ความสำคัญต่อการสื่อสารภายในกลุ่ม

อาทร มีแก้ว (2539:14-15) กล่าวถึงปัจจัยที่บ่งชี้ถึงการพัฒนา กลุ่ม ดังนี้

1) การปรับตัวของกลุ่มเกษตรกร (Group adaptive) ได้แก่ ลักษณะความสามารถในการยอมรับแนวความคิดและวิธีการใหม่ๆ ตลอดจนมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงกฎระเบียบข้อบังคับและเทคนิคในการดำเนินงานของกลุ่มเพื่อให้กลุ่มสามารถเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงานอยู่เสมอ

2) เป้าหมายของกลุ่ม (Group goals) ได้แก่ลักษณะความสามารถของกลุ่มในการกำหนดและพัฒนาเป้าหมายในการดำเนินงานและความสามารถ สร้างประสิทธิภาพการทำงาน บรรลุเป้าหมาย

3) ความสัมพันธ์อันดีของทั้งกลุ่ม (Group building and maintenance) ได้แก่ลักษณะความสามารถของกลุ่มในการสร้างความร่วมมือผูกพันพึ่งพาซึ่งกันและกันระหว่างสมาชิกทุกฝ่าย

4) การสร้างและรักษามาตรฐานของกลุ่ม (Group cohesiveness) ได้แก่ ลักษณะความสามารถของกลุ่มในการรับสมาชิกและดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลอยู่เสมอ

5) บรรยากาศของกลุ่ม (Group climate) ได้แก่ลักษณะความสามารถของกลุ่มในการสร้างบรรยากาศที่ดีในการทำงานมีสิ่งดึงดูดให้ทุกคนเกิดความรู้สึกอบอุ่นมีขวัญและกำลังใจที่ดี มีความพร้อม มีการเสียดสีและร่วมมือทำงานให้กับกลุ่มได้อย่างเต็มที่อยู่เสมอ

6) ประสิทธิภาพของกลุ่ม (Group effectiveness) ได้แก่ลักษณะความสามารถของกลุ่มในการทำงานให้บรรลุเป้าหมายทั้งสามารถสร้างเสริมสมรรถภาพและรักษามาตรฐานของกลุ่มร่วมกันได้เสมอ

7) แรงผลักดันของกลุ่ม (Group pressure) ได้แก่ ลักษณะความสามารถของกลุ่มในการสร้างอำนาจเร่งเร้าสนับสนุนให้เกิดการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเพื่อให้การดำเนินงานเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลอยู่เสมอ

8) กิจกรรมกลุ่ม (Group task function) ได้แก่ ลักษณะความสามารถของกลุ่มในการจัดและเพิ่มประสิทธิภาพในการประกอบกิจกรรมเป็นวัฏจักรต่อเนื่องได้ทุกขั้นตอนนับตั้งแต่ส่วนย่อย ส่วนรวมและระดับหน่วยงานได้เสมอ

กลุ่มเกษตรกรเป็นองค์กรทางสังคม มีการรวมตัวกันเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันทางเศรษฐกิจและสังคม ภายใต้เศรษฐกิจเสรีกลุ่มเกษตรกรจึงเหมือนหน่วยธุรกิจหนึ่งที่มีการดำเนินงานเพื่อแข่งขันกับหน่วยธุรกิจภายนอก กลุ่มจึงมีกระบวนการปรับตัวอยู่ตลอดเวลา

กองพัฒนาการบริหารงานเกษตร(2541:3) ได้ระบุว่า การเปลี่ยนแปลงที่ทำให้กลุ่มประสบความสำเร็จมีประสิทธิภาพเกิดจากปัจจัยหลายประการคือ

1) ผู้นำกลุ่ม หมายถึง บุคคลที่มีบทบาทชัดเจนในกลุ่มที่จะหน้าที่เป็นวิทยากร พี่เลี้ยง นักพัฒนาและผู้ประสานงาน เพื่อตอบสนองความต้องการของสมาชิกให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนด ผู้นำจะต้องสามารถแสดงบทบาทได้อย่างเหมาะสมกับขั้นตอนการพัฒนาและสถานการณ์ของกลุ่มในขณะนั้น จนเป็นที่ยอมรับของสมาชิกส่วนใหญ่

2) สมาชิกกลุ่ม หมายถึง บุคคลที่มีบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบในกิจกรรมของกลุ่มและแสดงพฤติกรรมให้สอดคล้องกับกฎเกณฑ์ช่องทางการสื่อสารของกลุ่ม สมาชิกจะต้องมีพฤติกรรมส่งเสริมความสัมพันธ์ของกลุ่มและงานหรือกิจกรรมของกลุ่ม และงานหรือกิจกรรมของกลุ่ม แสดงความพึงพอใจความสามารถ และอุทิศตนเองให้กับเป้าหมายของกลุ่ม

3) จุดมุ่งหมายของกลุ่ม คือ สิ่งที่สมาชิกส่วนใหญ่เข้าใจตรงกันว่าเป็นความสำเร็จที่คนในกลุ่มต้องการให้เกิดขึ้นภายในระยะเวลาที่กำหนด จุดมุ่งหมายของกลุ่มที่ดีคือ สิ่งที่สมาชิกพึงพอใจ และเชื่อมั่นว่ากลุ่มจะทำได้สำเร็จและสอดคล้องกับแรงจูงใจของคนที่เป็สมาชิก

4) กฎเกณฑ์ คือ แนวทางหรือเครื่องมือที่ใช้สร้างความสัมพันธ์ปฏิบัติกันระหว่างบุคคลในกลุ่มที่สมาชิกเข้าใจตรงกัน และถือปฏิบัติเป็นระเบียบข้อบังคับเหมือนๆ กัน กฎเกณฑ์ที่ดีคือ ระเบียบข้อบังคับที่สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการกำหนดขึ้น ยอมรับและปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด

5) กิจกรรมและแผนงาน คือ สิ่งที่สมาชิกกำหนดขึ้นในรูปของงานที่กลุ่มจะต้องทำเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของกลุ่ม และมีการกำหนดวิธีการปฏิบัติไว้เป็นขั้นตอน มีผู้รับผิดชอบแต่ละขั้นตอนชัดเจน ที่กลุ่มสามารถทำให้สำเร็จ ได้ผลตามเป้าหมายและก่อให้เกิดความพอใจในกลุ่มสมาชิก

6) การสื่อสาร คือการแลกเปลี่ยนข่าวสารกันระหว่างสมาชิกในกลุ่ม ทุกรูปแบบ จนเกิดความเข้าใจกันในหมู่สมาชิก การสื่อสารที่ดี คือการสื่อสารแบบสองทางระหว่างบุคคลในกลุ่มที่ทุกคนมีโอกาสเท่าเทียมกันในช่องทางและรูปแบบของการสื่อสาร ทำให้การรับและถ่ายทอดข่าวสารเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

7) ผลประโยชน์ คือ สิ่งที่สมาชิกในกลุ่มได้รับในรูปแบบต่างๆ กันและก่อให้เกิดความพึงพอใจจากสิ่งที่ได้รับนั้นทั้งทางตรงและทางอ้อมในการจัดสรรผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม

กองพัฒนาบริหารงานการเกษตร (2534 :19-21) ได้กล่าวถึงการพัฒนากลุ่มในรายงานผลการสัมมนาเชิงปฏิบัติการพัฒนากลุ่มแก่ผู้ช่วยเกษตรจังหวัด (ฝ่ายบริหาร) และนักวิชาการเกษตรผู้รับผิดชอบงานกลุ่มเกษตร พอสรุปได้ดังนี้

การพัฒนากลุ่มต้องรู้จักกลุ่มอย่างน้อย 3 ด้าน ดังนี้

1. กลุ่มอยู่ที่ไหน (สถานที่)
2. กลุ่มเกิดมาอย่างไร (เงื่อนไข)
3. กลุ่มมีปัญหาอะไร (สถานการณ์ปัจจุบัน)

ดังนั้นการพัฒนากลุ่มควรพิจารณาใน 2 ประเด็น คือ

- พิจารณาตามโครงสร้างของกลุ่ม
- พิจารณาตามปัจจัยที่มีผลกระทบต่อกลุ่ม

4.1 โครงสร้างของกลุ่มมีองค์ประกอบ 5 ประการ คือ

4.1.1 วัตถุประสงค์และเป้าหมาย ต้องชัดเจนนำไปปฏิบัติได้และวัดผลได้

4.1.2 ผู้นำควรมีคุณสมบัติต่อไปนี้

- 1) มีความรู้มีทักษะ
- 2) มีความคิดสร้างสรรค์
- 3) มีอุดมการณ์
- 4) มีความเสียสละและอดทน
- 5) มีความตั้งใจโดยไม่จำเป็นต้องมีฐานะร่ำรวย

4.1.3 สมาชิก มีความเข้าใจ มีทัศนคติเห็นประโยชน์ของกลุ่มและมีความสามารถในการประกอบอาชีพและดำเนินธุรกิจ

4.1.4 กฎระเบียบ ที่ต้องเกิดจากสมาชิกส่วนใหญ่ เพื่อให้ทุกคนยอมรับและปฏิบัติตามกฎระเบียบที่ดี ต้องเอื้อประโยชน์ต่อการดำเนินงานร่วมกัน กิจกรรมควรมีความต่อเนื่องสมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม และแบ่งผลประโยชน์ด้วยความเป็นธรรม

4.2 ปัจจัยที่มีผลต่อกลุ่ม

4.2.1 ปัจจัยภายใน

1) ความเป็นผู้นำ กลุ่มได้มีการพัฒนาความเป็นผู้นำกลุ่มอย่างไร สมาชิกแบ่งหน้าที่ตามความถนัดหรือไม่ อย่างไร

2) การสื่อความเข้าใจ ทุกคนรู้เรื่องเดียวกันหรือไม่ หรือรู้ในช่วงเวลาที่เหมาะสมหรือไม่

3) ทัศนคติ ต่อเป้าหมาย ต่อเพื่อนสมาชิกด้วยกันและต่อคณะกรรมการเป็นอย่างไร

4) บทบาทผู้นำต่อสมาชิก เป็นบทบาทเสริมหรือขัดแย้งเกษตรกรในสถานการณ์ปัจจุบัน สมาชิกควรเป็นทั้งผู้ผลิต นักธุรกิจและผู้กำหนดนโยบายร่วมกับรัฐบาลในขณะที่ยังบทบาทผู้นำได้แก่

- (1) ช่วยส่งเสริมวิชาการ
- (2) ช่วยส่งเสริมด้านธุรกิจ
- (3) ช่วยแก้ปัญหาให้เกษตรกร

(4) ถ่ายทอดปัญหาของเกษตรกรสู่รัฐ

(5) ช่วยเสริมสร้างคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อม

สุขสันต์ มุกดาสนิท (2544:65) กล่าวถึงบทบาทคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกร ว่า มีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้แทนของกลุ่มเกษตรกร คือ

1. เป็นผู้แทนกลุ่มเกษตรกรในการรักษาสิทธิผลประโยชน์ของเกษตรกรโดยเป็นปากเสียงแทนสมาชิก ในการเจรจาต่อรองเสนอปัญหาความต้องการและเงื่อนไขกับหน่วยงานอื่นๆทั้งภาครัฐและเอกชนเพื่อให้เกิดความเสมอภาคและเป็นธรรมแก่เกษตรกร
2. เป็นสื่อกลางในการกระจายข้อมูลข่าวสาร นโยบาย แผนงาน โครงการต่างๆของภาครัฐให้แก่สมาชิกได้ทราบเพื่อสามารถวางแผนการปฏิบัติงานได้อย่างเหมาะสม
3. เป็นองค์กรรวบรวมวิเคราะห์และสรุปปัญหาต่างๆ ของสมาชิกอย่างเป็นระบบ และเป็นเอกภาพเพื่อนำเสนอต่อหน่วยงานต่างๆ ที่มีหน้าที่ในการกำหนดนโยบายมาตรการรวมทั้งการจัดทำโครงการที่จะมีผลกระทบต่อเกษตรกร
4. เป็นองค์กรที่ร่วมติดตามสอดส่องการทำงานของหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนเป็นไปตามแผนงาน และข้อตกลงร่วมกันเพื่อให้เกิดประโยชน์ทั้งด้านการพัฒนาการเกษตรและเกษตรกร
5. เป็นองค์กรที่ทำหน้าที่ส่งเสริมการพัฒนาสมาชิกกลุ่มเกษตรกรในด้านอาชีพการเกษตร ตลอดจนการบริหารจัดการและดำเนินธุรกิจต่างๆ ของกลุ่มเกษตรกร

4.2.2 ปัจจัยภายนอก

- 1) นโยบายของรัฐและการสนับสนุนที่จริงจังเป็นรูปธรรม
- 2) การมีส่วนร่วมของภาคเอกชน
- 3) การติดตามระหว่างกลุ่มกับภายนอก

4.3 ปัญหาของการสนับสนุนจากทางราชการ

จากกลุ่มต่างๆ ที่ดำเนินกิจกรรมอยู่ในพื้นที่ ทั้งประสบความสำเร็จและความล้มเหลวและความสำเร็จเป็นเครื่องชี้วัดได้อย่างดีว่า ส่วนราชการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งฝ่ายปกครองและฝ่ายส่งเสริม (เกษตรอำเภอ) หากให้ความสนใจติดตามสนับสนุนกลุ่มแล้ว งานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนหรือกลุ่มต่างๆ จะก้าวหน้าเป็นอย่างมาก แต่ถ้ามีพฤติกรรมตรงข้ามก็จะประสบความล้มเหลว

สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน กรมส่งเสริมการเกษตร (2549 : 2) ได้ให้ความหมายเรื่องการประเมินศักยภาพวิสาหกิจชุมชนไว้ว่า การประเมินศักยภาพชุมชน หมายถึง การดำเนินงานเพื่อให้ได้รับรู้ศักยภาพและความสามารถของวิสาหกิจชุมชนหรือเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน ในเรื่องทิศทางของวิสาหกิจชุมชน การวางแผนการดำเนินงาน

ของวิสาหกิจชุมชน การบริหารการตลาด การจัดการความรู้และข้อมูลข่าวสาร การบริหารสมาชิก วิสาหกิจชุมชน กระบวนการจัดการสินค้าและบริการ และผลลัพธ์การดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน ซึ่ง จะสรุปศักยภาพของทุกประเด็น เป็นในระดับ ดี ปานกลาง และต้องปรับปรุง

ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ (2546:20-21) ได้กล่าวถึงปัจจัยแห่งความสำเร็จและความ สัมเหลวของวิสาหกิจชุมชนประกอบด้วย 9 ปัจจัยสำคัญคือ

1. ด้านการเงิน ถ้าสามารถระดมทุนจากชุมชนได้เอง หรือมีเงินช่วยเหลือดอกเบี้ย ต่ำ โอกาสจะจัดตั้งดำเนินงานมีความเป็นไปได้สูง แต่ถ้าระดมทุนภายในชุมชนไม่ได้และต้องกู้มา ด้วยอัตราดอกเบี้ยตามท้องตลาดจะมีโอกาสสัมเหลวสูง

2. ด้านการผลิต คือ ความได้เปรียบเชิงทรัพยากร ความได้เปรียบเชิงทักษะ ไม่มี ฝีมือมีโอกาสสัมเหลวสูง แต่ถ้ามีความได้เปรียบด้านทรัพยากรและมีฝีมือมีโอกาสสำเร็จสูง

3. ด้านการตลาด หรือด้านอุปสงค์ อุปทาน ถ้ารู้ว่าตลาดต้องการรู้ว่าผลผลิตยังไม่ เพียงพอก็ย่อมมีโอกาสประสบความสำเร็จ แต่ถ้าไม่รู้จักความต้องการของตลาดไม่รู้ช่วงเวลาปริมาณ ผลผลิตต้นตลาด หรือขาดตลาด โอกาสผิดพลาดมีสูง

4. ด้านบริหารจัดการ ถ้ามีความสามารถในการบริหารจัดการ มีระบบงานระบบ เงิน ระบบบุคลากรและระบบตลาดก็มีโอกาสประสบความสำเร็จ แต่หากไม่เข้าใจระบบเหล่านี้ก็มี โอกาสสัมเหลวสูง

5. ด้านผู้นำ ถ้าผู้นำเป็นที่ไว้วางใจของสมาชิก มีวิสัยทัศน์ และมีความสามารถในการ สร้างกลุ่ม มีความสามารถในการนำ มีความเสียสละ โอกาสประสบความสำเร็จย่อมมีมาก

6. ด้านแรงงาน ถ้าชุมชนมีแรงงานที่ขยันขันแข็ง และมีทักษะในการผลิต โอกาสที่ ธุรกิจชุมชนจะประสบความสำเร็จก็มีมาก ถ้าขาดแคลนแรงงานหรือแรงงานขาดทักษะก็มักจะมี โอกาสสัมเหลวสูง

7. การมีส่วนร่วมของสมาชิก ถ้าสมาชิกในกลุ่มให้ความร่วมมือมีส่วนร่วมอย่างเอา การเอางาน โอกาสจะประสบความสำเร็จสูง แต่ถ้าขาดความร่วมมือจากชุมชน โอกาสสัมเหลวสูง เช่นกัน

8. เกี่ยวกับระเบียบข้อบังคับ หากระเบียบข้อบังคับไม่อยู่บนพื้นฐานของความ เห็นชอบจากสมาชิกย่อมมีโอกาสนำไปสู่ความขัดแย้งได้ง่าย และเป็นปัจจัยบั่นทอนความสำเร็จ

9. ด้านปฏิสัมพันธ์กับภายนอก ธุรกิจชุมชนต้องมีความสามารถในการสร้าง ปฏิสัมพันธ์เชิงบวก และหลีกเลี่ยงปฏิสัมพันธ์เชิงลบกับภายนอก

ปรัชญา เวสารัช (2528 : 54) ได้กล่าวถึงปัจจัยสำคัญที่ผลักดันให้ประชาชนเข้ามามี ส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น ดังนี้

1. สภาพแวดล้อมทั้งทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง และ ความปลอดภัย

2. ผลักดันจากบุคคลอื่น โดยเฉพาะผู้นำท้องถิ่น

3. รางวัลตอบแทน ได้แก่ ค่าตอบแทนแรงงาน เงินปันผลจากการออมทรัพย์

4. ภายในบุคคล ได้แก่ ความคาดหวังในประโยชน์ส่วนรวม ความรู้สึกเกรงใจไม่กล้าปฏิเสธเมื่อถูกชักชวน หรือรู้สึกรู้ว่าเป็นพันธะมิตรที่ต้องเข้าร่วมเพื่อให้เกิดความสามัคคี

พรทิพย์ ศรีแสงจันทร์ และคณะ (2528:61) ศึกษาพบว่าปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จ ในการดำเนินงานกลุ่มเกษตรกร 3 อันดับแรก คือ คณะกรรมการ กิจกรรม และสมาชิก ซึ่งมีหลาย ปัจจัย ได้แก่ มีความซื่อสัตย์ ความเสียสละ การบริหารงานมีความรู้ด้านธุรกิจและการจัดการ ตลอดจนมีความรู้ความสามารถและมีความคิดสร้างสรรค์

ประเวศ วะสี (2546:86) งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ได้กล่าวไว้ว่าการเติบโตทาง เศรษฐกิจมีข้อจำกัดและกระทบต่อคุณภาพของการอยู่ร่วมกันได้ง่ายแต่การเติบโตทางปัญญาไม่มี ข้อจำกัด ยิ่งเติบโตยิ่งดี ยิ่งทำให้เกิดการพัฒนาได้อย่างคุณภาพและยั่งยืน ความยากจนแก้ได้ด้วย ปัญญา

กาญจนา เกียรติฉัตร (2534 : 66) ศึกษาพบว่าปัจจัยที่ทำให้กลุ่มแม่บ้าน เกษตรกรจังหวัดลำพูน ได้รับรางวัลดีเด่น คือ การสนับสนุนของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรด้าน วัสดุ อุปกรณ์ และเอกสารเผยแพร่ความรู้ การสนับสนุนจากนายอำเภอและปลัดอำเภอ และการ สนับสนุนจากกำนัน

กรมส่งเสริมการเกษตร (2547 ค.) ได้กล่าวถึงปัจจัยและคุณค่าสำคัญของการ ประกอบการวิสาหกิจชุมชน กลุ่มหรือองค์กรชุมชน ที่ประกอบกิจกรรมด้านทุน ด้านการผลิตอาชีพ ด้านรายได้ ด้านบริหารจัดการและด้านอื่นๆ ที่คนในชุมชนร่วมกันคิด ร่วมกันดำเนินการและ ร่วมกันรับผลประโยชน์นั้นคือวิสาหกิจชุมชน เป็นารคิดใหม่ จัดการใหม่ ทำงานอย่างมีแบบแผน มีระบบและมีขั้นตอน ซึ่งจากแนวคิดความหมายและองค์ประกอบ ของวิสาหกิจชุมชนดังที่กล่าว มาแล้ว สามารถสรุปได้ว่า ปัจจัยและคุณค่าสำคัญของการประกอบการสำคัญของการประกอบการ วิสาหกิจชุมชน ควรประกอบด้วย

1. การเรียนรู้ คือหัวใจสำคัญของการประกอบการ เพราะความรู้คือปัจจัยสำคัญ ที่สุดที่จะทำให้การประกอบการมีทุนทางปัญญา ซึ่งมีคุณค่ามากที่สุด และเป็นหลักประกัน ความสำเร็จและความยั่งยืนเป็นการเรียนรู้ที่ไม่แสวงหาแต่สูตรสำเร็จ แต่แสวงหาความรู้ใหม่ให้เป็น ฐานการสร้างนวัตกรรม ซึ่งเป็นอีกคุณลักษณะหนึ่งของวิสาหกิจชุมชน

2. การพึ่งตนเอง คือความเป็นอิสระในการตัดสินใจ ความสามารถในการแก้ไขปัญหาพื้นฐานสำคัญของตนเอง การจัดการชุมชนและทรัพยากร โดยอาศัยภูมิปัญญาท้องถิ่น ผสมผสานกับความรู้สากล เพื่อตอบสนองปัญหาและความจำเป็นขั้นพื้นฐานของท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. ภูมิปัญญาท้องถิ่น คือศาสตร์และศิลป์ของการดำเนินชีวิต ความรู้และคุณธรรม เหตุผลและจิตวิญญาณของท้องถิ่น ซึ่งถ่ายทอดกันมาหลายชั่วอายุคน ทำให้คนสามารถจัดการชีวิต จัดการชุมชนและจัดการทรัพยากร ในยุคสมัยและสภาพแวดล้อมต่างๆ ทำให้บรรพบุรุษลูกหลาน อยู่มาได้ถึงทุกวันนี้

4. ทุนชุมชน คือ ความรู้ ภูมิปัญญา ผลผลิต และทุนทางสังคมหรือความเชื่อ บรรทัดฐานทางสังคม ระเบียบกฎเกณฑ์ต่างๆ ที่สืบทอดกันมา อันเป็นรากฐานความสัมพันธ์ความไว้วางใจ ความเป็นพี่น้องของผู้คนในชุมชน

5. ความยั่งยืน คือหัวใจของการพัฒนาที่ไม่ทำลายทรัพยากรสิ่งแวดล้อม ความสัมพันธ์ระหว่างผู้คน ความเป็นชุมชนโดยอาศัยการจัดการที่มีประสิทธิภาพต่อเนื่องและมั่นคง

6. ความเท่าเทียม คือคุณลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างคน กลุ่มคน องค์กร ที่ร่วมมือกันทำงานโดยให้เกียรติกัน เคารพในศักดิ์ศรีและศักยภาพของกันและกัน

7. ธรรมาภิบาล คือ การบริหารจัดการที่โปร่งใส กระจายอำนาจและตรวจสอบได้ ไม่รวบอำนาจโดยคนกลุ่มเดียวแต่ชุมชนมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของ

8. เครือข่าย คือ นวัตกรรมการทำงานแนวราบแบบหนึ่ง เกิดจากการจัดความสัมพันธ์ระหว่างคน องค์กร ที่ทำให้แต่ละหน่วยมีความเป็นอิสระเป็นของตัวเอง และเข้มแข็ง มีการผนึกกำลังและช่วยเหลือพึ่งพากันและกัน

สรุป สำหรับปัจจัยการวัดระดับความสำเร็จและความล้มเหลวของวิสาหกิจชุมชน จะดำเนินกิจกรรมไปสู่ความสำเร็จหรือความล้มเหลวย่อมขึ้นอยู่กับรูปแบบและหลักเกณฑ์ ในการรวบรวมกลุ่มและการจัดตั้งกลุ่มขึ้นว่า มีแบบแผนในการจัดตั้งกลุ่มขึ้นว่ามีแบบแผนในการจัดตั้งกลุ่ม หรือการรวบรวมกลุ่มตามแนวคิดหรือหลักเกณฑ์ถูกต้องเพียงใด รูปแบบหรือแบบแผนการจัดตั้งกลุ่มนับว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งในการพิจารณาว่ากลุ่มใด มีการพัฒนาและมีองค์ประกอบของกลุ่มครบถ้วน

ความสำเร็จจะเกิดขึ้นและพัฒนาจากอุดมการณ์การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ในการประกอบอาชีพ การดำเนินการของกลุ่มที่เข้มแข็งเหล่านี้ได้มาจากการให้ความสำคัญต่อความต้องการและการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วมของสมาชิกสูงทำให้สมาชิกมีความศรัทธาและความร่วมมือ

จากคณะกรรมการกลุ่มอย่างเหนียวแน่น ปัจจัยพื้นฐานที่มีความสำคัญต่อความสำเร็จของกลุ่มคือ ความตระหนักในคุณค่าและพลังจากการรวมกลุ่ม จิตสำนึกในการพึ่งพาตนเองและช่วยเหลือซึ่งกัน และกัน ความสามารถของกลุ่มในการจัดบริการที่ตอบสนองความต้องการของสมาชิก การให้ความสำคัญต่อการสื่อสารภายในกลุ่ม

2. แนวคิดเกี่ยวกับความคิดเห็น

แนวคิดเกี่ยวกับความคิดเห็น ประกอบด้วยความหมายลักษณะ และการวัดความคิดเห็น ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 ความหมายและลักษณะของความคิดเห็น

ความหมายของความคิดเห็น มีผู้ให้ความหมายไว้ ดังนี้

บุญเรียง ขจรศิลป์ (2534: 78) ให้ความหมาย ความคิดเห็น หมายถึง การแสดงออกทางวาจาของเจตคติ การที่บุคคลกล่าวว่าเขามีความเชื่อหรือรู้สึกอย่างไรนั้น เป็นการแสดงความคิดเห็นของบุคคลนั้น ดังนั้น การวัดความคิดเห็นของบุคคลนั้นเป็นสิ่งที่เป็นไปได้

สุชา จันทร์เอม (2542: 23) กล่าวว่า ความคิดเห็น หมายถึง ความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งหนึ่ง แต่เป็นลักษณะที่ไม่ลึกซึ้งเหมือนกับทัศนคติ คนเรามักจะมีความคิดเห็นแตกต่างกันไป ความคิดเห็นเป็นส่วนหนึ่งของทัศนคติ

ธิดา โมสิกรัตน์ (2547: 56) กล่าวว่า ความเห็นเป็นของบุคคลโดยเฉพาะซึ่งได้รับอิทธิพลจากสภาพแวดล้อมทั้งทางกายภาพและทางวัฒนธรรม กล่าวคือ แม้จะเกิดในครอบครัวเดียวกัน หรือชนชาติเดียวกันก็ไม่ได้มีอิทธิพลให้ทุกคนมีความคิดเห็นเหมือนกัน แต่อาจจะคล้ายคลึงกันได้บ้าง หรือบางอย่างอาจแตกต่างกันโดยสิ้นเชิง ความคิดเห็นของบุคคลมักสะท้อนให้เห็นทัศนคติค่านิยมของคนนั้น และยังแสดงให้เห็นถึงภูมิหลังของคนนั้นในด้านความรู้ ประสบการณ์ ความเชื่อ อารมณ์ ความรู้สึกนึกคิด ทัศนคติ ใหวพริบ ความถนัด ฯลฯ และยังเป็นบุคลิกภาพที่มีผลมาจากการฝึกฝน โอกาส และอิทธิพลของสภาพแวดล้อมทางกายภาพ และทางวัฒนธรรมอีกด้วย ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า ความคิดเห็นของแต่ละคนเป็นเรื่องเฉพาะตัว ความคิดเห็นนั้นไม่มีผิดมีถูก

กรรณพร เอกคณาลักษณ์ (2548: 42) สรุปว่า ความคิดเห็นเป็นการแสดงทางด้านความรู้สึกนึกคิด การตัดสินใจ และความเชื่อต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เหตุการณ์หนึ่ง ด้วยการพูดหรือการเขียน โดยอาศัยพื้นฐานความรู้ การรับรู้ ประสบการณ์ อารมณ์ และสภาพแวดล้อมเป็นส่วนช่วยในการแสดงความคิดเห็นของแต่ละคน ความคิดเห็นจึงมีได้ทั้งในทางบวกและทางลบ ซึ่งความคิดเห็นของ

แต่ละบุคคลคนอาจเป็นที่ยอมรับหรือปฏิเสธจากบุคคลอื่นก็ได้ ความคิดเห็นนี้อาจเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา

นิตยา ตั้งศุภราช (2550: 28) สรุปว่า ความคิดเห็น หมายถึง การแสดงออกของแต่ละบุคคลในด้านความรู้สึก ความเชื่อ การตัดสินใจต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งในอันที่จะพิจารณาถึงข้อเท็จจริงอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยได้รับอิทธิพลจากทัศนคติ สถานภาพ ความเชื่อ พื้นความรู้ ประสบการณ์ และสภาพแวดล้อมเดิมของบุคคลนั้น ความคิดเห็นมีลักษณะที่แคบกว่าทัศนคติ ในขณะที่ทัศนคติเป็นสิ่งที่แสดงสภาพความรู้ต่างๆ ไป เกี่ยวกับสิ่งต่างๆ แต่ความคิดเห็นจะอธิบายเหตุผลเฉพาะ

พระมหาเอกมร ฐิตปญโญ (คงตางาม) (2553: 16) กล่าวว่า ความเห็นเป็นการแสดงออกด้านความรู้สึกของแต่ละบุคคลในการตัดสินใจ ประเมินค่า หรือแสดงทัศนะเกี่ยวกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยมีความเชื่อ ทัศนคติ และค่านิยมเป็นองค์ประกอบ ความคิดเห็นแสดงออกได้ทางการพูดหรือการเขียน โดยอาศัยพื้นฐานทางด้านความรู้ ประสบการณ์ สภาพแวดล้อม และข้อมูลข่าวสารของแต่ละบุคคลซึ่งไม่มีกฎเกณฑ์ตายตัว

สรุปได้ว่า ความคิดเห็น หมายถึง การแสดงออกของความรู้สึกที่อยู่ภายในเฉพาะบุคคลในการตัดสินใจ ความรู้สึก ความเชื่อ ต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งด้วยการพูดหรือการเขียน ซึ่งการแสดงออกของแต่ละคนมีความแตกต่างกัน ความคิดเห็นมีทั้งในทางบวกและทางลบ ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อม วัฒนธรรม ความรู้ ประสบการณ์ และความคิดเห็นอาจเปลี่ยนแปลงได้ตามกาลเวลา

2.2 การวัดความคิดเห็น

ประภาเพ็ญ สุวรรณ (2526: 46-48) กล่าวถึงทัศนคติ: การวัดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอนามัยว่า ทัศนคติและความคิดเห็นนั้นเป็นสิ่งที่แสดงออกถึง ความรู้สึก ความเชื่อ และความพร้อมที่จะกระทำของบุคคลที่มีต่อสิ่งที่เราต้องการจะวัด ซึ่งบอกได้โดยการให้ผู้ตอบแสดงความรู้สึกว่า เห็นด้วยอย่างมาก เห็นด้วย ไม่แน่ใจ ไม่เห็นด้วย ไม่เห็นด้วยอย่างมาก กับข้อความ (statement) ที่แสดงถึง ความรู้สึก ความเชื่อ และความพร้อมที่จะกระทำ ทฤษฎีพื้นฐานจะเป็นหลักในการสร้างข้อความ โดยสร้างข้อความให้กลุ่มสิ่งที่ต้องการวัดและเกี่ยวเนื่องกับความเชื่อ ความรู้สึก และความพร้อมที่จะกระทำ

วิเชียร เกตุสิงห์ (อ้างถึงใน วรรณพร เอกกณาลักษณ์มี 2548: 44) กล่าวว่า การใช้แบบสอบถามสำหรับวัดความคิดเห็น จะต้องระบุให้ผู้ตอบตอบว่า เห็นด้วย หรือไม่เห็นด้วยกับข้อความที่กำหนดให้ แบบสอบถามประเภทนี้นิยมสร้างตามแนวของไลเคิร์ท ซึ่งแบ่งน้ำหนักความคิดเห็น เป็น 5 ระดับ ได้แก่ เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย หรือ ไม่แน่ใจ ไม่เห็นด้วย ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ส่วนการให้คะแนนขึ้นอยู่กับใจความว่าจะเป็นปฏิฐาน (positive) หรือ นิเสธ (negative)

พรเพ็ญ เพชรสุขศิริ (อ้างถึงใน นิตยา ตั้งศุภราช 2550: 28-29) สรุปเกี่ยวกับการวัดทัศนคติหรือความคิดเห็นที่ใช้กันอยู่แพร่หลาย มี 4 วิธี ได้แก่

1. วิธีของเทอร์สโตน (Thurstone's Method) เป็นการสร้างมาตราวัดออกเป็นปริมาณแล้วเปรียบเทียบตำแหน่งของความคิดเห็นหรือทัศนคติไปในทางเดียวกันและเสมือนว่าเป็น scale ที่มีช่วงห่างเท่ากัน (equal-appearing intervals)
2. วิธีของกัตต์แมน (Guttman's Scale) เป็นวิธีวัดทัศนคติหรือความคิดเห็นในแนวเดียวกันและสามารถจัดอันดับของทัศนคติสูง-ต่ำ แบบเปรียบเทียบกันและกันได้ จากอันดับต่ำสุดถึงสูงสุดได้ และแสดงถึงการสะสมของข้อความความคิดเห็น
3. วิธีจำแนกแบบ เอส ดี สเกล (Semantic Differential Scale : S-D Scale) เป็นวิธีการวัดทัศนคติหรือความคิดเห็น โดยอาศัยคู่คำคุณศัพท์ที่มีความหมายตรงกันข้าม (bipolar adjective) เช่น ดี-เลว ขยัน-ขี้เกียจ เป็นต้น
4. วิธีของไลเคิร์ต (Likert's Method) เป็นวิธีสร้างมาตรวัดทัศนคติและความคิดเห็นที่นิยมแพร่หลาย เพราะว่าเป็นวิธีสร้างมาตรวัดที่ง่าย ประหยัดเวลา ผู้ตอบสามารถแสดงทัศนคติในทางชอบหรือไม่ชอบ โดยจัดอันดับความชอบหรือไม่ชอบ ซึ่งอาจมีคำตอบให้เลือก 4 หรือ 5 คำตอบ และให้คะแนน 5 4 3 2 1 หรือ +2 +1 0 -1 -2 เป็นต้น

3. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

การศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม ประกอบด้วย ความหมายของการมีส่วนร่วม ลักษณะการมีส่วนร่วม ปัจจัยการมีส่วนร่วม และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.1 ความหมายของการมีส่วนร่วม

เขาวลัทธิ มากดี (2538: 9) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมเป็นขบวนการที่ประชาชนมีการร่วมมือร่วมใจในการพัฒนา ความต้องการ การวางแผนและการตัดสินใจในการดำเนินงานกิจกรรมต่างๆ เพื่อแก้ไขปัญหาที่ตนประสบอยู่และร่วมมือกันดำเนินกิจกรรมนั้นให้บรรลุผล เพื่อประโยชน์ของชุมชน นอกจากนั้น การมีส่วนร่วมยังจะช่วยสร้างความรู้สึกรับผิดชอบและความเป็นเจ้าของให้เกิดขึ้นกับประชาชน ทำให้การดำเนินโครงการต่างๆ ที่กำหนดไว้ประสบความสำเร็จได้

รัตนานุกุลมัยยะ (อ้างถึงใน ธนะจักร เข็นบำรุง 2540: 18) ให้ความหมายของ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา หมายถึง การที่ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เพื่อวางแผนการดำเนินงาน การรับผลประโยชน์จากโครงการพัฒนาและการประเมินผลโครงการ

พัฒนา อาจกล่าวได้ว่าเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถที่จะกำหนดเป้าหมายและการเปลี่ยนแปลงหรือกระทำการไปสู่เป้าหมายนั้นๆ ด้วยตัวของเขาเอง โดยการระดมพลังสร้างสรรค์ในชุมชนทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นความคิดริเริ่ม ความต้องการทักษะ ความรู้ ทูณ แรงงาน ทรัพยากรชุมชน โดยการแก้ปัญหาชุมชนบนพื้นฐานของการพึ่งตนเองของชุมชนให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

แก้ว นิมะเริง (2540: 10) ให้ความหมายการมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ประชาชนในชนบทได้เข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนา และกิจกรรมส่วนรวมของชุมชน เช่น การมีส่วนร่วมในการคิดเสนอแนะ แก้ไขปัญหาการดำเนินงานตามกิจกรรม การมีส่วนร่วมในการวางแผน หรือเสนอความคิดเกี่ยวกับโครงการพัฒนา และร่วมปฏิบัติ โดยร่วมบริจาคเงิน วัสดุ สิ่งของ การสละแรงงาน เพื่อพัฒนาหมู่บ้านและการร่วมติดตามผลการพัฒนา บำรุงรักษาสาธารณประโยชน์ต่างๆ ในเขตหมู่บ้าน

อนุรักษ์ ปัญญาณัฐ (2548: 35) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมพิจารณาได้จากปรากฏการณ์ที่ผู้แทนชุมชนและภาคประชาชนที่เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย มีโอกาสมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ทั้งการคิดริเริ่ม วางแผน และมีส่วนร่วมในการดำเนินการ การแบ่งปันผลประโยชน์ในรูปแบบของความพึงพอใจ ภาคภูมิใจ หรือในรูปแบบผลประโยชน์ตอบแทนอื่นๆ และการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล

สรุปได้ว่าการมีส่วนร่วม หมายถึง ขบวนการในการร่วมคิด ตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ ร่วมแก้ไขปัญหา ร่วมรับผลประโยชน์ ในกิจกรรมต่างๆ ของกลุ่มหรือชุมชน และเป็น การกระทำที่มีจุดประสงค์ไปในทิศทางเดียวกันเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ในกิจกรรมหรือชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่

3.2 ลักษณะการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมเป็นการแสดงพฤติกรรมที่ปรากฏให้เห็น หรือกลุ่มของพฤติกรรมที่สามารถสังเกตเห็นได้ และที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับการพัฒนา ซึ่งแบ่งลักษณะการมีส่วนร่วมไว้ 6 ประเด็น ดังนี้ (Dusseldrop 1981: 34 อ้างถึงใน เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ 2550: 294)

- 1) การรวมกลุ่มและเข้าไปเป็นสมาชิกกลุ่ม
- 2) การเข้าไปร่วมให้ความคิดเห็นต่อกลุ่ม
- 3) การเข้าไปร่วมในกระบวนการต่างๆ ขององค์การ เช่น อำนวยการประชุม นำคนที่ไม่ได้เป็นสมาชิกให้เข้าร่วม นำการสนทนา ช่วยระดมความคิด
- 4) ทำในสิ่งที่สามารถทำได้ เช่น ให้เงินทุน สนับสนุนแรงงาน และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ช่วยออกความคิดเห็นในด้านต่างๆ

5) การมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ โดยออกความเห็นหรือออกเสียงในเรื่องต่างๆ เช่น กำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายของกลุ่ม กำหนดแนวทางการดำเนินการเพื่อไปถึงเป้าหมาย จัดสรรทรัพยากรที่ขาดแคลน เลือกระบุบุคคลเป็นตัวแทนกลุ่มในการดำเนินกิจกรรม ประเมินประสิทธิผลและประสิทธิภาพ การนำโครงการไปสู่การปฏิบัติ

6) การมีส่วนร่วมได้รับผลประโยชน์จากการดำเนินงานกลุ่มCohen และ Uphoff (1980: 219-222 อ้างถึงใน เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ 2550: 292) จำแนกลักษณะการมีส่วนร่วมตามขั้นตอนของกระบวนการวางแผนเป็น 4 ประเภท ดังนี้

1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (decision making) ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ได้แก่ ริเริ่มตัดสินใจ ดำเนินการตัดสินใจ และตัดสินใจปฏิบัติการ

2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (implementation) ประกอบด้วย การสนับสนุนด้านทรัพยากร การบริหาร และการประสานขอความร่วมมือ

3) การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (benefits) ไม่ว่าจะเป็นผลประโยชน์ทางด้านวัตถุ ผลประโยชน์ทางสังคม หรือผลประโยชน์ส่วนบุคคล

4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (evaluation)

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2537: 51-52) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมมีหลายลักษณะ ตั้งแต่การเป็นสมาชิก ถึงเป็นผู้นำหรือประธานกรรมการ การเป็นสมาชิกที่เข้าร่วมประชุม การเป็นสมาชิกที่บริจาคเงินช่วย การเป็นกรรมการ การเป็นประธานกรรมการ นอกจากนี้แล้วยังอาจพิจารณาว่าสมาชิกผู้นั้นทำอะไร ระหว่างการประชุม และสมาชิกผู้นั้นเล่นบทอะไรในที่ประชุม นอกจากนี้เมื่อพิจารณาถึงลักษณะของผู้มีส่วนร่วมนั้น ลักษณะของผู้มีส่วนร่วมประกอบด้วย เป็นผู้กระทำ คือ มีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในกิจกรรม เป็นผู้รับผลการกระทำ คือ เป็นผู้รับผลกิจกรรมโดยตรง เป็นสาธารณชนทั่วไป คือ ประชาชนทั่วไปที่ไม่ได้มีส่วนร่วมเกี่ยวข้องโดยตรง แต่มีความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ

3.3 ปัจจัยการมีส่วนร่วม

ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ (2542 อ้างถึงใน มัทนา ไชยจิตต์ 2552: 14) สรุปปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมจากการศึกษาเอกสารงานวิจัย พบว่ามีปัจจัยส่วนใหญ่ที่มีความคล้ายคลึงกัน ดังนี้

- 1) การที่ประชาชนได้มีการติดต่อสื่อสารกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ
- 2) การได้เป็นสมาชิกกลุ่มในชุมชน
- 3) การได้รับการอบรม การศึกษาดูงานและการได้รับข้อมูลข่าวสาร

4) การมีความรู้ ความเข้าใจ และประสบการณ์ในการทำงาน

วูฒิชัย จ่านงค์ (อ้างถึงใน มัทนา ไชยจิตต์ 2552: 12) กล่าวว่า การเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมของสมาชิก ย่อมมีปัจจัยที่แตกต่างกัน ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับเหตุผลและความต้องการที่มีอยู่ของสมาชิกในแต่ละคน ดังการมีส่วนร่วมมาจากสาเหตุต่างๆ ได้แก่

- 1) ความศรัทธาที่มีต่อความเชื่อถือบุคคลสำคัญ และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ จึงทำให้มีความเต็มใจเข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม ซึ่งเป็นการกระทำที่เกิดจากความสมัครใจ
- 2) ความเกรงใจที่มีต่อบุคคลที่เคารพนับถือ หรือมีเกียรติยศ ตำแหน่ง ทำให้เกิดความเกรงใจที่จำเป็นต้องมาเข้ามามีส่วนร่วมด้วย ซึ่งเป็นการกระทำที่ทำให้เกิดจากความสมัครใจ
- 3) อำนาจบังคับที่เกิดจากบุคคลที่มีอำนาจเหนือกว่า ซึ่งเป็นการกระทำที่ไม่ได้เกิดจากความสมัครใจ

3.4 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมนั้น มีทฤษฎีทางสังคมที่เกี่ยวข้องอยู่หลายทฤษฎี ซึ่งเป็นการอธิบายถึงพฤติกรรม ความต้องการของมนุษย์ แรงจูงใจในการแสดงออก การปฏิบัติในสิ่งต่างๆ ว่ามีมูลเหตุหรือสาเหตุใด ซึ่งมีทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

3.4.1 ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการ (Hierarchy of Needs Theory)

ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ (Maslow's Hierarchy of Needs) เป็นทฤษฎีที่มีชื่อเสียงมากที่สุดทฤษฎีหนึ่ง (Abraham H. Maslow อ้างถึงใน ทรงศักดิ์ เทพสาร 2542: 8-9) โดยตั้งสมมติฐานของทฤษฎีการจูงใจไว้ 3 ประการ ได้แก่

- 1) มนุษย์มีความต้องการอยู่ตลอดเวลาไม่มีวันสิ้นสุด ครอบคลุมทั้งที่มีชีวิตอยู่
 - 2) ความต้องการที่ยังไม่ได้รับการตอบสนองเท่านั้นที่จะมีอิทธิพลต่อการจูงใจได้ ความต้องการที่ได้รับการตอบสนองแล้วจะไม่เป็นแรงกระตุ้นสำหรับพฤติกรรมนั้นอีกต่อไป
 - 3) ความต้องการของคนจะมีลักษณะจากต่ำไปหาสูงตามลำดับความสำคัญ
- มาสโลว์ แบ่งความต้องการของมนุษย์เป็น 5 ลำดับขั้นตามภาพ ดังนี้

ภาพที่ 2.1 ลำดับขั้นตอนความต้องการของมาสโลว์

ที่มา : (Abraham H. Maslow อ้างถึงใน ทรงศักดิ์ เทพสาร 2542: 8-9)

1) ความต้องการของร่างกาย (Physiological needs) เป็นความต้องการขั้นพื้นฐานเพื่อความอยู่รอด เช่น อาหาร น้ำ ความอบอุ่น ที่อยู่อาศัย และการนอน การพักผ่อน มาสโลว์กำหนดตำแหน่งซึ่งความต้องการเหล่านี้ได้รับการตอบสนองไปยังระดับที่มีความจำเป็นเพื่อให้ชีวิตอยู่รอดและความต้องการอื่นที่จะกระตุ้นบุคคลต่อไป

2) ความต้องการความมั่นคงหรือความปลอดภัย (Security or safety needs) ความต้องการเหล่านี้เป็นความต้องการที่จะเป็นอิสระจากอันตรายทางกาย และความกลัวต่อการสูญเสียงาน ทรัพย์สิน อาหาร หรือที่อยู่อาศัย

3) ความต้องการความผูกพันของสังคม (Affiliation or acceptance needs) เนื่องจากบุคคลอยู่ในสังคมจะต้องการยอมรับจากบุคคลอื่น ทั้งนี้ เพื่อเป็นการสร้างความอบอุ่นทางจิตใจ จึงต้องการที่จะเข้าเป็นสมาชิกและมีส่วนร่วมในกลุ่มสังคมต่างๆ เช่น ครอบครัว เพื่อนฝูง และเกิดความรู้สึกว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มสังคมนั้น

4) ความต้องการการยกย่อง (Esteem needs) ตามทฤษฎีมาสโลว์ เมื่อบุคคลได้รับการตอบสนองความต้องการการยอมรับแล้ว จะต้องการการยกย่องจากตัวเองและจากบุคคลอื่น ความต้องการนี้เป็นการพึงพอใจในอำนาจ (power) ความภาคภูมิใจ (prestige) สถานะ (status) และความเชื่อมั่นในตนเอง (self-confidence)

5) ความต้องการความสำเร็จในชีวิต (Needs for self-actualization) มาสโลว์คำนึงว่าความต้องการในระดับสูงสุดเป็นความปรารถนาของมนุษย์ที่จะสามารถประสบความสำเร็จ

สามารถใช้ความสามารถที่ตนมีอยู่อย่างเต็มที่ ทั้งนี้ เพื่อที่จะมีศักยภาพและบรรลุความสำเร็จในสิ่งใดสิ่งหนึ่งในระดับสูงสุด

3.4.2 ทฤษฎีความต้องการสามประการ (Three-Needs Theory)

David McClelland (อ้างถึงใน พิทยา บวรวัฒนา 2552: 32) เสนอทฤษฎีความต้องการสามประการ (Three-Needs Theory) โดยให้ความเห็นว่า ในการทำงานนั้นมีแรงจูงใจหรือความต้องการอยู่ 3 ประการ ได้แก่

1) ความต้องการที่จะประสบความสำเร็จ (achievement) หมายถึง พลังผลักดันที่ต้องการแสดงออกถึงความดีเด่น ความต้องการที่จะทำอะไรให้สำเร็จได้ดีกว่าคนอื่นหรือดีกว่ามาตรฐานทั่วไป ความมุ่งมั่นพยายามต่อสู้ฟันฝ่าเพื่อความสำเร็จ คนที่มีความต้องการแบบนี้เป็นคนที่ยืดหยุ่นทำอะไรให้ได้ดีกว่าคนอื่น เป็นคนที่ถือว่างานเป็นเรื่องที่ท้าทาย และเป็นคนที่รับผิดชอบต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวต่อการทำงานของตน

2) ความต้องการที่จะมีอำนาจ (power) หมายถึง ความต้องการที่จะมี อิทธิพลและเข้าไปควบคุมกำกับคนอื่นให้กระทำตามที่ตนต้องการ คนพวกนี้ชอบทำตัวเป็นคน กุมเกมส์ ชอบมีอำนาจชอบศักดิ์ศรีมากกว่าที่จะให้ความสำคัญต่อการทำงานที่ดี และชอบทำงาน ในลักษณะที่แข่งขันกับคนอื่น

3) ความต้องการที่จะผูกพัน (affiliation) หมายถึง ความต้องการที่จะให้คนอื่นชอบและเป็นมิตรด้วย คนพวกนี้ต้องการบรรยากาศการทำงานแบบต่างฝ่ายต่างเข้าใจและต่างร่วมมือซึ่งกันและกัน

3.4.3 ทฤษฎีความคาดหวัง (Expectancy Theory)

พิทยา บวรวัฒนา (2552: 33) กล่าวถึงทฤษฎีความคาดหวัง มีหลักการว่า การจูงใจคนนั้นขึ้นอยู่กับความคาดหวังของคนว่า เมื่อตนเองตั้งใจทำงานแล้วจะได้รับผลตอบแทนอะไร แรงจูงใจจะมีพลังต่อเมื่อคนๆ นั้นมีความมั่นใจว่า เมื่อตนสามารถทำงานให้สำเร็จลงได้แล้ว จะได้รับรางวัลตอบแทนจากองค์กรแน่นอน

3.4.4 ทฤษฎีการแลกเปลี่ยนทางสังคม

Second และ Backman (อ้างถึงใน เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ 2550: 300) อธิบายเกี่ยวกับทฤษฎีการแลกเปลี่ยนทางสังคมว่าบุคคลจะเลือกสมาคมหนึ่งสมาคมใดหรือไม่ ขึ้นอยู่กับว่าเขาได้รับประโยชน์อะไร และจะต้องเสียอะไร และในที่สุดเขาจะเลือกเข้าสมาคมก็ต่อเมื่อผลที่ได้รับมากกว่าผลเสีย

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมเป็นการแสดงพฤติกรรมที่ปรากฏให้เห็นในลักษณะการเข้าไปเป็นสมาชิกกลุ่ม การให้ความคิดเห็น การเข้าไปร่วมในกระบวนการต่างๆ ของกลุ่ม การร่วมรับผลประโยชน์จากการดำเนินงานกลุ่ม รวมถึงการติดตามประเมินผล

4. การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT analysis)

คุณากร เพชรคง (2551) ให้ความหมายของ การวิเคราะห์ SWOT ว่าเป็นการวิเคราะห์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในการปฏิบัติงานให้บรรลุ วัตถุประสงค์พันธกิจ หรือเป้าประสงค์ขององค์กร มี 4 องค์ประกอบ คือ

S (Strength) คือ การวิเคราะห์จุดแข็งขององค์กรว่ามีอะไรเป็นจุดแข็งหรือได้เปรียบ

W (Weakness) คือ การวิเคราะห์จุดอ่อน หรือจุดด้อยขององค์กร

O (Opportunity) คือ โอกาสที่จะทำให้สำเร็จได้

T (Threat) คือ อุปสรรคที่อาจจะทำให้ไม่สามารถทำงานได้สำเร็จ

นันทิยา หุตานุกัฏ และณรงค์ หุตานุกัฏ (2543) กล่าวว่า SWOT เป็นคำย่อมาจากคำว่า Strengths, Weaknesses, Opportunities, and Threats

Strengths คือ จุดแข็ง หมายถึง ความสามารถและสถานการณ์ภายในองค์กรที่เป็นบวก ซึ่งองค์กรนำมาใช้เป็นประโยชน์ในการทำงานเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ หรือหมายถึง การดำเนินงานภายในที่องค์กรทำได้ดี

Weaknesses คือ จุดอ่อน หมายถึง สถานการณ์ภายในองค์กรที่เป็นลบและด้อยความสามารถ ซึ่งองค์กรไม่สามารถนำมาใช้เป็นประโยชน์ในการทำงานเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ หรือหมายถึง การดำเนินงานภายในที่องค์กรทำได้ไม่ดี

Opportunities คือ โอกาส หมายถึง ปัจจัยและสถานการณ์ภายนอกที่เอื้ออำนวยให้การทำงานขององค์กรบรรลุวัตถุประสงค์ หรือหมายถึง สภาพแวดล้อมภายนอกที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินการขององค์กร

Threats คือ อุปสรรค หมายถึง ปัจจัยและสถานการณ์ภายนอกที่ขัดขวางการทำงานขององค์กรไม่ให้บรรลุวัตถุประสงค์ หรือหมายถึง สภาพแวดล้อมภายนอกที่เป็นปัญหาต่อองค์กร

บางครั้งการจำแนกโอกาสและอุปสรรคเป็นสิ่งที่ทำได้ยาก เพราะทั้งสองสิ่งนี้สามารถเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งการเปลี่ยนแปลงอาจทำให้สถานการณ์ที่เคยเป็นโอกาสกลับกลายเป็นอุปสรรคได้ และในทางกลับกัน อุปสรรคอาจกลับกลายเป็นโอกาสได้เช่นกัน ด้วยเหตุนี้องค์กรมีความจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ของตนให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์แวดล้อม

กรอบการวิเคราะห์ SWOT ในการวิเคราะห์ SWOT การกำหนดเรื่อง หัวข้อ หรือประเด็น (Area) เป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องคำนึงถึง เพราะว่า การกำหนดประเด็นทำให้การวิเคราะห์และประเมินจุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และอุปสรรคได้ถูกต้อง โดยเฉพาะการกำหนดประเด็นหลัก (key area) ได้ถูกต้องจะทำให้การวิเคราะห์ถูกต้องยิ่งขึ้น

การวิเคราะห์ SWOT ขององค์การมีข้อที่ควรคำนึง 4 ประการ คือ

- 1) องค์การต้องกำหนดก่อนว่า องค์การต้องการที่จะทำอะไร
- 2) การวิเคราะห์โอกาสและอุปสรรคต้องกระทำในช่วงเวลาขณะนั้น
- 3) องค์การต้องกำหนดปัจจัยหลัก (key success factors) ที่เกี่ยวกับการดำเนินงานให้

ถูกต้อง

- 4) องค์การต้องประเมินความสามารถของตนให้ถูกต้อง

คุณลักษณะ 6 ประการของกระบวนการวิเคราะห์ SWOT

- 1) การมีส่วนร่วมทุกระดับ

ผู้นำหลักเป็นผู้ที่มีอิทธิพลและมีส่วนร่วมสูงสุดในการกำหนดกลยุทธ์ของกลุ่ม ผู้นำหลักจะเป็นผู้คิดริเริ่มค้นหาปัจจัย ตัดสินใจตลอดจนสามารถเสนอกกลยุทธ์ทางเลือกได้

ส่วนผู้นำระดับรอง เช่น สมาชิกคณะกรรมการบริหาร และพนักงานที่มีความรับผิดชอบงานสูง มีส่วนร่วมระดับกลาง มักเป็นฝ่ายฟังอภิปรายบางจุดที่ตนไม่เห็นด้วย ไม่ใคร่มีความคิดริเริ่ม แต่ร่วมการตัดสินใจและเข้าร่วมตลอดกระบวนการวิเคราะห์ SWOT ถึงแม้ว่าผู้นำระดับรองมีส่วนร่วมในระดับกลางแต่ก็มีผลดี 3 ประการ คือ 1) ทำให้ผู้นำระดับกลางทราบภาพรวมของงานของกลุ่มอย่างชัดเจน 2) มีส่วนร่วมตัดสินใจกำหนดทิศทางและกลยุทธ์ของกลุ่ม 3) ยังผลให้เกิดความเข้าใจร่วมของการทำงานเป็นทีม

นอกจากนี้ กระบวนการวิเคราะห์ SWOT ยังเอื้อให้สมาชิกได้ซักถาม เสนอแนะ และมีส่วนร่วมจัดลำดับความสำคัญของกลยุทธ์ ซึ่งโดยปกติแล้วสมาชิกจะไม่มีส่วนร่วมในการกำหนดกลยุทธ์การดำเนินการของกลุ่ม การมีส่วนร่วมดังกล่าวทำให้สมาชิกทราบถึงทิศทางและแผนงานของกลุ่ม

จึงสรุปได้ว่า กระบวนการวิเคราะห์ SWOT เอื้ออำนวยให้เกิดการมีส่วนร่วมของผู้นำและสมาชิกในการวางแผนกลยุทธ์

- 2) กระบวนการเรียนรู้

กระบวนการวิเคราะห์ SWOT เป็นเวทีการเรียนรู้ระหว่างผู้นำระดับต่างๆ 3 ลักษณะ คือ 1) ผู้นำหลักสามารถถ่ายทอดข้อมูลสู่ผู้นำระดับกลาง 2) ผู้นำระดับกลางได้เรียนรู้ประสบการณ์จากผู้นำหลักและ 3) ผู้นำทุกระดับได้เรียนรู้ซึ่งกันและกัน กระบวนการเรียนรู้เกิดจาก

การที่ผู้เข้าร่วม ต้องคิดอย่างจริงจังต้องเสนอความคิดของตนต่อกลุ่ม ต้องอภิปรายโต้แย้ง แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และที่สำคัญต้องตัดสินใจเลือกทิศทางและกลยุทธ์ของกลุ่ม

3) การใช้เหตุผล

กระบวนการวิเคราะห์ SWOT เป็นกระบวนการที่เป็นระบบซึ่งเอื้อให้เกิดการใช้เหตุผลในการคิดและตัดสินใจกำหนดกลยุทธ์ ในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการ ผู้เข้าร่วมต้องใช้ความคิดและอภิปรายถึงเหตุผลต่างๆ ในการตัดสินใจ ซึ่งทำให้เกิดความรอบคอบในการกำหนดกลยุทธ์ หลายครั้งที่กลุ่มมีการโต้แย้งอภิปราย และแบ่งเป็นฝ่ายสนับสนุนและฝ่ายค้าน กระทั่งต้องใช้คะแนนเสียงเป็นตัวชี้ขาดการเลือกข้อสรุปหนึ่งๆ กระบวนการวิเคราะห์ SWOT จึงเป็นกระบวนการที่ต้องใช้เหตุผลในการตัดสินใจกำหนดกลยุทธ์

4) การใช้ข้อมูล

การใช้ข้อมูลเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในกระบวนการวิเคราะห์ SWOT หรืออาจกล่าวได้ว่า ผู้เข้าร่วมจะต้องใช้ข้อมูลในการวางแผนกลยุทธ์หากผู้เข้าร่วมมีข้อมูลน้อยหรือไม่มี กลยุทธ์ที่ได้จะมีฐานของความจริงของกลุ่ม โอกาสที่จะกำหนดกลยุทธ์ผิดพลาดเป็นไปได้มาก

ข้อมูลที่ใช้กระบวนการวิเคราะห์ SWOT มาจาก 3 แหล่ง คือ 1) จากประสบการณ์การทำงานของผู้เข้าร่วม 2) จากผลการศึกษาระยะห้องคี่กร และ 3) จากแหล่งข้อมูลภายนอก เช่น วิทยากรที่เชิญมาให้ความรู้และเพิ่มเติมข้อมูล เป็นต้น

ข้อมูลที่นำมาใช้ในกระบวนการวิเคราะห์ SWOT นั้นต้องเป็นข้อมูลที่ต้องการโดยข้อมูลจากทั้งสามแหล่งจะตรวจสอบความถูกต้องซึ่งกันและกัน ยิ่งไปกว่านั้น ข้อมูลนั้นๆ ต้องเป็นข้อมูลที่มีความสำคัญต่อกลุ่มทั้งทางบวกและลบ ข้อมูลที่สำคัญและถูกต้องนี้ทำให้เกิดผลดีต่อกระบวนการ SWOT 3 ประการ คือ 1) เอื้อให้เกิดการมองเห็นโอกาสได้ดี 2) กำหนดภารกิจและวัตถุประสงค์สอดคล้องกับสถานการณ์ และ 3) ระบุจุดอ่อน จุดแข็ง โอกาสและอุปสรรค ได้ใกล้เคียงกับความเป็นจริง

5) การกระตุ้นให้คิดและเปิดเผยประเด็นที่ซ่อนเร้น

กระบวนการวิเคราะห์ SWOT อำนวยให้เกิดการคิดวิเคราะห์สูง เพราะผู้เข้าร่วมจะเป็นศูนย์กลางของกระบวนการ ผู้เข้าร่วมจะเป็นผู้กระทำการต่างๆ ในแต่ละขั้นตอน หากผู้เข้าร่วมทำไม่ได้ในขั้นตอนใดก็ไม่สามารถข้ามไปได้ ดังนั้น กระบวนการวิเคราะห์ SWOT จึงเป็นกระบวนการที่ต้องใช้ความคิด การวิเคราะห์ และการอภิปรายโต้แย้งเพื่อบรรลุถึงการตัดสินใจร่วมกัน ด้วยเหตุแห่งการใช้ความคิดและการโต้แย้ง กระบวนการวิเคราะห์ SWOT จึงสร้างสรรคให้เกิดการคิด การมอบและความเข้าใจแง่มุมใหม่โดยผู้เข้าร่วมอาจจะยังไม่เคยคิดหรือเห็นแง่มุมใหม่นี้มาก่อน ซึ่งก่อให้เกิดการเปิดเผยประเด็นที่ซ่อนเร้นของกลุ่มหรือคลี่คลายสถานการณ์ที่ซับซ้อนให้เห็นได้

ชัดเจนขึ้น (ไม่ใช่เป็นประเด็นซ่อนเร้นโดยความตั้งใจของใคร แต่เป็นประเด็นซ่อนเร้นโดยสถานการณ์) ความชัดเจนดังกล่าวมีผลต่อการกำหนดกลยุทธ์ที่ถูกต้องยิ่งขึ้น

6) การเป็นเจ้าของและพันธสัญญา

จากการที่ผู้เข้าร่วมเป็นผู้คิด วิเคราะห์ ใช้เหตุผล อภิปรายแลกเปลี่ยน จนกระทั่งนำไปสู่การตัดสินใจของเขาเองในการกำหนดภารกิจ วัตถุประสงค์ และกลยุทธ์ของกลุ่ม กระบวนการวิเคราะห์ SWOT จึงช่วยสร้างให้ผู้เข้าร่วมเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของแผนงานและเกิดความผูกพันต่อการนำแผนกลยุทธ์สู่การปฏิบัติ

การเป็นเจ้าของที่สังเกตเห็นได้ชัดเจนประการหนึ่ง คือ การเอ่ยถึงแผนโดยใช้คำว่า “แผนของเรา” ของผู้เข้าร่วม

5. สถานการณ์ของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปและผลิตภัณฑ์อาหารจังหวัดน่าน

สำนักงานเกษตรจังหวัดน่านในฐานะสำนักงานเลขานุการคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนจังหวัดน่าน และมีการดำเนินการจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชนจังหวัดน่านในพื้นที่ 15 อำเภอ จำนวน 1,269 แห่ง สมาชิก 23,251 คน (ตัดยอดเดือนพฤศจิกายน 2557) และมีวิสาหกิจชุมชนแปรรูปและผลิตภัณฑ์อาหาร จำนวน 165 แห่ง มีสมาชิก 2,505 ราย โดยมีรายละเอียดดัง

ตารางที่ 2.1 รายชื่อวิสาหกิจชุมชนแปรรูปและผลิตภัณฑ์อาหารจังหวัดน่าน

ที่	ชื่อ	ที่อยู่	ผลิตภัณฑ์
1	วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแคบหมูทำลื้อ	221 หมู่ 1 ต.ฝายแก้ว อ.ภูเพียง จ.น่าน	แคบหมู/หมูแดดเดียว/หมู หวาน
2	วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปขนมจาก ชัยภูมิจังหวัดน่าน	306 หมู่ 1 ต.ฝายแก้ว อ.ภูเพียง จ.น่าน	ขนมดอกจอก ขนมเทียน ขนมตาข่าย กะหรี่ปั๊บ
3	วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปมะไฟเงิน บ้านกอก	หมู่ 1 ต.ท่าน้ำ อ.ภูเพียง จ.น่าน	มะไฟเงินเชื่อมแห้ง/บ๊วย / กระท้อนเชื่อมแห้ง
4	วิสาหกิจชุมชนแปรรูปอาหารบ้านแสง ดาวพัฒนา หมู่ 17	81 หมู่ 17 ต.ฝายแก้ว อ.ภูเพียง จ.น่าน	ไข่เค็ม
5	วิสาหกิจชุมชนกลุ่มทำขนมบ้านน้ำลัด	98 หมู่ 1 ต.นาบึง อ.ภูเพียง จ.น่าน	ทำขนมจากแป้ง
6	วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปอาหารบ้าน หัวนา	154 หมู่ 3 ต.ท่าน้ำ อ.ภูเพียง จ.น่าน	แหนมหมู

ตารางที่ 2.1 (ต่อ)

ที่	ชื่อ	ที่อยู่	ผลิตภัณฑ์
7	วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปผลไม้ตามฤดูกาลและอาหาร	140 หมู่ 1 ต.น้ำเกีฮน อ.ภูเพียง จ.น่าน	แปรรูปผลไม้
8	วิสาหกิจชุมชนกลุ่มทำเหมมบ้านทำน้ำ	162/1 หมู่ 2 ต.ทำน้ำ อ.ภูเพียง จ.น่าน	เหมมหมู
9	วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปมะไฟจินตำบลทำน้ำ	46 หมู่ 7 ต.ทำน้ำ อ.ภูเพียง จ.น่าน	แปรรูปมะไฟจิน
10	วิสาหกิจชุมชนกลุ่มเหมมนาปัง	127 หมู่ 2 ต.นาปัง อ.ภูเพียง จ.น่าน	เหมมหมู/มะขามแก้ว
11	วิสาหกิจชุมชนกลุ่มทำข้าวแคบ	118 หมู่ 10 ต.เชียงกลาง อ.เชียงกลาง จ.น่าน	ข้าวแคบ
12	วิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตเหมมบ้านผาน้ำย่อย	50 หมู่ 5 ต.พญาแก้ว อ.เชียงกลาง จ.น่าน	เหมมหมู
13	วิสาหกิจชุมชนวิสาหกิจชุมชนแปรรูปผลผลิตเกษตรและผลิตภัณฑ์จากเนื้อสัตว์	97 หมู่ 4 ต.งอบ อ.ทุ่งช้าง จ.น่าน โทรศัพท์ 0848083199	แคบหมู
14	วิสาหกิจชุมชนหมูขอ หมูกระจก	30 หมู่ 5 ต.น้ำบัว อ.เวียงสา จ.น่าน	หมูกระจก
15	วิสาหกิจชุมชนน้ำพริก(เพชรทองคำ)	48/1 หมู่ 3 ต.น้ำบัว อ.เวียงสา จ.น่าน	น้ำพริกปลาย่าง/ซ่า
16	วิสาหกิจชุมชนมะไฟจิน กระถ้อนเชื่อมแห้งคราจิน่าน	40 หมู่ 6 ต.นาเกลือ อ.เวียงสา จ.น่าน	มะไฟจินเชื่อมแห้ง กระถ้อนเชื่อมแห้ง
17	วิสาหกิจชุมชนทำขนมไทยบ้านต้นฮ่าง	36 หมู่ 2 ต.ป่าคา อ.ท่าวังผา จ.น่าน	ผลิตขนมไทย
18	วิสาหกิจชุมชนแคบหมูน้ำพริกซ่าบ้านดอนแก้ว	56 หมู่ 6 ต.ป่าคา อ.ท่าวังผา จ.น่าน	น้ำพริกซ่า น้ำพริกลาบ
19	วิสาหกิจชุมชนแปรรูปผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรบ้านท่าวังผา หมู่ 2	573 หมู่ 2 ต.ท่าวังผา อ.ท่าวังผา จ.น่าน	ข้าวกล้องงอกอบแห้ง
20	วิสาหกิจชุมชนกลุ่มรวบรวมผลผลิตการเกษตรบ้านสบสาย	132 หมู่ 4 ต.ตาลชุม อ.ท่าวังผา จ.น่าน	อบลำไย
21	วิสาหกิจชุมชนแปรรูปเนื้อสัตว์บ้านท่าค้ำ	44 หมู่ 1 ต.ริม อ.ท่าวังผา จ.น่าน	เหมม/หมูขอ/กุนเชียง

ตารางที่ 2.1 (ต่อ)

ที่	ชื่อ	ที่อยู่	ผลิตภัณฑ์
22	วิสาหกิจชุมชนแปรรูปสาหร่ายน้ำจืดบ้านหนองบัว	106 หมู่ 5 ต.ป่าคา อ.ท่าวังผา จ.น่าน	ไผ่หีบปรุงรส/แผ่น
23	วิสาหกิจชุมชนกลุ่มลำไยอบแห้งบ้านนาแก้ว	167 หมู่ 1 ต.เจดีย์ชัย อ.ปัว จ.น่าน	ลำไยอบแห้ง
24	วิสาหกิจชุมชนกลุ่มลำไยอบแห้งบ้านนาจิว	56 หมู่ 1 ต.ไชยวัฒนา อ.ปัว จ.น่าน	ลำไยอบแห้ง
25	วิสาหกิจชุมชนปัวแปรรูปผลไม้อบแห้ง	266 หมู่ 5 ต.วรนคร อ.ปัว จ.น่าน	แปรรูปผลไม้อบแห้ง
26	วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปน้ำพริกบ้านसानเหล่า	75 หมู่ 3 ต.สถาน อ.ปัว จ.น่าน โทรศัพท์ 0898550062	น้ำพริกเผา น้ำพริกข่า น้ำพริกแมงดาปลาป่น
27	วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแหนมหมูแม่มาลี	90 หมู่ 1 ต.ไชยวัฒนา อ.ปัว จ.น่าน โทรศัพท์ 096348224	แหนมหมู
28	วิสาหกิจชุมชนกลุ่มทำแหนมแม่บ้าน บ้านนาจิว	4 หมู่ 1 ต.ไชยวัฒนา อ.ปัว จ.น่าน	แหนมหมู
29	วิสาหกิจชุมชนการแปรรูปผลิตภัณฑ์อาหารบ้านป่าตองพัฒนา	123 หมู่ 9 ต.ศิลาเพชร อ.ปัว จ.น่าน โทรศัพท์ 099506274	ข้าวแต๋น/แหนม/ น้ำพริกเผา/ปลาข่า/ข่า/ จิง/ไวน์ผลไม้
30	วิสาหกิจชุมชนแปรรูปน้ำพริกบ้านไร่	106 หมู่ 1 ต.อวน อ.ปัว จ.น่าน โทรศัพท์ 097595499	น้ำพริกแมงดาปลาป่น, น้ำพริกตาแดง
31	วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปมะขามบ้านแค	31 หมู่ 2 ต.เชียงของ อ.น่าน้อย จ.น่าน	มะขามคลูก,มะขาม แช่อิ่ม,มะขามแก้ว, มะขามสามรส
32	วิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตแหนมบ้านผาน้ำน้อย	39 หมู่ 5 ต.น้ำตก อ.น่าน้อย จ.น่าน	แหนมหมู
33	วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปผัก-ผลไม้	75 หมู่ 1 ต.สถาน อ.น่าน้อย จ.น่าน	ข้าวเกรียบผัก-ผลไม้
34	วิสาหกิจชุมชนกลุ่มข้าวกล้องคอดอยละเบ้ายา	118 หมู่ 10 ต.สะเนียน อ.เมืองน่าน จ.น่าน	ข้าวกล้อง
35	วิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตภัณฑ์ชาและท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์	ม.4 ต.เรือง อ.เมือง จ.น่าน	ชาอัสสัม(ชาเขียว,ชาดำ)
36	วิสาหกิจชุมชนแปรรูปอาหารบ้านคูเหนือ	126 หมู่ 1 ต.คูใต้ อ.เมืองน่าน จ.น่าน	น้ำจิ้มลูกกี น้ำจิ้มปลา น้ำจิ้มไก่

ตารางที่ 2.1 (ต่อ)

ที่	ชื่อ	ที่อยู่	ผลิตภัณฑ์
37	วิสาหกิจชุมชนเกิดแก้วสมุนไพร	ต.ไชยสถาน อ.เมือง จ.น่าน	ชาใบหม่อน/ มะขามป้อมเชื่อมแห้ง/ มะรุมผง
38	วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปเนื้อสัตว์ ตำบลถ้ำมดอง หมู่ 1	1 หมู่ 1 ต.ถ้ำมดอง อ.เมืองน่าน จ. น่าน	แหนมหมู/หมูยอ/ไส้ กรอกเวียดนาม

6. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนแปรรูปและผลิตภัณฑ์อาหารจังหวัดน่าน ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมากำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย พบว่ามีตัวแปรที่เกี่ยวข้องหรือมีผลต่อการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน ดังนี้

6.1 สภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน

เริงจิต พรหมสถิต (2549:34) ได้ศึกษาความคิดเห็นของสมาชิกต่อการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดระยอง ผลการศึกษาพบว่าสมาชิกวิสาหกิจชุมชนที่ให้ข้อมูลร้อยละ 38.7 มีอายุระหว่าง 41-50 ปี มีอายุเฉลี่ย 50.7 ปี ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา

เยาวเรศ ทิฐุธรรม (2549 : 46-47) ศึกษาสถานภาพและการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในอำเภอแม่สอดจังหวัดตากผลการวิจัยพบว่า ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา จำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4 คน ระยะเวลาการเป็นสมาชิกโดยเฉลี่ย 4.2 ปี สมาชิกมากกว่าครึ่งหนึ่งมีอาชีพหลักทำการเกษตร และมีอาชีพรับจ้างเป็นอาชีพเสริม

ศิริลักษณ์ ศรีสังข์งาม (2550: 76 - 77) ได้ศึกษาความคิดเห็นของสมาชิกเกี่ยวกับการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนในอำเภอคอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี ผลการศึกษาพบว่า สมาชิกวิสาหกิจชุมชนมากกว่าครึ่งหนึ่งเป็นเพศชาย อายุเฉลี่ย 47.13 ปี ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำการเกษตร โดยสมาชิกสองในห้าประกอบอาชีพทำนา สมาชิกมีรายได้จากอาชีพหลักเฉลี่ย 104,934 บาทต่อปีต่อครัวเรือน มีสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 3.69 ราย สมาชิกมากกว่าครึ่งหนึ่งมีรายได้จากเงินปันผล

นพเกล้า ดวงหิรัญภักดี (2551:54) ได้ศึกษาศักยภาพการดำเนินการของวิสาหกิจชุมชนในอำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน ผลการศึกษาพบว่าวิสาหกิจชุมชนระดับดี มีการจัดผลประโยชน์แบบจ่ายเป็นค่าจ้าง แบ่งตามการถือหุ้น และทั้งจ่ายเป็นค่าจ้างและแบ่งตามการถือหุ้น

ทิพย์มาลี มังคละสวัสดิ์ (2552:53) ได้ศึกษาความคิดเห็นของสมาชิกเกี่ยวกับการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนในอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ผลการวิจัยพบว่า สมาชิกส่วนน้อย(ร้อยละ 12.8) มีรายได้จากการปันผล โดยมีรายได้จากเงินปันผลน้อยที่สุด 20 บาทต่อปี มากที่สุด 1,000 บาทต่อปี และรายได้เกิดจากเงินปันผลเฉลี่ย 386.32 บาทต่อปี อย่างไรก็ตามยังมีสมาชิกมากกว่าหนึ่งในห้า (ร้อยละ 22.1) ไม่มีรายได้จากการเป็นสมาชิกกลุ่ม

ปราณี ครองยุทธ (2552:75-76) ได้ศึกษาการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนผู้ปลูกหน่อไม้ฝรั่งในอำเภอด่านมะขามเตี้ยจังหวัดกาญจนบุรีผลการวิจัยพบว่า สมาชิกส่วนใหญ่เป็นเพศชาย การศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในระดับประถมศึกษา มีรายได้จากการขายหน่อไม้ฝรั่ง เฉลี่ยปีละ 115,068.97 บาท

วิภา ปักกาสาตั้ง (2552: 57) ได้ศึกษาความคิดเห็นของสมาชิกเกี่ยวกับการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนในบางน้ำเปรี้ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา ผลการวิจัยพบว่า มีอายุเฉลี่ย 51.71ปี สมาชิกสองในสามจบการศึกษาระดับประถมศึกษา และมีระยะเวลาการเป็นสมาชิกวิสาหกิจชุมชนเฉลี่ย 3.23 ปี สมาชิกมากกว่าสี่ในห้าทำนาเป็นอาชีพหลักของครัวเรือน มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4.07 คน สมาชิกประมาณหนึ่งในห้ามีรายได้จากการเป็นสมาชิกวิสาหกิจชุมชน โดยมีรายได้จากเงินปันผลเฉลี่ย 375 บาทต่อปี

6.2 การดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน

ปราณี ครองยุทธ (2552:76 - 78) ได้ศึกษาการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนผู้ปลูกหน่อไม้ฝรั่งในอำเภอด่านมะขามเตี้ยจังหวัดกาญจนบุรีพบว่า

1) ด้านโครงสร้างการบริหารจัดการองค์กร พบว่า มีวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งกลุ่มเพื่อเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัว แก้ไขปัญหาและและพัฒนาอาชีพ โดยเกิดจากการส่งเสริมของหน่วยงาน ไม่มีการจัดทำแผนปฏิบัติงานและไม่มีการกำหนดกฎระเบียบ ข้อบังคับ การพัฒนาทักษะความรู้ ความสามารถของสมาชิกในกลุ่ม การมีส่วนร่วมในด้านการวางแผน/กำหนดนโยบาย การดำเนินงานผลประโยชน์อยู่ในระดับปานกลาง ติดต่อสื่อสารด้วยการประชุมร่วมกัน

2) ด้านการผลิต พบว่า วิสาหกิจชุมชนมีการกำหนดและวางแผนการผลิตในบางครั้ง แต่ไม่มีการบันทึกไว้ชัดเจน มีการจัดหาปัจจัยการผลิตให้ และมีการพัฒนาความรู้ด้านการผลิตแก่สมาชิก

3) ด้านการตลาด พบว่า วิสาหกิจชุมชน กลุ่มมีการวางแผนการตลาด มีการรวมกลุ่มกันจำหน่าย มีตลาดรับซื้อแน่นอน มีการคัดเกรดและทำสัญญาล่วงหน้ากับบริษัท

4) ด้านการเงิน พบว่า กลุ่มวิสาหกิจมีการบริหารการเงินและการวางแผนด้านการเงิน แหล่งที่มาของทุนในการประกอบกิจการวิสาหกิจชุมชน

5) ด้านของทุนทรัพยากรในชุมชน ทุนทางปัญญาของชุมชนและทุนที่เป็นเงินสด มีการจัดบันทึกการเงิน/การบัญชี กลุ่มมีการเปิดเผยข้อมูลทางการเงินและข้อมูลด้านอื่น ๆ

6) ด้านการสนับสนุนส่งเสริมจากหน่วยงานของรัฐและนอกเหนือจากภาครัฐ พบว่า ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานเกษตรอำเภอ สำนักงานปฎิรูปที่ดินเพื่อการเกษตร สถาบันการศึกษา สถาบันการเงินและหน่วยงานเอกชน

วิภา ปีกกาสาตั้ง (2552: 57 - 59)ศึกษาความคิดเห็นของสมาชิกเกี่ยวกับการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนในบางน้ำเปรี้ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา ผลการวิจัยพบว่าการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนในจำนวน 6 ด้าน โดยภาพรวมสมาชิกมีความเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนในระดับปานกลาง 5 ด้าน และเห็นด้วยในระดับน้อย 1 ด้าน ดังนี้

1) ด้านทิศทางของวิสาหกิจชุมชน โดยภาพรวมสมาชิกมีความเห็นด้วยในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาในรายละเอียดในแต่ละประเด็น ได้แก่

(1) การบริหารองค์กร โดยภาพรวมสมาชิกมีความเห็นด้วยในระดับปานกลาง 8 ประเด็น และสมาชิกเห็นด้วยในระดับน้อย 7 ประเด็นย่อย

(2) การรับผิดชอบต่อชุมชน โดยภาพรวมสมาชิกมีความเห็นด้วยในระดับน้อย เมื่อพิจารณารายละเอียดใน 4 ประเด็นย่อย สมาชิกมีความเห็นด้วยในระดับปานกลาง 2 ประเด็นย่อย แต่สมาชิกในระดับน้อย 2 ประเด็นย่อย เรื่อง การดำเนินงานอย่างมีจริยธรรม และความรับผิดชอบต่อสาธารณะด้านการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน

2) ด้านการวางแผนดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน โดยภาพรวมสมาชิกมีความเห็นด้วยในระดับน้อย เมื่อพิจารณาอย่างละเอียดในแต่ละประเด็น ได้แก่

(1) กระบวนการและเป้าหมายในระดับการจัดทำแผนดำเนินงาน โดยภาพรวมสมาชิกมีความเห็นด้วยในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายละเอียด 6 ประเด็นย่อย สมาชิกเห็นด้วยในระดับน้อย 4 ประเด็น แต่เห็นด้วยในระดับปานกลาง 2 ประเด็น เรื่องการกำหนดเป้าหมายของแผนเชิงปริมาณ และการกำหนดเป้าหมายของเชิงคุณภาพ

(2) การจัดทำแผนปฏิบัติการและถ่ายทอดแผนเพื่อนำไปปฏิบัติ โดยภาพรวมสมาชิกมีความเห็นด้วยในระดับน้อย เมื่อพิจารณารายละเอียดใน 6 ประเด็นย่อย สมาชิกเห็นด้วยในระดับน้อย 5 ประเด็นย่อยแต่ที่เห็นด้วยในระดับปานกลาง 1 ประเด็นย่อย เรื่องการจัดทำแผนปฏิบัติงาน

3) ด้านการบริหารตลาด โดยภาพรวมสมาชิกมีความเห็นด้วยในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายละเอียดใน 2 ประเด็น สมาชิกเห็นด้วยในระดับปานกลางทุกประเด็น

4) ด้านการจัดการความรู้และข่าวสาร โดยภาพรวมสมาชิกมีความเห็นด้วยในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละประเด็น ได้แก่

(1) การจัดการความรู้ โดยภาพรวมสมาชิกมีความเห็นด้วยในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายละเอียดใน 5 ประเด็นย่อย สมาชิกเห็นด้วยในระดับปานกลางทุกประเด็นย่อย

(2) ความพร้อมการใช้งานของข้อมูล โดยภาพรวมสมาชิกมีความเห็นด้วยในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายละเอียดใน 3 ประเด็นย่อย สมาชิกเห็นด้วยในระดับน้อย 2 ประเด็นย่อย ยกเว้นประเด็นย่อย เรื่องการสื่อสารประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารแก่สมาชิก ซึ่งเห็นด้วยในระดับปานกลาง

5) ด้านการบริหารสมาชิกวิสาหกิจชุมชน โดยภาพรวมสมาชิกมีความเห็นในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายละเอียดใน 5 ประเด็น สมาชิกเห็นด้วยในระดับปานกลาง 4 ประเด็น ยกเว้นประเด็น เรื่อง การพัฒนาทักษะความรู้แก่สมาชิก ซึ่งสมาชิกเห็นด้วยในระดับน้อย

6) ด้านกระบวนการจัดสินค้าและบริการ โดยภาพรวมสมาชิกมีความเห็นด้วยในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายละเอียดใน 4 ประเด็น สมาชิกเห็นด้วยในระดับปานกลาง 3 ประเด็น ยกเว้นประเด็น เรื่องการควบคุมกระบวนการผลิต เพื่อป้องกันความผิดพลาดสมาชิกเห็นด้วยในระดับน้อย

6.3 ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน

เริงจิต พรหมสถิต (2549:53-54) ได้ศึกษาความคิดเห็นของสมาชิกต่อการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดระยองพบว่า ด้านการผลิต สมาชิกร้อยละ 22.2 ขาดเงินทุนในการดำเนินงาน ด้านการตลาด พบว่า สมาชิกวิสาหกิจชุมชนร้อยละ 22.7 ขาดตลาดรองรับผลผลิตข้อเสนอแนะ ในการดำเนินงาน รวม 5 ประเด็น สมาชิกร้อยละ 28.2 เสนอให้ควรมีการประชาสัมพันธ์งานวิสาหกิจชุมชนตลอดจนสินค้า โดยผ่านสื่อต่างๆ เพื่อให้เป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้น ร้อยละ 26.7 ควรสนับสนุนความรู้ใหม่ๆ เพื่อการต่อยอด ร้อยละ 24.2 ควรสนับสนุนการกู้ยืมเงิน / แหล่งเงินเพื่อการกู้ยืม เพื่อใช้ในการดำเนินงานและขยายกิจการ ร้อยละ 18.2 ควรส่งเสริมและพัฒนาให้เกษตรกรมีการผลิตวัตถุดิบการเกษตรและร้อยละ 6.2 เสนอให้ควรสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์

บุญรอด คำทะริ (2550: 76-78) ได้ศึกษา ปัญหาเกี่ยวกับการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนทอผ้าในจังหวัดอุดรธานี มีดังนี้

1) การบริหารองค์กร พบว่า มีปัญหามากที่สุดในเรื่อง ความรู้เรื่องการทำงานแบบมีส่วนร่วม รองลงมาในเรื่อง ความรู้เรื่องการบันทึกการเงิน/บัญชี เรื่องการจัดสรรรายได้และผลประโยชน์ระหว่างสมาชิก และในเรื่องการบริหารจัดการเงินทุน

2) การวางแผนดำเนินงาน พบว่า มีปัญหามากที่สุดในเรื่อง การปฏิบัติตามตามแผน รองลงมาในเรื่องความรู้เรื่องการจัดทำแผนแบบมีส่วนร่วม และในเรื่องการวางแผนดำเนินงาน

3) การบริหารการตลาด พบว่า มีปัญหาที่สุดในเรื่อง ความรู้เรื่องการตลาด รองลงมา คือ เรื่องข่าวสารด้านการตลาด และในเรื่องข้อมูลความต้องการของลูกค้าหรือตลาด

4) การจัดการความรู้และข้อมูลข่าวสาร พบว่า มีปัญหาที่สุดในเรื่องความรู้และเทคโนโลยีใหม่ๆ ในการผลิตผ้าทอ รองลงมา เรื่องถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับวิสาหกิจชุมชนทอผ้าในจังหวัดอื่น และในเรื่องทัศนศึกษาดูงานวิสาหกิจชุมชนทอผ้าที่ประสบความสำเร็จ

5) การจัดการสินค้า พบว่าปัญหาที่สุดในเรื่องการควบคุมคุณภาพและความสม่ำเสมอของสินค้า และพบว่า มีปัญหามากในเรื่องความรู้เรื่องการออกแบบบรรจุภัณฑ์

6) การบริหารสมาชิกวิสาหกิจชุมชน พบว่า มีปัญหาที่สุดในเรื่องการพัฒนาผู้นำและสมาชิก และพบว่ามีปัญหาในการสร้างความพึงพอใจและแรงจูงใจกับสมาชิก

7) กระบวนการผลิตผ้าทอ พบว่า มีปัญหาที่สุดในเรื่องความรู้การมัดหมี่ รองลงมาเรื่องความรู้การย้อมสี วิธีการทำจิด เครื่องจักร การจัดหาผ้าฝ้ายและไหม อาคารที่ทำการ การออกแบบผลิตภัณฑ์ เงินทุนหมุนเวียนและการออกแบบบรรจุภัณฑ์ รวมทั้งความรู้เรื่องการตัดเย็บข้อเสนอแนะ ควรให้ความรู้เพิ่มเติมในเรื่องเกี่ยวกับการเงินการบัญชี เพื่อแก้ไขปัญหาในการบริหารจัดการเกี่ยวกับการใช้จ่ายเงินให้เป็นไปอย่างมีระเบียบ ควรให้การสนับสนุนการวางแผนการดำเนินงานในทุกด้านของวิสาหกิจชุมชนแก่สมาชิก โดยเป็นเวทีที่เปิดให้สมาชิกมีส่วนร่วมมากขึ้น เพื่อปรับการดำเนินกิจกรรมให้มีประสิทธิภาพ และเสนอแนะว่า ควรเพิ่มความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีใหม่ๆ ในการผลิตและการบริหารจัดการคุณภาพผ้าทอแก่วิสาหกิจชุมชนทอผ้า ด้วยการทัศนศึกษาวิสาหกิจชุมชนทอผ้าในพื้นที่อื่น ที่ประสบความสำเร็จในระดับมาตรฐาน เพื่อการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การดำเนินงานระหว่างวิสาหกิจชุมชนทอผ้าด้วยกัน จะทำให้เกิดการตื่นตัวในทางพัฒนามากขึ้น

ปราณี ครองยุทธ (2552:78-79) ได้ศึกษาปัญหา / อุปสรรคและข้อเสนอแนะในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนผู้ปลูกหน่อไม้ฝรั่งในอำเภอด่านมะขามเตี้ยจังหวัดกาญจนบุรีมีดังนี้

1) ด้านโครงสร้าง มีปัญหาในเรื่อง หน้าที่รับผิดชอบเนื่องจากขาดประสบการณ์ ทำให้การทำงานไม่มีระบบ การสื่อสารและการประสานงานไม่ทั่วถึง มีข้อเสนอแนะ คือ ให้คณะกรรมการเป็นผู้รับผิดชอบหลักหรือจัดแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบภายในกลุ่มอีกครั้ง ในแต่ละปีให้ค่อยๆศึกษาและเรียนรู้ไปเรื่อยๆ จนมีประสบการณ์มากขึ้น

2) ด้านการผลิต มีปัญหาในเรื่องขาดความรู้เรื่องการปรับปรุงดิน การคัดเมล็ดพันธุ์ และการป้องกันกำจัดโรคพืช ปัจจัยการผลิตมีราคาแพงและขาดแหล่งน้ำในการผลิต มีข้อเสนอแนะ คือ ให้ภาครัฐและเอกชนเข้ามาให้ความรู้ การทำปุ๋ยหมัก ปุ๋ยพืชสด และจัดหาแหล่งน้ำ

3) ด้านการตลาด ปัญหาในเรื่องการคัดเกรด และคุณภาพการผลิต มีข้อเสนอแนะ คือ ให้ภาครัฐและเอกชน เข้ามาให้ความรู้ และส่งเสริมให้เกษตรกรผลิตหน่อไม้ฝรั่งให้มีคุณภาพมากขึ้น

4) ด้านการเงิน มีปัญหาในเรื่อง ขาดเงินทุนหมุนเวียนและการบริหารด้านการเงิน มีข้อเสนอแนะ คือ ให้ภาครัฐและเอกชนหาแหล่งเงินทุนช่วยเหลือในการลงทุน

5) ด้านการสนับสนุนส่งเสริมของเจ้าหน้าที่ มีปัญหาในเรื่อง การสนับสนุนไม่ตรงตามความต้องการที่แท้จริงของกลุ่ม มีข้อเสนอแนะ คือ ให้หน่วยงานสำรวจความต้องการ วิสาหกิจชุมชนก่อนที่จะดำเนินการสนับสนุนในด้านต่างๆ

จากการศึกษาเอกสารผลงานที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปและนำไปกำหนดกรอบแนวคิด การวิจัย เรื่องการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนแปรรูปและผลิตภัณฑ์อาหารจังหวัดน่าน ดังนี้

1. สภาพทางสังคม และเศรษฐกิจของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน

1) สภาพทางสังคม ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา การรับรู้ข่าวสาร เกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนระยะเวลาการเป็นสมาชิกวิสาหกิจชุมชน และการเข้าอบรมความรู้เกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน

2) สภาพทางเศรษฐกิจ ประกอบด้วย จำนวนสมาชิกในครัวเรือน การประกอบอาชีพหลักของครัวเรือน รายได้ของครัวเรือนต่อปีการระดมหุ้น/การร่วมหุ้น การกู้ยืมเงิน วิสาหกิจชุมชนสวัสดิการในชุมชน การได้รับปันผลประโยชน์ที่ได้รับจากวิสาหกิจชุมชน

2. การดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน ประกอบด้วย ด้านการบริหารจัดการ การผลิต การตลาด และด้านการเงิน

3. ปัญหาเกี่ยวกับการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน ประกอบด้วยด้านการบริหารจัดการ ด้านการผลิต การตลาด และการเงิน

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปและผลิตภัณฑ์อาหารจังหวัดน่าน มีวิธีการดำเนินการวิจัยเกี่ยวกับประชากรกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูลดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ สมาชิกวิสาหกิจชุมชนแปรรูปและผลิตภัณฑ์อาหารจังหวัดน่าน ที่ขึ้นทะเบียนกับสำนักงานเกษตรจังหวัดน่านจำนวน 165 กลุ่ม สมาชิก 2,505 ราย (ตัดยอดเดือนพฤศจิกายน 2557)

1.2 กลุ่มตัวอย่าง

1.2.1 จำนวนกลุ่มตัวอย่าง

กำหนดขนาดสมาชิกกลุ่มตัวอย่างโดยสูตร Taro Yamane ที่ความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5 ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง 347 ราย โดยกำหนดวิสาหกิจชุมชนตัวอย่างจำนวน 38 กลุ่ม โดยมีรายละเอียดการสุ่มขั้นตอน ดังนี้

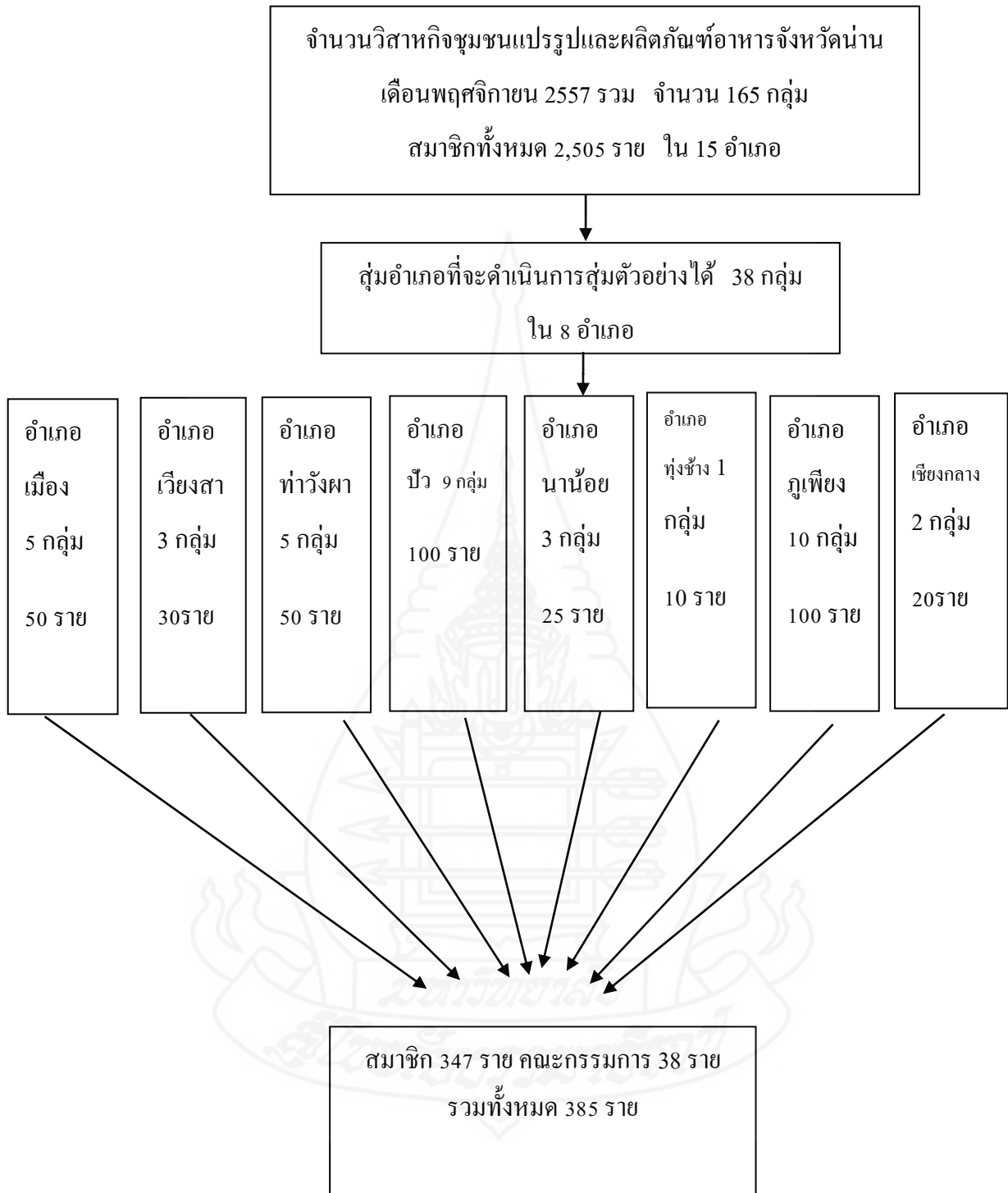
1.2.2 การสุ่มตัวอย่าง

สุ่มตัวอย่างจากประชากร โดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multistage random sampling)

ขั้นตอนที่ 1 สุ่มตัวอย่างในอำเภอต่างๆ ของจังหวัดน่านระดับ โดยการสุ่มแบบง่าย (simple random sampling)

ขั้นตอนที่ 2 สุ่มตัวอย่างวิสาหกิจจากอำเภอที่สุ่มได้ในขั้นตอนที่ 1 โดยการสุ่มแบบง่าย (simple random sampling)

ขั้นตอนที่ 3 สุ่มตัวอย่างคณะกรรมการและสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน จากวิสาหกิจที่สุ่มได้ ในตอนที่ 2 จำนวน 385 ราย ซึ่งแสดงในแผนผังดังนี้

ภาพที่ 3.1 แผนผังแสดงการสุ่มและการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล ใช้แบบสัมภาษณ์

ใช้แบบสัมภาษณ์ (Interview schedule) แบบมีโครงสร้าง ประกอบด้วยคำถาม

2 ลักษณะ คือ

1. คำถามแบบปลายปิด (close – ended question)

2. คำถามแบบปลายเปิด (open – ended question) ที่เปิดโอกาสให้ผู้ตอบคำถามแสดงความคิดเห็นและให้ข้อมูลอย่างเต็มที่ ทั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องครบถ้วนสมบูรณ์ เนื่องจากการสัมภาษณ์สามารถรวบรวมข้อมูลได้จากบุคคลทุกเพศทุกวัย แม้แต่คนไม่รู้หนังสือ อีกทั้งยังสามารถรู้ข้อมูลบางอย่างเพิ่มเติมโดยการสังเกต และนอกนั้นยังเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ได้แสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะได้อย่างเต็มที่ โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็น 6 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่ม ประกอบด้วย จำนวนคณะกรรมการ จำนวนสมาชิก การก่อตั้งวิสาหกิจชุมชน และทุนในการประกอบกิจกรรมของกลุ่ม

ตอนที่ 2 สภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ ของสมาชิกและคณะกรรมการกลุ่ม

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานกลุ่ม ประกอบด้วยทิศทางขององค์กร การจัดการทุนและผลประโยชน์ ความรับผิดชอบต่อชุมชน การวางแผนการดำเนินงานกลุ่ม การบริหารการตลาด การจัดการข้อมูลข่าวสาร การบริหารสมาชิก

ตอนที่ 4 ความคิดเห็นเกี่ยวกับผู้นำกลุ่ม ความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกลุ่ม ความคิดเห็นต่อการให้การสนับสนุนของหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน

ตอนที่ 5 ปัญหาในการดำเนินงานกลุ่ม

ตอนที่ 6 จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรคและแนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน

โดยกำหนดระดับของความคิดเห็นของปัญหาในการดำเนินงานกลุ่มไว้ ดังนี้

1 = น้อยที่สุด

2 = น้อย

3 = ปานกลาง

4 = มาก

5 = มากที่สุด

การทดสอบเครื่องมือ เมื่อสร้างแบบสัมภาษณ์แล้วนำไปทดสอบกับสมาชิกที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 20 ราย โดยการสัมภาษณ์ของผู้วิจัยและหาความเชื่อมั่น โดยใช้วิธีการวัดความสอดคล้องภายในตามวิธีการหาค่า Cronbach's alpha โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป

พบว่า แบบสัมภาษณ์มี ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา ดังนี้ ความคิดเห็นเกี่ยวกับผู้นำกลุ่ม = 0.974 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกลุ่ม = 0.806 ระดับความคิดเห็นต่อการได้รับการสนับสนุนกิจกรรมกลุ่มของหน่วยงานภาครัฐและองค์กรเอกชน = 0.962 ระดับปัญหาของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน = 0.978 ระดับปัญหาของคณะกรรมการ = 0.980 ระดับปัญหาในการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน = 0.947 จากนั้นจึงนำมาปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์อีกครั้งก่อนที่จะนำไปใช้สัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ (primary data) โดยผู้วิจัยสร้างแบบสัมภาษณ์และสำรวจข้อมูลภาคสนามด้วยการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด จำนวน 38 กลุ่ม โดยสัมภาษณ์คณะกรรมการกลุ่มกลุ่มละ 1 ชุด รวม 38 ราย และสมาชิกกลุ่ม 347 ราย รวม 385 ราย โดยผู้วิจัยสัมภาษณ์ด้วยตัวเอง

3.2 การเก็บข้อมูลทุติยภูมิ (secondary data) โดยผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลจากวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยทั้งเอกสารทางวิชาการ ตำราบทความ วารสาร และผลงานวิจัย ทั้งในประเทศและต่างประเทศ

3.3 การจัดเวทีเพื่อวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค จากตัวแทนวิสาหกิจชุมชนแปรรูปและผลิตภัณฑ์อาหาร (Focus group) คณะกรรมการและสมาชิก รวม 20 ราย

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูล นำแบบสัมภาษณ์ตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูล จัดทำรหัสข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปโดยใช้สถิติร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (arithmetic mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) โดยแบ่งการวิเคราะห์เป็นตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่ม ประกอบด้วย จำนวนคณะกรรมการ จำนวนสมาชิก การก่อตั้งวิสาหกิจชุมชน และทุนในการประกอบกิจกรรมของกลุ่ม ด้วยค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและการจัดอันดับ

ตอนที่ 2 วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ ของสมาชิกและคณะกรรมการกลุ่ม ด้วยค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และจัดอันดับ

ตอนที่ 3 วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานกลุ่ม ประกอบด้วยทิศทางขององค์กร การจัดการทุนและผลประโยชน์ ความรับผิดชอบต่อชุมชน การวางแผนการดำเนินงานกลุ่ม การบริหารการตลาด การจัดการข้อมูลข่าวสาร การบริหารสมาชิก โดยหาค่าร้อยละ

ตอนที่ 4 วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นเกี่ยวกับผู้นำกลุ่ม ความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกลุ่ม ความคิดเห็นต่อการให้การสนับสนุนของหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน โดยหาค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและการจัดอันดับ

ตอนที่ 5 วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาในการดำเนินงานกลุ่มโดยหาค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและการจัดอันดับ

ตอนที่ 6 วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน จากสมาชิกและคณะกรรมการ จำนวน 20 ราย โดยใช้เครื่องมือ SWOT ในการจัดเวที (วิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรค)

4.2 การแปลความหมาย

4.2.1 การแปลความหมายข้อมูลด้านความคิดเห็นต่อการดำเนินงานกลุ่ม ความคิดเห็นของสมาชิกต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกลุ่มของสมาชิก ความคิดเห็นต่อการให้การสนับสนุนของภาครัฐและภาคเอกชน ปัญหาของสมาชิกกลุ่ม และปัญหาของคณะกรรมการกลุ่ม ปัญหาในการดำเนินงานกลุ่ม ทำการแปลความหมายโดยได้กำหนดค่าเฉลี่ยของระดับไว้ 5 ระดับ ดังนี้

1.00 – 1.80 น้อยที่สุด

1.81 – 2.60 น้อย

2.61 – 3.40 ปานกลาง

3.41 – 4.20 มาก

4.21 – 5.00 มากที่สุด

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง การดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปและผลิตภัณฑ์อาหาร
จังหวัดน่าน แบ่งการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่ม ประกอบด้วย จำนวนคณะกรรมการ จำนวนสมาชิก
การก่อตั้งวิสาหกิจชุมชน และทุนในการประกอบกิจกรรมของกลุ่ม

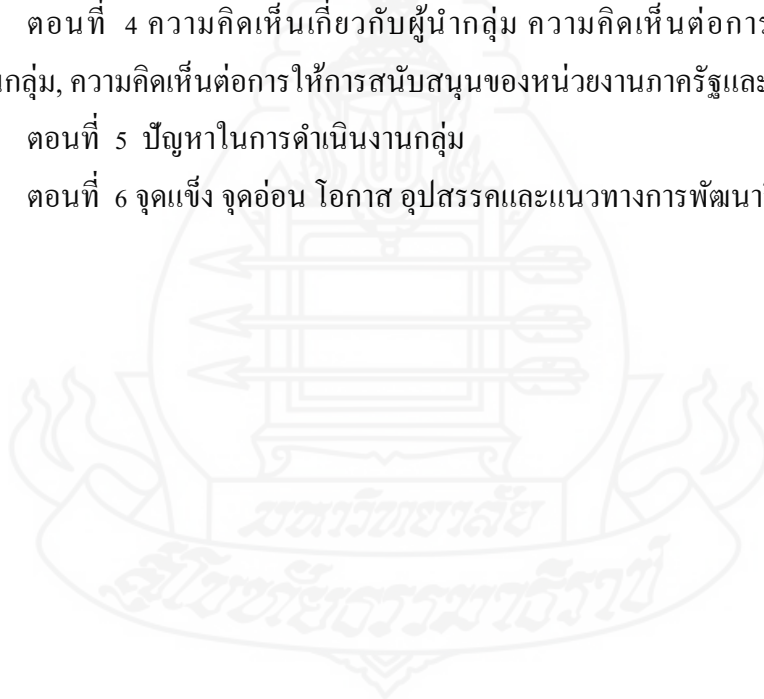
ตอนที่ 2 สภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ ของสมาชิก

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นของคณะกรรมการกลุ่มต่อการดำเนินงานกลุ่ม ประกอบด้วย
ทิศทางขององค์กร การจัดการทุนและผลประโยชน์ ความรับผิดชอบต่อชุมชน การวางแผนการ
ดำเนินงานกลุ่ม การบริหารการตลาด การจัดการข้อมูลข่าวสาร การบริหารสมาชิก

ตอนที่ 4 ความคิดเห็นเกี่ยวกับผู้นำกลุ่ม ความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมในการ
ดำเนินงานกลุ่ม, ความคิดเห็นต่อการให้การสนับสนุนของหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน

ตอนที่ 5 ปัญหาในการดำเนินงานกลุ่ม

ตอนที่ 6 จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรคและแนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน

ตอนที่ 1 สภาพทั่วไปและการดำเนินงานกลุ่ม

สัมภาษณ์คณะกรรมการกลุ่ม เกี่ยวกับสภาพทั่วไปและการดำเนินงานผลการศึกษามีดังนี้

1.1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่ม ประกอบด้วย จำนวนคณะกรรมการ จำนวนสมาชิก การก่อตั้งวิสาหกิจชุมชน และทุนในการประกอบกิจกรรมของกลุ่มผลการวิเคราะห์ข้อมูลจำแนกรายละเอียด ดังตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

n = 38		
รายการ	จำนวน (กลุ่ม)	ร้อยละ
จำนวนคณะกรรมการกลุ่ม(คน)		
เท่ากับ 5	24	63.2
6-10	13	34.2
มากกว่าหรือเท่ากับ 11	1	2.6
ต่ำสุด 5คน สูงสุด 11คน ค่าเฉลี่ย5.95 คน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน1.413คน		
จำนวนคณะกรรมการกลุ่มหญิง(คน)		
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 3	5	13.0
4-6	21	55.0
มากกว่าหรือเท่ากับ7	12	31.0
ต่ำสุด 2คน สูงสุด 15คน ค่าเฉลี่ย5.79คน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน2.887คน		
จำนวนคณะกรรมการกลุ่ม(ชาย)คน		
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 2	5	84.2
3-4	3	7.9
มากกว่าหรือเท่ากับ5	3	7.9
ต่ำสุด 1 คน สูงสุด 5 คน ค่าเฉลี่ย 1.74คน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน1.201 คน		

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

n = 38		
รายการ	จำนวน (กลุ่ม)	ร้อยละ
จำนวนสมาชิกกลุ่ม(คน)		
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 7	3	8.0
8-16	19	50.0
มากกว่าหรือเท่ากับ 27	16	42.0
ต่ำสุด 4 คน สูงสุด 42คน ค่าเฉลี่ย 21.84คน		
ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 11.396 คน		
จำนวนสมาชิกกลุ่มหญิง(คน)		
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 13	14	37.0
14-28	16	42.0
มากกว่าหรือเท่ากับ 29	8	21.0
ต่ำสุด 2 คน สูงสุด 42 คน ค่าเฉลี่ย 19.66คน		
ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 11.189 คน		
จำนวนสมาชิกกลุ่มชาย(คน)		
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 3	9	23.6
4-8	22	58.0
มากกว่าหรือเท่ากับ 9	7	18.4
ต่ำสุด 0 คน สูงสุด 14 คน ค่าเฉลี่ย 3.95คน		
ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 4.141 คน		

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

n = 38

รายการ	มีจำนวน (กลุ่ม)	ร้อยละ
การก่อตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
1.เกิดจากกระบวนการจัดทำแผนชุมชน	38	100.0
2.เกิดจากการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน	38	100.0
3.เกิดจากการชักชวนของผู้นำ	38	100.0
4.เกิดการส่งเสริมของหน่วยงานภาครัฐ	38	100.0
5.เกิดจากการส่งเสริมจากหน่วยงานภาคเอกชน	38	100.0
ทุนในการประกอบการวิสาหกิจชุมชน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
1.ทุนทรัพยากรชุมชน	38	100.0
2.ทุนทางปัญญาของชุมชน	38	100.0
3.ทุนที่เป็นเงินสด		
3.1 เกิดการระดมหุ้นของสมาชิก	38	100.0
3.2 ทุนจากภายนอกชุมชน	38	100.0

จากตารางที่ 4.1 ผลการศึกษาแสดงข้อมูลทั่วไปของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปและผลิตภัณฑ์อาหารจังหวัดน่านพบว่า

จำนวนคณะกรรมการกลุ่ม ร้อยละ 63.2 มีคณะกรรมการ 5 คน รองลงมา ร้อยละ 34.2 มีจำนวนกรรมการระหว่าง 6-10 คน และมีเพียง ร้อยละ 2.6 มีจำนวนกรรมการของกลุ่ม มากกว่าหรือเท่ากับ 11 คน โดยมีจำนวนคณะกรรมการต่ำสุด 5 คน สูงสุด 11 คน และเฉลี่ย 5.95 คน

จำนวนคณะกรรมการกลุ่มหญิง ร้อยละ 55.0 มีจำนวนระหว่าง 4-6 คน รองลงมา ร้อยละ 31.0 มีจำนวนมากกว่าหรือเท่ากับ 7 คนขึ้นไป และร้อยละ 13.0 มีจำนวนน้อยกว่าหรือเท่ากับ 3 คน โดยมีจำนวนกรรมการหญิงต่ำสุด 2 คน สูงสุด 15 คน และเฉลี่ย 5.79 คน

จำนวนกรรมการกลุ่มชาย ร้อยละ 84.2 มีจำนวนระหว่างน้อยกว่าหรือเท่ากับ 2 คน ร้อยละ 7.9 มีจำนวน 3-4 คน และมากกว่าหรือเท่ากับ 5 คน โดยมีจำนวนกรรมการชายต่ำสุด 1 คน สูงสุด 5 คน และเฉลี่ย 1.74 คน

จำนวนสมาชิกกลุ่ม ร้อยละ 42.0 มีจำนวนมากกว่าหรือเท่ากับ 27 คน รองลงมา ร้อยละ 50.0 มีจำนวนระหว่าง 8-16 คน และร้อยละ 8.0 มีจำนวนน้อยกว่าหรือเท่ากับ 7 คน โดยมีจำนวนต่ำสุด 4 คน สูงสุด 42 คน และเฉลี่ย 21.84 คน

จำนวนสมาชิกกลุ่มที่เป็นเพศหญิงร้อยละ 42.0 มีจำนวนระหว่าง 14-28 คน รองลงมา ร้อยละ 37.0 มีจำนวนน้อยกว่าหรือเท่ากับ 13 คน และร้อยละ 21.0 มีจำนวนมากกว่าหรือเท่ากับ 29 คน โดยมีจำนวนต่ำสุด 2 คน สูงสุด 42 คน และเฉลี่ย 19.66 คน

จำนวนสมาชิกกลุ่มที่เป็นเพศชายร้อยละ 58.0 มีจำนวนน้อยกว่าหรือเท่ากับ 3 คน รองลงมา ร้อยละ 23.6 มีจำนวนระหว่าง 4-8 คน โดยมีจำนวนต่ำสุด 0 คน สูงสุด 14 คน และเฉลี่ย 3.95 คน

การก่อตั้งวิสาหกิจชุมชน ร้อยละ 100 จำนวน 38 กลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่ก่อตั้งเกิดจาก กระบวนการจัดทำแผนชุมชน เกิดจากการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน เกิดจากการชักชวนของผู้นำ เกิดการ ส่งเสริมของหน่วยงาน และเกิดจากการส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน

ทุนในการประกอบการวิสาหกิจชุมชน ทุนในการประกอบวิสาหกิจคิดเป็นร้อยละ 100 ทั้ง 38 กลุ่มเป็นทุนทรัพยากรชุมชน ทุนทางปัญญาของชุมชน ทุนที่เป็นเงินสดเกิดการระดมหุ้นของ สมาชิกและทุนจากภายนอกชุมชน

ตอนที่ 2 สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน

แปรรูปและผลิตภัณฑ์อาหาร จังหวัดน่าน

2.1 สภาพทางสังคม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา จำนวนสมาชิกในครัวเรือน จำนวนแรงงานทำการเกษตร การเป็นสมาชิกกลุ่ม/สถาบันเกษตรกร การมีตำแหน่งทางสังคม ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจำแนกรายละเอียด ดังตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.2 สภาพทางสังคมของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน

n = 347		
รายการ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	84	24.2
หญิง	263	75.8
อายุ (ปี)		
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 30	3	0.9
31 – 40	42	12.0
41 – 50	120	34.7
51 – 60	104	30.1
มากกว่าหรือเท่ากับ 61	78	22.4
ต่ำสุด 30 ปี สูงสุด 82 ปี ค่าเฉลี่ย 52.18 ปี ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 10.499 ปี		
ระดับการศึกษา		
ประถมศึกษา	88	25.4
มัธยมศึกษา/ปวช.	162	46.7
อนุปริญญา/ปวส.	29	8.4
ปริญญาตรี	68	19.5
จำนวนสมาชิกในครัวเรือน(คน)		
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 2	32	9.2
3-4	255	73.5
5-6	57	16.4
มากกว่าหรือเท่ากับ 7	3	0.9
ต่ำสุด 1 คน สูงสุด 10 คน ค่าเฉลี่ย 3.86 ปี ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.196 คน		

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

n = 347		
รายการ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ระยะเวลาการเป็นสมาชิกกลุ่ม(ปี)		
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 3	72	21.0
4-7	123	35.4
8-11	106	30.4
มากกว่าหรือเท่ากับ 12	46	13.2
ต่ำสุด 3 ปี สูงสุด 15 ปี ค่าเฉลี่ย 7.14 ปี ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.991 ปี		
สาเหตุที่เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่ม		
พอใจในกิจกรรมกลุ่ม	39	11.2
ต้องการได้รับทุนสนับสนุน	8	2.3
ต้องการความรู้	57	16.4
ต้องการรายได้เพิ่ม	151	43.5
ต้องการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์	77	22.2
ได้รับการชักชวนจากบุคคลอื่น	15	4.3
การเป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆ ในสังคม (ตอบได้มากกว่า 1)		
กลุ่มออมทรัพย์	210	60.5
กลุ่มแม่บ้าน/กลุ่มสตรี	110	31.7
กลุ่มสหกรณ์	3	0.9
กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน	18	5.2
กลุ่ม ชกส.	6	1.7

จากตารางที่ 4.2 พบว่า ผลการศึกษาแสดงให้เห็นข้อมูลสภาพพื้นฐานทางสังคมของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน พบว่า

เพศสมาชิกส่วนใหญ่ ร้อยละ 75.8 เป็นเพศหญิง และร้อยละ 24.2 เป็นเพศชาย

อายุ สมาชิกร้อยละ 34.7 มีอายุระหว่าง 41-50 ปี รองลงมา ร้อยละ 30.0 มีอายุระหว่าง 51-60 ปี ร้อยละ 22.4, 12.0 มีอายุระหว่าง มากกว่าหรือเท่ากับ 69 ปี อายุระหว่าง 31-40 ปี ตามลำดับ มี

เพียงร้อยละ 0.9 ที่มีอายุน้อยกว่าหรือเท่ากับ 30 ปี โดยมีอายุต่ำสุด 30 ปี สูงสุด 82 ปี และมีอายุเฉลี่ย 52.18 ปี

การศึกษาร้อยละ 46.7 จบการศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษา/ปวช. รองลงมาคือ ร้อยละ 25.4 จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษา และร้อยละ 19.5 จบการศึกษานุปริญญา/ปวส. และมีเพียงร้อยละ 8.4 จบการศึกษาระดับชั้นปริญญาตรี

จำนวนสมาชิกในครัวเรือน สมาชิกส่วนมากร้อยละ 73.5 มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 3-4 คน รองลงมา ร้อยละ 16.4 มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 5-6 คน ร้อยละ 9.2 มีสมาชิกในครัวเรือน น้อยกว่าหรือเท่ากับ 2 คน และมีเพียง 0.9 ที่มีสมาชิกในครัวเรือนมากกว่าหรือเท่ากับ 6 โดยมีสมาชิกครัวเรือนต่ำสุด 1 คนคน สูงสุด 10 คน และเฉลี่ย 3.86 คน

ระยะเวลาในการเป็นสมาชิกสมาชิกร้อยละ 35.4 มีระยะเวลาการเป็นสมาชิกระหว่าง 4-7 ปี รองลงมา ร้อยละ 30.4 เป็นสมาชิกระหว่าง 8-11 ปี โดยมีจำนวนสมาชิกต่ำสุด 3 ปี สูงสุด 15 ปี และเฉลี่ย 7.14 ปี

สาเหตุการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มสมาชิกร้อยละ 43.5 ต้องการรายได้เพิ่ม รองลงมา ร้อยละ 22.2 ต้องการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ ร้อยละ 16.4, 11.3, 4.3 ต้องการความรู้ พอใจในกิจกรรมกลุ่ม และได้รับการชักชวนจากบุคคลอื่น ตามลำดับ และมีเพียง ร้อยละ 2.3 ต้องการได้รับทุนสนับสนุน

การเป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆในสังคมสมาชิกส่วนใหญ่ร้อยละ 60.5 เป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ รองลงมา ร้อยละ 31.7 เป็นสมาชิกกลุ่มแม่บ้าน/กลุ่มสตรี ร้อยละ 5.2 และ 1.7 เป็นสมาชิกกลุ่มกองทุนหมู่บ้านและกลุ่มรทส. มีเพียงร้อยละ 0.9 เป็นสมาชิกกลุ่มสหกรณ์

ตารางที่ 4.3 สภาพทางเศรษฐกิจของสมาชิก

n = 347

รายการ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
อาชีพหลัก		
ทำงานบ้านและดูแลบุตร	62	17.9
ทำงานงานด้านการเกษตรเป็นหลัก	121	34.9
ทำงานรับจ้างทั่วไป	35	10.1
ค้าขาย	116	33.4
อื่นๆ	13	3.7

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

n = 347

รายการ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
อาชีพเสริม		
ทำงานบ้านและดูแลบุตร	36	10.4
ทำงานงานด้านการเกษตรเป็นหลัก	96	27.7
ทำงานรับจ้างทั่วไป	73	21.0
ค้าขาย	100	28.8
อื่นๆ	42	12.1
รายได้ทั้งหมดในครอบครัว (บาท/ปี)		
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 20,000	2	0.6
20,001-80,000	176	50.4
80,001-140,000	108	31.2
140,001-200,000	61	17.5
มากกว่าหรือเท่ากับ 200,001	1	0.3
ต่ำสุด 10,100 บาท สูงสุด 285,000 บาท		
ค่าเฉลี่ย 88,793.23 บาท		
ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 46,457.55 บาท		
รายได้ในภาคการเกษตร (บาท/ปี)		
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 10,000	1	0.3
10,001-50,000	183	52.7
50,001-90,000	89	25.6
90,001-130,000	48	13.8
มากกว่าหรือเท่ากับ 130,001	27	7.6
ต่ำสุด 10,000 บาท สูงสุด 250,000 บาท		
ค่าเฉลี่ย 65,649.91 บาท		
ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 42,617.87 บาท		

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

n = 347

รายการ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
รายได้นอกภาคการเกษตร(บาท/ปี)		
น้อยกว่าหรือเท่ากับ15,000	11	3.0
15,001-60,000	239	69.0
มากกว่าหรือเท่ากับ60,001	97	28.0
ต่ำสุด 1,589 บาท สูงสุด 199,000 บาท ค่าเฉลี่ย 55,458.59 บาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 39,454.02 บาท		
รายได้จากการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม (บาท/ปี)		
น้อยกว่าหรือเท่ากับ2,500	6	1.7
2,501-5,000	63	18.0
5,001-10,000	34	9.8
10,001-20,000	40	11.5
มากกว่าหรือเท่ากับ20,001	204	59
ต่ำสุด 500 บาท สูงสุด 180,000 บาท ค่าเฉลี่ย 26,633 บาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 21,817.49 บาท		
รายจ่ายทั้งหมดจากการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม (บาท/ปี)		
น้อยกว่าหรือเท่ากับ100	5	1.4
101-1,000	2	0.6
1,001-5,000	118	34.0
5,001-10,000	70	20.0
10,001-20,000	72	21.0
มากกว่าหรือเท่ากับ20,001	80	23.0
ต่ำสุด 100 บาท สูงสุด 75,000 บาท ค่าเฉลี่ย 15,983.71 บาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 15,316.66 บาท		

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

n = 347

รายการ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
รายจ่ายในครอบครัว (บาท/ปี)		
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 15,000	23	6.6
15,001-60,000	152	44.0
60,001-110,000	132	38.0
110,001-165,000	18	5.1
มากกว่าหรือเท่ากับ 165,001	22	6.3
ต่ำสุด 5,000 บาท สูงสุด 198,000 บาท ค่าเฉลี่ย 70,777.55 บาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 43,340.61 บาท		
จำนวนแรงงานในครัวเรือน(คน)		
1 คน	185	53.3
2 คน	85	24.5
3 คน	49	14.1
4 คน	28	8.1
แหล่งกู้ยืมเงิน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ธกส.	293	46.7
สหกรณ์การเกษตร	34	5.4
กองทุนหมู่บ้าน	116	18.5
กลุ่มแม่บ้าน/กลุ่มเกษตรกร	160	25.5
อื่นๆ(สำนักงานเกษตร ธนาคารออมสิน)	24	3.9

จากตารางที่ 4.3พบว่า ผลการศึกษาแสดงให้เห็นข้อมูลสภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

อาชีพหลักสมาชิกร้อยละ 34.9 มีอาชีพหลักทำการเกษตร รองลงมาร้อยละ 33.4 ค้าขาย ร้อยละ 17.9, 10.1 ทำงานบ้านและดูแลบุตร และรับจ้างทั่วไป มีเพียงร้อยละ 3.7 ที่ประกอบอาชีพอื่นๆ (ข้าราชการ รัฐวิสาหกิจ)

อาชีพเสริม สมาชิกร้อยละ 28.8 มีอาชีพค้าขายเป็นอาชีพเสริม รองลงมา ร้อยละ 27.7 ทำการเกษตรเป็นอาชีพเสริม ร้อยละ 21.0 , 10.4 รับจ้างทั่วไปและอื่นๆเป็นอาชีพเสริม มีเพียง ร้อยละ 10.4 ที่ทำงานบ้านและดูแลบุตร

รายได้ทั้งหมดในครอบครัว สมาชิกร้อยละ 50.4 มีรายได้ในครอบครัวระหว่าง 20,001-80,000 บาท รองลงมา ร้อยละ 31.2 มีรายได้ในครอบครัวระหว่าง 80,000-140,000 บาท ร้อยละ 17.5, 0.3 มีรายได้ในครอบครัว 140,001-200,000 บาท มีรายได้ในครอบครัว มากกว่าหรือเท่ากับ 200,001 บาท ตามลำดับ และมีเพียงร้อยละ 0.6 มีรายได้ในครอบครัวน้อยกว่าหรือเท่ากับ 10,001 บาท โดยมีรายได้ต่ำสุด 10,100 บาท สูงสุด 285,000 บาท และมีรายได้เฉลี่ย 88,793.23 บาท

รายได้ในภาคการเกษตร สมาชิกร้อยละ 52.7 มีรายได้ในภาคการเกษตรระหว่าง 10,001-50,000 บาท รองลงมา ร้อยละ 25.6 มีรายได้ภาคการเกษตร 50,001-90,000 บาท ร้อยละ 13.8, 7.6 มีรายได้ภาคการเกษตร ตั้งแต่ 90,001-13,000 บาท และระหว่าง มากกว่า 130,001 บาท ตามลำดับ และมีเพียงร้อยละ 0.3 มีรายได้ในภาคเกษตร น้อยกว่าหรือเท่ากับ 10,000 บาท โดยมีรายได้ในภาคการเกษตรต่ำสุด 10,000 บาท สูงสุด 250,000 บาท และเฉลี่ย 65,649.91 บาท

รายได้นอกภาคการเกษตร สมาชิกร้อยละ 69.0 มีรายได้นอกภาคการเกษตรระหว่าง 15,001-60,000 บาท รองลงมา ร้อยละ 28.0 มีรายได้นอกภาคการเกษตรมากกว่าหรือเท่ากับ 60,001 บาท และมีเพียงร้อยละ 3.0 มีรายได้นอกภาคการเกษตร น้อยกว่าหรือเท่ากับ 15,000 บาท โดยมีรายได้นอกภาคการเกษตรต่ำสุด 1,589 บาท สูงสุด 199,000 บาท และมีรายได้นอกภาคเกษตร เฉลี่ย 55,458.59 บาท

รายได้จากการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม ร้อยละ 59.0 มีรายได้จากการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มมากกว่าหรือเท่ากับ 20,001 บาทขึ้นไป รองลงมา ร้อยละ 18 มีรายได้จากการเข้าร่วมกลุ่มระหว่าง 2,501-5,000 บาท ร้อยละ 9.8 , 11.5 มีรายได้จากการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มระหว่าง 5,001-10,000 บาท และ 10,001-20,000 บาท ตามลำดับ และมีเพียงร้อยละ 1.7 มีรายได้จากการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม น้อยกว่าหรือเท่ากับ 2,500 บาท โดยมีรายได้จากการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม ต่ำสุด 500 บาท สูงสุด 180,000 บาท และมีรายได้เฉลี่ย 26,633 บาท

รายจ่ายทั้งหมดจากการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม ร้อยละ 34.0 มีรายจ่ายจากการเข้าร่วมกลุ่มตั้งแต่ 1,001-5,000 บาทขึ้นไป รองลงมา ร้อยละ 23.0 มีรายจ่ายจากการเข้าร่วมกลุ่ม มากกว่าหรือเท่ากับ 20,001 บาท และร้อยละ 0.6, 20.0, 21.0 มีรายจ่ายจากการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มระหว่าง 101-1,000 บาทระหว่าง 5,001-10,000 บาทระหว่าง 10,001-20,000 บาท และมีเพียงร้อยละ 1.4 ที่มีรายจ่ายจากการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มน้อยกว่าหรือเท่ากับ 100 บาท โดยมีรายจ่ายจากการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มต่ำสุด 100 บาท สูงสุด 75,000 บาท และมีรายจ่ายเฉลี่ย 15,983.71 บาท

รายจ่ายในครอบครัว สมาชิกร้อยละ 44.0 มีรายจ่ายในครอบครัว 15,001-60,000 บาท รองลงมาร้อยละ 38.0 มีรายจ่ายในครอบครัว 60,000-110,000 บาท และมีร้อยละ 5.1, 6.3 มีรายจ่ายในครอบครัว ระหว่าง 110,001-165,000 บาท และมากกว่าหรือเท่ากับ 165,001 บาท ตามลำดับ มีเพียงร้อยละ 6.6 ที่มีรายจ่ายในครอบครัวต่ำกว่า 15,000 บาท โดยมีรายจ่ายในครอบครัวต่ำสุด 5,000 บาท สูงสุด 198,000 บาท และมีรายจ่ายเฉลี่ย 70,777.55 บาท

จำนวนแรงงานในครัวเรือน สมาชิกร้อยละ 53.3 มีจำนวนแรงงานในครัวเรือน 1 คน รองลงมาร้อยละ 24.5 มีจำนวนแรงงานในครัวเรือน 2 คน ร้อยละ 14.1 มีแรงงานในครัวเรือน 3 คน และมีเพียงร้อยละ 8.1 มีจำนวนแรงงานในครัวเรือน 4 คน

แหล่งกู้ยืมเงินสมาชิกร้อยละ 46.7 กู้ยืมเงินจาก ธกส. รองลงมาร้อยละ 25.5 กู้ยืมเงินจากกลุ่มแม่บ้าน/กลุ่มเกษตรกร และร้อยละ 18.5, 5.4 จากกองทุนหมู่บ้านและสหกรณ์การเกษตร มีเพียงร้อยละ 3.9 กู้ยืมเงินมาจากแหล่งอื่นๆ (สำนักงานเกษตร , ธนาคารออมสิน)

ตอนที่ 3 การดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน

ตารางที่ 4.4 ความคิดเห็นของคณะกรรมการกลุ่มต่อทิศทางขององค์กร

n = 38

ประเด็นความคิดเห็น	มี	
	จำนวน (กลุ่ม)	ร้อยละ
1.การบริหารองค์กร		
1.1 การกำหนดเป้าหมายและทิศทางกลุ่ม	38	100.0
1.2 การมีส่วนร่วมของสมาชิกในการกำหนดเป้าหมายและทิศทางของกลุ่ม	38	100.0
2. การจัดการทุนและผลประโยชน์		
2.1 มีแนวทางในการจัดการทุนทั้งภายในและภายนอกอย่างเป็นระบบและก่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน	38	100.0
2.2 มีวิธีการจัดสรรรายได้และผลประโยชน์แก่สมาชิกที่แน่นอน	21	55.2

ตารางที่ 4.4 (ต่อ)

n = 38

ประเด็นความคิดเห็น	มี	
	จำนวน (กลุ่ม)	ร้อยละ
3. การรับผิดชอบต่อชุมชน		
3.1 มีการดำเนินงานอย่างมีจริยธรรม มีความรับผิดชอบต่อลูกค้าและไม่เอาเปรียบลูกค้า	38	100
3.2 มีการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า มีการอนุรักษ์และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมในชุมชน	15	39.4
3.3 มีการสนับสนุนต่อชุมชน การบำเพ็ญสาธารณประโยชน์และบริจาคเพื่อสาธารณะ	38	100
3.4 มีการจัดสรรรายได้เพื่อเป็นสวัสดิการชุมชน	38	100

จากตารางที่ 4.4 พบว่า ร้อยละ 100 ทั้ง 38 กลุ่ม มีความคิดเห็นของคณะกรรมการกลุ่มต่อทิศทางขององค์กร ด้านการบริหารองค์กร มีการกำหนดเป้าหมายและทิศทางกลุ่ม มีการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการกำหนดเป้าหมายและทิศทางของกลุ่ม ด้านการจัดการทุนและผลประโยชน์มีแนวทางในการจัดการทุนทั้งภายในและภายนอกอย่างเป็นระบบและก่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน การรับผิดชอบต่อชุมชนมีการดำเนินงานอย่างมีจริยธรรม มีความรับผิดชอบต่อลูกค้าและไม่เอาเปรียบลูกค้า มีการสนับสนุนต่อชุมชน การบำเพ็ญสาธารณประโยชน์และบริจาคเพื่อสาธารณะ และมีการจัดสรรรายได้เพื่อเป็นสวัสดิการชุมชน และร้อยละ 55.2 จำนวน 21 กลุ่ม มีวิธีการจัดสรรรายได้และผลประโยชน์แก่สมาชิกที่แน่นอน ร้อยละ 39.4 จำนวน 15 กลุ่ม มีการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า มีการอนุรักษ์และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมในชุมชน

ตารางที่ 4.5 ความคิดเห็นของคณะกรรมการกลุ่มต่อการวางแผนการดำเนินงานกลุ่ม

n = 38

ประเด็นความคิดเห็น	มี	
	จำนวน (กลุ่ม)	ร้อยละ
1.การวางแผนการดำเนินงานกลุ่ม		
1.1 มีการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งภายในและ ภายนอกที่จำเป็นต่อการจัดทำแผน	38	100.0
1.2 มีการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้แผนแม่บท	32	84.2
1.3 มีการประชุมการจัดทำแผนร่วมกันระหว่าง คณะกรรมการกับสมาชิกแบบมีส่วนร่วม	38	100.0
1.4 มีการกำหนดแผนเชิงปริมาณและคุณภาพ เช่น จำนวนการผลิต/การบริการ/การลงทุน รายรับรายจ่าย/คุณภาพสินค้า/คุณภาพของ ชีวิตและสังคม สิ่งแวดล้อม	38	100.0
1.5 มีการจัดทำแผนปฏิบัติงาน มีรูปแบบปฏิบัติ ชัดเจนว่า ใคร ทำอะไร ที่ไหน อย่างไร เมื่อไหร่ กับใคร	38	100.0
1.6 มีการชี้แจงถ่ายทอดแผนปฏิบัติงานให้กับ สมาชิกและผู้เกี่ยวข้องเพื่อแลกเปลี่ยนความ คิดเห็น	38	100.0
1.7 มีการปฏิบัติงานตามแผน	38	100.0
1.8 มีการกำหนดผู้รับผิดชอบและควบคุมการ ปฏิบัติงานตามแผน	38	100.0

จากตารางที่ 4.5 พบว่า ร้อยละ 100.0 จำนวน 38 กลุ่ม ด้านการวางแผนการดำเนินงานกลุ่ม มีการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งภายในและภายนอกที่จำเป็นต่อการจัดทำแผน มีการประชุมการจัดทำแผนร่วมกันระหว่างมีการกำหนดแผนเชิงปริมาณและคุณภาพ เช่น จำนวนการผลิต/การบริการ/การลงทุน รายรับรายจ่าย/คุณภาพสินค้า/คุณภาพของชีวิตและสังคม สิ่งแวดล้อม คณะกรรมการกับสมาชิกแบบมีส่วนร่วมมีการจัดทำแผนปฏิบัติงาน มีรูปแบบปฏิบัติชัดเจนว่า ใคร ทำอะไร ที่ไหน อย่างไร เมื่อไหร่ กับใครมีการชี้แจงถ่ายทอดแผนปฏิบัติงานให้กับสมาชิกและผู้เกี่ยวข้องเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นมีการปฏิบัติงานตามแผนมีการกำหนดผู้รับผิดชอบและ

ควบคุมการปฏิบัติงานตามแผน และมีเพียงร้อยละ 84.2 จำนวน 32 กลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้แผนแม่บท

ตารางที่ 4.6 ความคิดเห็นของคณะกรรมการกลุ่มต่อการบริหารการตลาด

n = 38

ประเด็นความคิดเห็น	มี	
	จำนวน(กลุ่ม)	ร้อยละ
1.มีการกำหนดแหล่งจำหน่าย/แหล่งบริการ/ลูกค้า เป้าหมายก่อนการผลิตและการบริการ	24	63.1
2.มีการติดตามข้อมูลความต้องการของลูกค้า อย่างต่อเนื่องและนำข้อมูลมาใช้ประโยชน์	38	100.0

จากตารางที่ 4.6 พบว่าร้อยละ 100 จำนวน 38 กลุ่ม มีการกำหนดแหล่งจำหน่าย/แหล่งบริการ/ลูกค้า เป้าหมายก่อนการผลิตและการบริการและร้อยละ 63.1 จำนวน 24 กลุ่ม มีการติดตามข้อมูลความต้องการของลูกค้า อย่างต่อเนื่องและนำข้อมูลมาใช้ประโยชน์

ตารางที่ 4.7 ความคิดเห็นของคณะกรรมการกลุ่มต่อการจัดการข้อมูลข่าวสาร

n = 38

ประเด็นความคิดเห็น	มี	
	จำนวน (กลุ่ม)	ร้อยละ
1.มีการรวบรวมถ่ายทอดและแลกเปลี่ยน ภูมิปัญญาท้องถิ่น	15	39.4
2.มีการแสวงหาความรู้ใหม่และนำมาประยุกต์ ใช้ในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน	38	100.0
3.มีการต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยนำ เทคโนโลยีสมัยใหม่มาผสมผสานอย่าง กลมกลืนนำมาใช้ปรับปรุงวิสาหกิจชุมชน	38	100.0

จากตารางที่ 4.7 พบว่าคิดเป็นร้อยละ 100 จำนวน 38 กลุ่ม มีการแสวงหาความรู้ใหม่ และนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน มีการต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาผสมผสานอย่างกลมกลืนนำมาใช้ปรับปรุงวิสาหกิจชุมชน และร้อยละ 39.4 จำนวน 15 กลุ่ม กลุ่ม มีการรวบรวมถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนภูมิปัญญาท้องถิ่น

ตารางที่ 4.8 ความคิดเห็นของคณะกรรมการกลุ่มต่อการบริหารสมาชิกวิสาหกิจชุมชน

n = 38

ประเด็นความคิดเห็น	มี	
	จำนวน (กลุ่ม)	ร้อยละ
1.มีการกำหนดเงื่อนไขการรับสมาชิกและบันทึกไว้อย่างชัดเจน	25	65.7
2.มีการพัฒนาผู้นำและสมาชิกวิสาหกิจชุมชน อย่างเป็นขั้นตอน ทัวถึงและสอดคล้องกับการ พัฒนาวิสาหกิจชุมชน	38	100.0
3.มีการสร้างขวัญกำลังใจ ความพึงพอใจและ แรงจูงใจ การจัดสวัสดิการทัวถึงและเป็นธรรม สมาชิกมีความพึงพอใจ	38	100.0
4.มีการประเมินผลการปฏิบัติงานของสมาชิก และแจ้งให้สมาชิกทราบเพื่อนำมาปรับปรุง	13	34.2

จากตารางที่ 4.8 พบว่าร้อยละ 100.0 จำนวน 38 กลุ่ม มีการพัฒนาผู้นำและสมาชิกวิสาหกิจชุมชนอย่างเป็นขั้นตอน ทัวถึงและสอดคล้องกับการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนมีการสร้างขวัญกำลังใจ ความพึงพอใจและแรงจูงใจ การจัดสวัสดิการทัวถึงและเป็นธรรม สมาชิกมีความพึงพอใจ และร้อยละ 65.7,34.2 มีการกำหนดเงื่อนไขการรับสมาชิกและบันทึกไว้อย่างชัดเจนและมีการประเมินผลการปฏิบัติงานของสมาชิกและแจ้งให้สมาชิกทราบเพื่อนำมาปรับปรุงตามลำดับ

ตอนที่ 4 ความคิดเห็นต่อการดำเนินงานกลุ่ม

ตารางที่ 4.9 ความคิดเห็นเกี่ยวกับผู้นำกลุ่ม

n = 347

ความคิดเห็นเกี่ยวกับผู้นำกลุ่ม	ระดับความคิดเห็น (จำนวน ร้อยละ)					\bar{x} (SD)	ความหมาย	
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด			
1. มีความน่าเชื่อถือและไว้วางใจ	0 (0.0)	0 (0.0)	92 (26.5)	179 (51.6)	76 (21.9)	3.95 (0.695)	มาก	
2. มีความสามารถในการตัดสินใจ	0 (0.0)	0 (0.0)	98 (28.2)	175 (50.4)	74 (21.3)	3.96 (.702)	มาก	
3. มีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการกลุ่ม	0 (0.0)	0 (0.0)	88 (25.4)	188 (54.2)	71 (20.5)	3.95 (0.676)	มาก	
4. มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่	0 (0.0)	0 (0.0)	61 (17.6)	211 (60.8)	75 (21.6)	4.04 (0.626)	มาก	
5. มีการแบ่งงานให้สมาชิกช่วยทำ	0 (0.0)	6 (0.0)	75 (21.6)	183 (52.7)	83 (23.9)	3.99 (0.725)	มาก	
6. มีการประสานงานระหว่างสมาชิกและหน่วยงานต่างๆ	0 (0.0)	0 (0.0)	75 (21.6)	185 (53.3)	87 (25.1)	4.03 (0.683)	มาก	
7. มีความเสียสละ	0 (0.0)	0 (0.0)	70 (20.2)	181 (52.2)	96 (27.7)	4.07 (0.689)	มาก	
8. มีความซื่อสัตย์สุจริต	0 (0.0)	0 (0.0)	72 (20.7)	204 (58.8)	71 (20.5)	4.00 (0.643)	มาก	
9. มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์	0 (0.0)	0 (0.0)	68 (19.6)	212 (61.1)	67 (19.3)	4.00 (0.625)	มาก	
10. มีการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น	0 (0.0)	0 (0.0)	61 (17.6)	204 (58.8)	82 (23.6)	4.06 (0.640)	มาก	
11. มีความยุติธรรม	0 (0.0)	0 (0.0)	61 (17.6)	194 (55.9)	92 (26.5)	4.09 (0.659)	มาก	
12. มีความอดทน	5 (1.4)	0 (0.0)	61 (17.6)	207 (59.7)	74 (21.3)	3.99 (0.721)	มาก	
						รวม เฉลี่ย	4.01 (0.674)	มาก

จากตารางที่ 4.9 ความคิดเห็นของสมาชิกต่อผู้นำกลุ่มในการดำเนินงานพิจารณาแยก ออกเป็นแต่ละประเด็น พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกประเด็น ได้แก่ มีความน่าเชื่อถือและ ใ้วางใจ (ค่าเฉลี่ย 3.95) มีความสามารถในการตัดสินใจ (ค่าเฉลี่ย 3.96) มีความรู้ความสามารถใน การบริหารจัดการกลุ่ม (ค่าเฉลี่ย 3.95) มีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ (ค่าเฉลี่ย 4.04) มีการแบ่งงานให้ สมาชิกช่วยทำ (ค่าเฉลี่ย 3.99) มีการประสานงานระหว่างสมาชิกและหน่วยงานต่างๆ (ค่าเฉลี่ย 4.03) มีความเสียสละ (ค่าเฉลี่ย 4.07) มีความซื่อสัตย์สุจริต (ค่าเฉลี่ย 4.00) มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (ค่าเฉลี่ย 4.00) มีการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น (ค่าเฉลี่ย 4.06) มีความยุติธรรม (ค่าเฉลี่ย 4.09) มีความอดทน (ค่าเฉลี่ย 3.99) โดยรวมเฉลี่ย 4.01 อยู่ในระดับมาก

ตารางที่ 4.10 ความคิดเห็นของสมาชิกต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกลุ่มของสมาชิก

n = 347

หัวข้อการแสดงความคิดเห็น	ระดับความคิดเห็น(จำนวนร้อยละ)					\bar{X} (SD)	ความหมาย
	น้อย ที่สุด	น้อย	ปาน กลาง	มาก	มาก ที่สุด		
1. การประชุมกลุ่ม	0 (0.0)	0 (0.0)	159 (45.8)	143 (41.2)	45 (13.0)	3.67 (0.694)	มาก
2. การวิเคราะห์ปัญหาของกลุ่ม	0 (0.0)	0 (0.0)	160 (46.1)	94 (27.1)	93 (26.8)	3.81 (0.833)	มาก
3. การลงหุ้น	0 (0.0)	3 (0.9)	167 (48.1)	108 (31.1)	69 (19.9)	3.70 (0.792)	มาก
4. การออมเงิน	9 (2.6)	5 (1.4)	156 (45.0)	100 (28.8)	77 (22.2)	3.67 (0.924)	มาก
5. การรับบริการสินเชื่อของกลุ่ม	31 (8.9)	10 (2.9)	169 (48.7)	93 (26.8)	44 (12.7)	3.31 (1.032)	ปานกลาง
6. การรับบริการปัจจัยการผลิต ของกลุ่ม	27 (7.8)	0 (0.0)	156 (45.0)	106 (30.5)	51 (16.1)	4.04 (0.272)	มาก
7. การร่วมรับความรู้และ การฝึกอบรม	27 (7.8)	0 (0.0)	169 (48.7)	116 (33.4)	35 (10.1)	3.38 (0.053)	ปานกลาง
8. การจัดทำแผนการดำเนินงาน กลุ่ม	27 (7.8)	6 (1.7)	153 (44.1)	124 (35.7)	37 (10.7)	3.40 (0.051)	ปานกลาง

ตารางที่ 4.10 (ต่อ)

n = 347

หัวข้อการแสดงความคิดเห็น	ระดับความคิดเห็น(จำนวนร้อยละ)					\bar{X} (SD)	ความหมาย
	น้อย	น้อย	ปาน	มาก	มาก		
	ที่สุด		กลาง		ที่สุด		
9.การร่วมผลิตสินค้าของกลุ่ม	27 (7.8)	0 (0.0)	145 (41.8)	125 (36.0)	50 (14.4)	3.49 (0.054)	มาก
10.การร่วมบริการของกลุ่ม	0 (0.0)	0 (0.0)	171 (49.3)	83 (23.9)	93 (26.8)	3.78 (0.045)	มาก
11.การร่วมจำหน่ายสินค้าของกลุ่ม	0 (0.0)	9 (2.6)	144 (41.5)	105 (30.3)	89 (25.6)	3.79 (0.046)	มาก
12.การร่วมบำเพ็ญ สาธารณประโยชน์	0 (0.0)	0 (0.0)	145 (41.8)	129 (37.2)	73 (21.0)	3.79 (0.041)	มาก
13.การเสนอแนวคิดการพัฒนา กลุ่ม	0 (0.0)	0 (0.0)	130 (37.5)	157 (45.2)	60 (17.3)	3.80 (0.038)	มาก
14.การร่วมติดตามประเมินผล กลุ่ม	0 (0.0)	0 (0.0)	155 (44.7)	125 (36.0)	67 (19.3)	3.75 (0.041)	มาก
รวมเฉลี่ย						3.67 (0.351)	มาก

จากตารางที่ 4.10 ความคิดเห็นการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกลุ่มของสมาชิกโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.56) เมื่อพิจารณาแยกออกเป็นแต่ละด้าน พบว่า

1. อยู่ในระดับมาก จำนวน 11 ด้าน ได้แก่ ด้านการประชุมกลุ่ม (ค่าเฉลี่ย3.67) การวิเคราะห์ปัญหาของกลุ่ม (ค่าเฉลี่ย 3.81) การลงหุ้น (ค่าเฉลี่ย 3.70) การออมเงิน (ค่าเฉลี่ย 3.67) การรับบริการปัจจัยการผลิตของกลุ่ม (ค่าเฉลี่ย 4.04) การร่วมผลิตสินค้าของกลุ่ม(ค่าเฉลี่ย3.49) การร่วมบริการของกลุ่ม (ค่าเฉลี่ย3.78) การร่วมจำหน่ายสินค้าของกลุ่ม (ค่าเฉลี่ย3.79) การร่วมบำเพ็ญสาธารณะประโยชน์ (ค่าเฉลี่ย3.79) การเสนอแนวคิดการพัฒนากลุ่ม (ค่าเฉลี่ย3.80) การร่วมติดตามประเมินผลกลุ่ม (ค่าเฉลี่ย3.75)

2. อยู่ในระดับปานกลาง 3 ด้าน ได้แก่ การรับบริการสินเชื่อของกลุ่ม(ค่าเฉลี่ย3.31) การร่วมรับความรู้และการ (ค่าเฉลี่ย3.38) และการจัดทำแผนการดำเนินงานกลุ่ม (ค่าเฉลี่ย3.40)

ตารางที่ 4.11 ความคิดเห็นของสมาชิกต่อการให้การสนับสนุนของภาครัฐและเอกชน

n = 347

หัวข้อการแสดงความคิดเห็น	ระดับความคิดเห็น(จำนวนร้อยละ)					\bar{X} (SD)	ความหมาย
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด		
1.การเยี่ยมชมกลุ่มและสมาชิก	14 (4.0)	5 (1.4)	143 (41.2)	118 (34)	67 (19.3)	3.63 (0.945)	มาก
2.การอบรมให้ความรู้ทางวิชาการ	10 (2.9)	9 (2.6)	115 (33.1)	139 (40.1)	74 (21.3)	3.74 (0.919)	มาก
3.การจัดทัศนศึกษาดูงาน	0 (0.0)	62 (17.9)	161 (46.4)	57 (16.4)	67 (19.3)	3.37 (0.990)	ปานกลาง
4.การสนับสนุนเอกสารความรู้ทางวิชาการ	14 (4.0)	7 (2.0)	151 (43.5)	107 (30.8)	68 (19.6)	3.60 (0.958)	มาก
5.การสนับสนุนด้านปัจจัยการผลิต	16 (4.6)	50 (14.4)	142 (40.9)	59 (17)	80 (23.1)	3.39 (1.126)	ปานกลาง
6.การประสานงานด้านการตลาด	5 (1.4)	5 (1.4)	156 (45.0)	104 (30.0)	77 (22.2)	3.70 (0.878)	มาก
7.การประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ	0 (0.0)	12 (3.5)	170 (49)	97 (28)	68 (19.6)	3.64 (0.833)	มาก
8.การให้สินเชื่อแก่กลุ่ม	2 (0.6)	55 (15.9)	144 (41.5)	80 (23.1)	66 (19.0)	3.44 (0.991)	มาก
			รวมเฉลี่ย			3.56 (0.955)	มาก

จากตารางที่ 4.11ความคิดเห็นของสมาชิกต่อการให้การสนับสนุนของภาครัฐและเอกชน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.56) เมื่อพิจารณาแยกออกเป็นแต่ละด้าน พบว่า

1. อยู่ในระดับมาก จำนวน 6 ด้าน ได้แก่ การเยี่ยมชมกลุ่มและสมาชิก (ค่าเฉลี่ย 3.63) การอบรมให้ความรู้ทางวิชาการ (ค่าเฉลี่ย 3.60) การสนับสนุนเอกสารความรู้ทางวิชาการ

(ค่าเฉลี่ย 3.60) การประสานงานด้านการตลาด (ค่าเฉลี่ย 3.70) การประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ (ค่าเฉลี่ย 3.64) การให้สินเชื่อแก่กลุ่ม (ค่าเฉลี่ย 3.44)

2. อยู่ในระดับปานกลาง 2 ด้าน ได้แก่ การจัดทัศนศึกษาดูงาน (ค่าเฉลี่ย 3.37) และการสนับสนุนด้านปัจจัยการผลิต (ค่าเฉลี่ย 3.39)

ตอนที่ 5 ปัญหาในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน

5.1 ปัญหาของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน

ตารางที่ 4.12 ปัญหาของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน

n = 347

หัวข้อการแสดงความคิดเห็น	ระดับความคิดเห็น(จำนวนร้อยละ)					X (SD)	ความหมาย
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด		
1.สมาชิกไม่ให้ความร่วมมือในการดำเนินงานกลุ่ม	63 (18.2)	227 (65.4)	24 (6.9)	28 (8.1)	5 (1.4)	2.09 (0.835)	น้อย
2.สมาชิกขาดจิตสำนึกในการเป็นสมาชิกกลุ่ม	44 (12.7)	217 (62.5)	47 (13.5)	29 (8.4)	10 (2.9)	2.26 (0.888)	น้อย
3.สมาชิกขาดความรับผิดชอบต่อกกลุ่ม	61 (17.6)	229 (66.0)	21 (6.1)	31 (8.9)	5 (1.4)	2.11 (0.845)	น้อย
4.สมาชิกขัดแย้งเรื่องผลประโยชน์ภายในกลุ่ม	63 (18.2)	239 (68.9)	0 (0.0)	40 (11.5)	5 (1.4)	2.09 (0.875)	น้อย
5.สมาชิกไม่เข้าใจในวัตถุประสงค์ของกลุ่ม	88 (25.4)	170 (49.0)	50 (14.4)	22 (6.3)	17 (4.9)	2.16 (1.034)	น้อย
6.สมาชิกขาดความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน	77 (22.2)	184 (53.0)	41 (11.8)	45 (13.0)	0 (0.0)	3.16 (1.034)	ปานกลาง
7.สมาชิกไม่ได้มีส่วนร่วมในการวางแผนต่างๆในกลุ่ม	26 (7.5)	235 (67.7)	47 (13.5)	34 (9.8)	5 (1.4)	2.30 (0.803)	น้อย
8.สมาชิกไม่ได้มีส่วนร่วมในการจำหน่ายผลผลิตและผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม	48 (25.4)	257 (60.8)	20 (0.9)	17 (6.6)	5 (6.3)	2.08 (1.046)	น้อย
รวมเฉลี่ย						2.16 (0.905)	น้อย

จากตารางที่ 4.12 ปัญหาของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนโดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย 2.16) เมื่อพิจารณาแยกออกเป็นแต่ละด้าน พบว่า

1. อยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 1 ด้าน ได้แก่ สมาชิกขาดความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน(ค่าเฉลี่ย3.16)

2. อยู่ในระดับน้อย7 ด้าน ได้แก่ สมาชิกไม่ให้ความร่วมมือในการดำเนินงานกลุ่ม (ค่าเฉลี่ย 2.09)สมาชิกขาดจิตสำนึกในการเป็นสมาชิกกลุ่ม (ค่าเฉลี่ย 2.26) สมาชิกขาดความรับผิดชอบต่อกกลุ่ม (ค่าเฉลี่ย 2.11) สมาชิกขัดแย้งเรื่องผลประโยชน์ภายในกลุ่ม(ค่าเฉลี่ย 2.09) สมาชิกไม่เข้าใจในวัตถุประสงค์ของกลุ่ม (ค่าเฉลี่ย 2. 16) สมาชิกไม่ได้มีส่วนร่วมในการวางแผนต่างๆในกลุ่ม (ค่าเฉลี่ย 2.30) และสมาชิกไม่ได้มีส่วนร่วมในการจำหน่ายผลผลิตและผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม (ค่าเฉลี่ย 2.08)

ตารางที่ 4.13 ปัญหาของคณะกรรมการวิสาหกิจชุมชน

หัวข้อการแสดงความคิดเห็น	ระดับความคิดเห็น(จำนวนร้อยละ)					X (SD)	ความหมาย
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด		
1.คณะกรรมการไม่ให้ความร่วมมือในการดำเนินงานกลุ่ม	48 (13.8)	257 (74.1)	20 (5.8)	17 (4.9)	5 (1.4)	2.06 (0.721)	น้อย
2.คณะกรรมการขาดจิตสำนึกในการเป็นสมาชิกกลุ่ม	52 (15.0)	258 (74.4)	9 (2.6)	28 (8.1)	0 (0.0)	2.04 (0.706)	น้อย
3.คณะกรรมการขาดความรับผิดชอบต่อกกลุ่ม	72 (20.7)	233 (67.1)	19 (5.5)	23 (6.6)	0 (0.0)	1.98 (0.727)	น้อย
4.คณะกรรมการขัดแย้งเรื่องผลประโยชน์ภายในกลุ่ม	39 (11.2)	266 (76.7)	20 (5.8)	17 (4.9)	5 (1.4)	2.09 (0.660)	น้อย
5.สมาชิกไม่เข้าใจในวัตถุประสงค์ของกลุ่ม	39 (11.2)	263 (75.8)	22 (6.3)	23 (6.6)	0 (0.0)	2.08 (0.660)	น้อย

ตารางที่ 4.13 (ต่อ)

หัวข้อการแสดงความคิดเห็น	ระดับความคิดเห็น(จำนวนร้อยละ)					X (SD)	ความหมาย
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด		
6.คณะกรรมการขาดความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน	77 (22.2)	225 (64.8)	19 (5.5)	18 (5.2)	5 (1.4)	1.98 (0.788)	น้อย
7.สมาชิกไม่ได้มีส่วนร่วมในการวางแผนต่างๆในกลุ่ม	85 (24.5)	217 (62.5)	20 (5.8)	22 (6.3)	0 (0.0)	1.94 (0.748)	น้อย
8.คณะกรรมการไม่ได้มีส่วนร่วมในการจำหน่ายผลผลิตและผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม	74 (21.3)	228 (65.7)	19 (5.5)	18 (5.2)	5 (1.4)	1.99 (0.782)	น้อย
รวมเฉลี่ย						2.02 (0.729)	น้อย

จากตารางที่ 4.13 ปัญหาของคณะกรรมการวิสาหกิจชุมชนโดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย 2.02) เมื่อพิจารณาแยกออกเป็นแต่ละด้านในภาพรวม พบว่าอยู่ในระดับน้อย คณะกรรมการไม่ให้ความร่วมมือในการดำเนินงานกลุ่ม (ค่าเฉลี่ย 2.06) คณะกรรมการขาดจิตสำนึกในการเป็นสมาชิกกลุ่ม (ค่าเฉลี่ย 2.04) คณะกรรมการขาดความรับผิดชอบต่อกุ่ม (ค่าเฉลี่ย 1.98) คณะกรรมการขัดแย้งเรื่องผลประโยชน์ภายในกลุ่ม (ค่าเฉลี่ย 2.09) สมาชิกไม่เข้าใจวัตถุประสงค์ของกลุ่ม (ค่าเฉลี่ย 2.08) คณะกรรมการขาดความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน (ค่าเฉลี่ย 1.98) สมาชิกไม่ได้มีส่วนร่วมในการวางแผนต่างๆในกลุ่ม (ค่าเฉลี่ย 1.94) คณะกรรมการไม่ได้มีส่วนร่วมในการจำหน่ายผลผลิตและผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม (ค่าเฉลี่ย 1.99)

ตารางที่ 4.14 ปัญหาในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน

n = 347

หัวข้อการแสดงความคิดเห็น	ระดับความคิดเห็น(จำนวนร้อยละ)					\bar{X} (SD)	ความหมาย
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด		
1.ขาดแคลนเงินทุน วัสดุ-อุปกรณ์ ในการดำเนินงาน	48 (13.8)	62 (17.9)	160 (46.1)	69 (19.9)	5 (1.4)	2.77 (0.973)	ปานกลาง
2.ขาดการแนะนำและเอาใจใส่จากหน่วยงานต่างๆ	46 (13.3)	180 (51.9)	96 (27.7)	5 (1.4)	17 (4.9)	2.32 (0.902)	น้อย
3.ขาดความรู้							
3.1.ด้านการวางแผนการดำเนินงานกลุ่ม	37 (10.7)	168 (48.4)	116 (33.4)	18 (5.2)	5 (1.4)	2.38 (0.802)	น้อย
3.2.ด้านการบริหารกลุ่ม	49 (14.1)	156 (45.0)	111 (32.0)	23 (6.6)	5 (1.4)	2.36 (0.859)	น้อย
3.3.ด้านระบบการจัดทำบัญชี	37 (10.7)	168 (48.4)	111 (32.0)	11 (3.2)	17 (4.96)	2.43 (0.907)	น้อย
รวมเฉลี่ย						2.45 (0.888)	น้อย

จากตารางที่ 4.14 ปัญหาในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน โดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย 2.45) เมื่อพิจารณาแยกออกเป็นแต่ละด้าน พบว่า

1. อยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 1 ด้าน ได้แก่ ด้านขาดแคลนเงินทุน วัสดุ-อุปกรณ์ ในการดำเนินงาน (ค่าเฉลี่ย 2.77)

2. อยู่ในระดับน้อย 4 ด้าน ได้แก่ ขาดการแนะนำและเอาใจใส่จากหน่วยงานต่างๆ (ค่าเฉลี่ย 2.32) การวางแผนการดำเนินงานกลุ่ม (ค่าเฉลี่ย 2.38) ด้านการบริหารกลุ่ม (ค่าเฉลี่ย 2.36) ด้านระบบการจัดทำบัญชี (ค่าเฉลี่ย 2.43)

ตอนที่ 6 จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสอุปสรรคและแนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน

จากการวิเคราะห์สนทนากลุ่ม (Focus group) กับคณะกรรมการ 20 ราย ในประเด็นจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ทำให้ทราบปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงาน ดังนี้

6.1 ปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน โดยการวิเคราะห์ SWOT ปรากฏดังนี้

6.1.1 สภาพปัจจัยภายใน

ตารางที่ 4.15 จุดแข็งและจุดอ่อน

จุดแข็ง (S)	จุดอ่อน (W)
<p>1.ผู้นำ</p> <p>1) มีความเสียสละ อดทน ตั้งใจจริง</p> <p>2) มีความรู้ความสามารถ</p> <p>3) มีประสบการณ์</p>	<p>1.ผู้นำ</p> <p>1) ไม่ค่อยมีเวลา เพราะดำรงหลายตำแหน่งในชุมชน</p> <p>2) บางกลุ่มขาดความรู้ด้านวิชาการ การบริหารจัดการกลุ่ม</p>
<p>2.สมาชิก</p> <p>1) บางส่วนมีความเสียสละ ใฝ่หาความรู้ มุ่งมั่นในการผลิต ทำตามกฎ ระเบียบ ข้อบังคับของกลุ่ม</p> <p>2) สมาชิกส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการเข้าร่วมกิจกรรม</p>	<p>2.สมาชิก</p> <p>1) ส่วนใหญ่ไม่ให้ความร่วมมือ มีส่วนร่วมน้อย</p> <p>2) แสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัว</p>

ตารางที่ 4.15(ต่อ)

จุดแข็ง (S)	จุดอ่อน (W)
<p>3. การบริหารจัดการกลุ่มฯ</p> <p>1) มีการแบ่งบทบาทหน้าที่ภายในกลุ่มอย่างชัดเจน</p> <p>2) บางกลุ่มมีเงินปันผลเฉลี่ยคืนให้สมาชิก</p> <p>3) ทำบัญชีรับ-จ่ายเป็นปัจจุบัน</p> <p>4) มีกฎระเบียบ ข้อบังคับชัดเจน</p>	<p>3.การบริหารจัดการกลุ่ม</p> <p>1)ไม่มีแผนการดำเนินงานที่ชัดเจน การบริหารจัดการไม่ดี</p>
<p>4.ทรัพยากรและเงินทุน</p> <p>1) มีเงินทุนหมุนเวียนและมีการระดมหุ้น</p> <p>2) บางกลุ่มมีที่ทำการดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง โดยภาครัฐและเอกชนให้การสนับสนุน</p>	<p>4.ทรัพยากรและเงินทุน</p> <p>1) ขาดเงินทุนเพื่อใช้ในการพัฒนาการผลิตภัณฑ์</p>

จากตารางที่ 4.15 พบว่าสภาพปัจจัยภายในที่มีผลต่อการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนมีดังนี้

1) **จุดแข็ง** ด้านผู้นำ มีความเสียสละ อดทน ตั้งใจจริง และมีความรู้ความสามารถ มีประสบการณ์ในการบริหารจัดการกลุ่ม ด้านสมาชิกบางส่วนมีความเสียสละใฝ่หาความรู้ มุ่งมั่นในการผลิต ทำตามกฎ ระเบียบ ข้อบังคับของกลุ่ม สมาชิกส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการเข้าร่วมกิจกรรม ด้านการบริหารจัดการกลุ่มฯมีการแบ่งบทบาทหน้าที่ภายในกลุ่มอย่างชัดเจน บางกลุ่มมีเงินปันผลเฉลี่ยคืนให้สมาชิก ทำบัญชีรับ-จ่ายเป็นปัจจุบัน มีกฎระเบียบ ข้อบังคับชัดเจน ด้านทรัพยากรและเงินทรมมีเงินทุนหมุนเวียนและมีการระดมหุ้นกัน บางกลุ่มมีที่ทำการดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง โดยภาครัฐและเอกชนให้การสนับสนุน

2) **จุดอ่อน** ด้านผู้นำไม่ค่อยมีเวลา เพราะดำรงหลายตำแหน่งในชุมชน บางกลุ่มขาดความรู้ด้านวิชาการ การบริหารจัดการกลุ่ม ด้านสมาชิกส่วนใหญ่ไม่ให้ความร่วมมือ มีส่วนร่วมน้อย แสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัวด้านสมาชิกส่วนใหญ่ไม่ให้ความร่วมมือ มีส่วนร่วมน้อย แสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัว ด้านการบริหารจัดการกลุ่มฯไม่มีแผนการดำเนินงานที่ชัดเจน การบริหารจัดการไม่ดี ด้านการบริหารจัดการกลุ่มฯ ไม่มีแผนการดำเนินงานที่ชัดเจน การบริหารจัดการไม่ดี

6.1.2 สภาพปัจจัยภายนอก

ตารางที่ 4.16 โอกาสและอุปสรรค

โอกาส (O)	อุปสรรค (T)
<p>1) การดำเนินการของภาครัฐ เจ้าหน้าที่</p> <ul style="list-style-type: none"> • สำนักงานเกษตรอำเภอ เจ้าหน้าที่ ภาครัฐและเอกชนให้การส่งเสริมและสนับสนุนในการให้ความรู้ด้านการบริหารจัดการกลุ่ม การผลิต การตลาดรวมถึงสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินกิจกรรม 	<p>1) การดำเนินการของภาครัฐ เจ้าหน้าที่</p> <ul style="list-style-type: none"> • งบประมาณ ความช่วยเหลือจาก ภาครัฐมีน้อย ไม่ทั่วถึง • การช่วยเหลือจากภาครัฐล่าช้า

จากตารางที่ 4.16 พบว่าสภาพปัจจัยภายนอกที่มีผลต่อการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน มีดังนี้

- 1) โอกาส ในภาพรวมการดำเนินการของภาครัฐ เจ้าหน้าที่สำนักงานเกษตรอำเภอ เจ้าหน้าที่ ภาครัฐและเอกชนให้การส่งเสริมและสนับสนุนในการให้ความรู้ด้านการบริหารจัดการกลุ่ม การผลิต การตลาดรวมถึงสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินกิจกรรม
- 2) อุปสรรค การดำเนินการของภาครัฐ เจ้าหน้าที่ที่งบประมาณ ความช่วยเหลือจาก ภาครัฐมีน้อยไม่ทั่วถึง การช่วยเหลือจากภาครัฐล่าช้า

6.2 แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนแปรรูปและผลิตภัณฑ์อาหาร จังหวัดน่าน

จากการสนทนากลุ่ม สามารถสรุปแนวทางการพัฒนา ได้ดังนี้

6.2.1 วิสาหกิจชุมชนแปรรูปและผลิตภัณฑ์อาหาร จังหวัดน่าน

- 1) ส่งเสริมสมาชิกมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน
- 2) วางแผนการดำเนินงานร่วมกันระหว่างกรรมการและสมาชิก การบริหารจัดการกลุ่มด้านเงินทุน ด้านการผลิต การตลาด
- 3) จัดระบบตรวจสอบควบคุมการผลิตให้มีคุณภาพดี
- 4) จัดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

- 5) ประสานงานกับหน่วยงานของภาครัฐ ในเรื่องความรู้และการสนับสนุน
ด้านงบประมาณ ปัจจัยการผลิตอย่างต่อเนื่อง
- 6) วางแผนดำเนินธุรกิจเพื่อต่อ ยอดกิจกรรมการผลิตในกลุ่ม
- 7) มีการติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปผลิตภัณฑ์อาหารจังหวัดน่าน ผู้วิจัยได้เสนอในประเด็นสำคัญโดยจำแนกเป็นส่วน คือ สรุปการวิจัย การอภิปรายผล และ ข้อเสนอแนะ โดยมีรายละเอียดในต่อไปนี้

1. สรุปการวิจัย

1.1 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1) เพื่อศึกษาสถานภาพการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน 2) เพื่อศึกษาสภาพสังคม และเศรษฐกิจของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน 3) เพื่อศึกษาความคิดเห็นของสมาชิกเกี่ยวกับการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน 4) เพื่อศึกษาความคิดเห็นของสมาชิกต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินวิสาหกิจชุมชน 5) เพื่อศึกษาปัญหาในการดำเนินกิจกรรมของวิสาหกิจชุมชน 6) เพื่อศึกษาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรคและแนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน

1.2 วิธีการดำเนินการวิจัย

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ คือ สมาชิกวิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์อาหารจังหวัดน่าน ที่ขึ้นทะเบียนกับสำนักงานเกษตรจังหวัดน่าน จำนวน 165 กลุ่ม สมาชิก 2,505 ราย โดยมีจำนวนกลุ่มตัวอย่างเป็นสมาชิก จำนวน 347 ราย และคณะกรรมการกลุ่ม จำนวน 38 ราย สุ่มตัวอย่างโดยวิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multistage random sampling) สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสัมภาษณ์ แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป สถิติที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย สถิติพรรณนา ใช้บรรยายลักษณะของข้อมูล เช่น สถิติร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (arithmetic mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) ค่าสูงสุด และค่าต่ำสุด

1.3 ผลการวิจัย

ผลการวิจัยจากการสัมภาษณ์สมาชิกและคณะกรรมการกลุ่ม

1.3.1 ข้อมูลทั่วไปของวิสาหกิจชุมชน

1) จำนวนคณะกรรมการกลุ่ม พบว่า มีจำนวนเฉลี่ย 5.95 คน แยกเป็นจำนวนคณะกรรมการหญิงเฉลี่ย 5.79 คน คณะกรรมการชายเฉลี่ย 1.74 คน

2) จำนวนสมาชิกกลุ่ม พบว่า มีจำนวนสมาชิกของกลุ่มเฉลี่ย 21.84 คน โดยมีสมาชิกที่เป็นเพศหญิงเฉลี่ย 19.66 คน สมาชิกที่เป็นเพศชายเฉลี่ย 3.95 คน

3) การก่อตั้งวิสาหกิจชุมชน พบว่า วิสาหกิจชุมชนเกิดจากกระบวนการจัดทำแผนชุมชน การแก้ไขปัญหาาร่วมกัน การชักชวนของผู้นำ การส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานอื่นๆ

4) ทุนในการประกอบการวิสาหกิจชุมชน พบว่า ทุนในการประกอบการวิสาหกิจชุมชน เป็นทุนทรัพยากรชุมชน ทุนทางปัญญาของชุมชน ทุนที่เป็นเงินสด เกิดการระดมหุ้นของสมาชิก และทุนจากภายนอกชุมชน

1.3.2 ปัจจัยด้านสังคม พบว่า สมาชิกวิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุเฉลี่ย 52.18 ปี ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา/ปวช. จำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 3.86 คน ระยะเวลาการเป็นสมาชิกกลุ่มโดยเฉลี่ย 7.14 ปี สาเหตุการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มส่วนใหญ่ต้องการรายได้เพิ่ม การเป็นสมาชิกกลุ่ม ส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์

1.3.3 ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ พบว่า สมาชิกวิสาหกิจมากกว่าครึ่งหนึ่ง มีจำนวนแรงงานในครัวเรือน 1 คน คิดเป็น สมาชิกส่วนใหญ่มีอาชีพหลักทำการเกษตร และค้าขายเป็นอาชีพเสริม แหล่งเงินทุนที่ใช้ส่วนมาก จะกู้ยืมเงินจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร และกู้ยืมเงินจากกลุ่มแม่บ้าน กลุ่มเกษตรกร

ด้านรายได้และรายจ่ายของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนมีรายได้ทั้งหมดในครอบครัว โดยเฉลี่ยปีละ 285,000 บาท แยกเป็น รายได้ในภาคเกษตร มีรายได้เฉลี่ยปีละ 65,649.91 บาท รายได้นอกภาคการเกษตร โดยเฉลี่ยปีละ 55,458.59 บาท รายจ่ายในครอบครัวสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีรายจ่ายในครอบครัวเฉลี่ยปีละ 70,777.55 บาท รายได้จากเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มเฉลี่ยปีละ 26,633 บาท รายจ่ายจากการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม เฉลี่ยปีละ 15,983.71 บาท

1.3.4 ความคิดเห็นของกรรมการกลุ่มต่อการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน

1) ด้านทิศทางขององค์กร พบว่า ในภาพรวมมีการดำเนินการของกลุ่มในทิศทางเดียวกัน มีการกำหนดเป้าหมายและทิศทางกลุ่ม การมีส่วนร่วมของสมาชิกในการกำหนดเป้าหมายและทิศทางกลุ่ม การจัดการทุนและผลประโยชน์ พบว่า มีการจัดการจัดการทุนทั้งภายในและภายนอกอย่างเป็นระบบและก่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน การจัดสรรรายได้และผลประโยชน์แก่สมาชิกที่แน่นอน

2) ด้านความรับผิดชอบต่อชุมชน พบว่า ภาพรวมทั้งหมดมีการดำเนินงานอย่างมีจริยธรรม มีความรับผิดชอบต่อลูกค้าและไม่เอาเปรียบลูกค้า มีการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า มี

การอนุรักษ์และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมในชุมชน มีการสนับสนุนต่อชุมชน การบำเพ็ญสาธารณประโยชน์และบริจาคเพื่อสาธารณะ และมีการจัดสรรรายได้เพื่อเป็นสวัสดิการชุมชน

3) ด้านการวางแผนการดำเนินงานกลุ่ม พบว่า ภาพรวมส่วนใหญ่มีการดำเนินงานมากที่สุด คือ มีการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งภายในและภายนอกที่จำเป็นต่อการจัดทำแผน มีการประชุมการจัดทำแผนร่วมกันระหว่างคณะกรรมการกับสมาชิกแบบมีส่วนร่วม มีการกำหนดแผนเชิงปริมาณและคุณภาพ มีการจัดทำแผนปฏิบัติงาน มีการชี้แจงถ่ายทอดแผนปฏิบัติงานให้กับสมาชิกและผู้เกี่ยวข้อง เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น มีการปฏิบัติงานตามแผน และมีการกำหนดผู้รับผิดชอบและควบคุมการปฏิบัติงานตามแผน และประเด็นที่มีการปฏิบัติรองลงมา คือ มีการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้แผนแม่บท

4) ด้านการบริหารการตลาด พบว่า มีการติดตามข้อมูลความต้องการของลูกค้าอย่างต่อเนื่องและนำข้อมูลมาใช้ประโยชน์ และประเด็นที่ปฏิบัติรองลงมา คือ มีการกำหนดแหล่งจำหน่าย แหล่งบริการ ลูกค้าเป้าหมายก่อนการผลิตและการบริการ

5) ด้านการจัดการข้อมูลข่าวสาร พบว่า มีการแสวงหาความรู้ใหม่และนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน มีการต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาผสมผสานอย่างกลมกลืนและประเด็นที่ปฏิบัติรองลงมา คือ การรวบรวมถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนภูมิปัญญาท้องถิ่น

6) ด้านการบริหารสมาชิกวิสาหกิจชุมชน พบว่า มีการพัฒนาผู้นำและสมาชิกวิสาหกิจชุมชนอย่างเป็นขั้นตอน ทัวถึงและสอดคล้องกับการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน มีการสร้างขวัญและกำลังใจ ความพึงพอใจและแรงจูงใจ การจัดสวัสดิการทัวถึงและเป็นธรรม สมาชิกมีความพึงพอใจและประเด็นที่ปฏิบัติรองลงมา คือ การกำหนดเงื่อนไขการรับสมาชิกและบันทึกไว้อย่างชัดเจน และการประเมินผลการปฏิบัติงานของสมาชิกและแจ้งให้สมาชิกทราบเพื่อนำมาปรับปรุง

1.3.5 ความคิดเห็นของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนต่อผู้นำกลุ่มวิสาหกิจชุมชน แปรรูปและผลิตภัณฑ์อาหารจังหวัดน่าน

1) ระดับความคิดเห็นของสมาชิกต่อคุณสมบัติของผู้นำกลุ่ม พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับ มาก ในทุกด้านเรียงตามลำดับดังนี้ มีความยุติธรรม มีความเสียสละ มีการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ มีการประสานงานระหว่างสมาชิกและหน่วยงานต่างๆ มีความซื่อสัตย์สุจริต ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีการแบ่งงานให้สมาชิกช่วยกันทำ มีความอดทน มีความน่าเชื่อถือ มีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการกลุ่ม และมีความสามารถในการตัดสินใจ

2) ระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกลุ่มของสมาชิก พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ได้แก่ การประชุมกลุ่ม การวิเคราะห์ปัญหาของกลุ่ม การลงหุ้น การออมเงิน การรับปัจจัยการผลิตของกลุ่ม การร่วมผลิตสินค้าของกลุ่ม การร่วมบริการของกลุ่ม การร่วมจำหน่ายสินค้าของกลุ่ม การร่วมบำเพ็ญสาธารณะประโยชน์ การเสนอแนวความคิดการพัฒนากลุ่ม การร่วมติดตามประเมินผลกลุ่ม ส่วนระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกลุ่มของสมาชิก ระดับปานกลาง ได้แก่ การรับบริการสินเชื่อของกลุ่ม การร่วมรับความรู้และการฝึกอบรม การจัดทำแผนการดำเนินงานกลุ่ม

3) การให้การสนับสนุนของภาครัฐและเอกชนแก่วิสาหกิจชุมชน ภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเห็นว่าภาครัฐและเอกชนในการสนับสนุนด้าน การอบรมให้ความรู้ทางวิชาการ การประสานงานด้านการตลาด การประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ การเยี่ยมชมกลุ่มและสมาชิก การสนับสนุนเอกสารความรู้ทางวิชาการ การให้สินเชื่อกลุ่ม การให้การสนับสนุนอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ การสนับสนุนด้านปัจจัยการผลิต และการจัดทัศนศึกษาดูงาน

1.3.6 ปัญหาในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน

1) ปัญหาในการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน ภาพรวมอยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณารายประเด็น ปัญหาในระดับน้อย ได้แก่ สมาชิกไม่ได้มีส่วนร่วมในการจำหน่ายผลผลิตและผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม สมาชิกไม่ให้ความร่วมมือในการดำเนินงานกลุ่ม สมาชิกขัดแย้งเรื่องผลประโยชน์ภายในกลุ่ม สมาชิกขาดความรับผิดชอบต่อกกลุ่ม สมาชิกไม่เข้าใจในวัตถุประสงค์ของกลุ่ม สมาชิกขาดจิตสำนึกในการเป็นสมาชิกกลุ่ม และปัญหาของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่อยู่ในระดับปานกลาง คือ การที่สมาชิกขาดความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

2) ปัญหาในการดำเนินงานของคณะกรรมการวิสาหกิจชุมชน ภาพรวมอยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณารายประเด็น ปัญหาในระดับน้อย ได้แก่ สมาชิกไม่ได้มีส่วนร่วมในการวางแผนต่างๆ ในกลุ่ม คณะกรรมการขาดความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน คณะกรรมการขาดความรับผิดชอบ คณะกรรมการไม่ได้มีส่วนร่วมในการจำหน่ายผลผลิตและผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม คณะกรรมการขาดจิตสำนึกในการเป็นสมาชิกกลุ่ม คณะกรรมการไม่ให้ความร่วมมือในการดำเนินงานกลุ่ม คณะกรรมการไม่เข้าใจในวัตถุประสงค์ของกลุ่ม และคณะกรรมการขัดแย้งเรื่องผลประโยชน์ภายในกลุ่ม

3) ปัญหาในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน โดยพบว่า ปัญหาด้านการขาดแคลนเงินทุนและวัสดุ อุปกรณ์ ในการดำเนินกิจกรรมเป็นปัญหาในระดับปานกลาง รองลงมา คือ ขาดความรู้ด้านระบบการจัดทำบัญชี ขาดความรู้ด้านการวางแผนการดำเนินงานกลุ่ม ขาดความรู้ด้านการบริหารกลุ่ม ขาดการแนะนำและเอาใจใส่จากหน่วยงานต่างๆ

1.3.7 จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค และแนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน

1) จุดแข็ง

ด้านผู้นำ มีความเสียสละ อดทน ตั้งใจจริง และมีความรู้ความสามารถ มีประสบการณ์ในการบริหารจัดการกลุ่ม ด้านสมาชิก บางส่วนมีความเสียสละใฝ่หาความรู้ มุ่งมั่นในการผลิต ทำตามกฎ ระเบียบ ข้อบังคับของกลุ่ม สมาชิกส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการเข้าร่วมกิจกรรม ด้านการบริหารจัดการกลุ่มฯ มีการแบ่งบทบาทหน้าที่ภายในกลุ่มอย่างชัดเจน บางกลุ่มมีเงินปันผลเฉลี่ยคืนให้สมาชิก ทำบัญชีรับ-จ่ายเป็นปัจจุบัน มีกฎระเบียบ ข้อบังคับชัดเจน ด้านทรัพยากรและเงินทุน มีเงินทุนหมุนเวียนและมีการระดมหุ้นกัน บางกลุ่มมีการดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง โดยภาครัฐและเอกชนให้การสนับสนุน

2) จุดอ่อน

ด้านผู้นำ ไม่ค่อยมีเวลา เพราะดำรงหลายตำแหน่งในชุมชน บางกลุ่มขาดความรู้ด้านวิชาการ การบริหารจัดการกลุ่ม ด้านสมาชิก ส่วนใหญ่ไม่ให้ความร่วมมือ มีส่วนร่วมน้อย แสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัว ด้านสมาชิก ส่วนใหญ่ไม่ให้ความร่วมมือ มีส่วนร่วมน้อย แสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัว ด้านการบริหารจัดการกลุ่ม ไม่มีแผนการดำเนินงานที่ชัดเจน การบริหารจัดการไม่ดี ด้านการบริหารจัดการกลุ่ม ไม่มีแผนการดำเนินงานที่ชัดเจน การบริหารจัดการไม่ดี

3) โอกาส ในภาพรวมการดำเนินการของภาครัฐ เจ้าหน้าที่สำนักงานเกษตรอำเภอ เจ้าหน้าที่ ภาครัฐและเอกชนให้การส่งเสริมและสนับสนุนในการให้ความรู้ด้านการบริหารจัดการกลุ่ม การผลิต การตลาดรวมถึงสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินกิจกรรม

4) อุปสรรค การดำเนินการของภาครัฐ เจ้าหน้าที่งบประมาณ ความช่วยเหลือจากภาครัฐมีน้อย ไม่ทั่วถึง การช่วยเหลือจากภาครัฐล่าช้า

2. อภิปรายผล

จากการศึกษาเรื่อง การดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปและผลิตภัณฑ์อาหารจังหวัดน่าน โดยการตอบแบบสัมภาษณ์ ของคณะกรรมการและสมาชิก พบว่า ปัจจัยทางสังคม ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ปัญหาในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน มีประเด็นที่น่าสนใจนำมาอภิปรายดังนี้

2.1 ลักษณะพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจ

จากผลการศึกษา พบว่า สมาชิกวิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มเนื่องจากต้องการรายได้เพิ่ม มีอาชีพหลักทำการเกษตร และค้าขายเป็นอาชีพเสริม แหล่งเงินทุนที่ใช้ส่วนมากจะกู้ยืมเงินจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร และกู้ยืมเงินจากกลุ่มแม่บ้าน กลุ่มเกษตรกร ส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ มีรายได้ในครอบครัวมากกว่ารายจ่ายในครอบครัว มีรายได้ในภาคเกษตรน้อยกว่ารายได้นอกภาคการเกษตร ในการเข้าร่วมกิจกรรมสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนของจังหวัดน่าน จะรวมกลุ่มประกอบกิจกรรมเพื่อพัฒนาอาชีพหลัก และสร้างอาชีพเสริม หรือรวมกลุ่มการรับความรู้จากแหล่งต่างๆ โดยสมาชิกส่วนใหญ่จะเสียค่าใช้จ่ายในการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม และสมาชิกจะมีรายได้เพิ่มจากการร่วมกิจกรรม ซึ่งถือเป็นอาชีพ โดยจังหวัดน่านจะมีวิสาหกิจชุมชนตลอดจนสมาชิกกลุ่มเพิ่มขึ้นทุกปี ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ วิรัชศ ทรงพุดิ (2530 : 63) ที่พบว่า ระดับรายได้ การได้รับข่าวสารเกี่ยวกับกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ และการได้รับการชักชวน มีผลต่อการตัดสินใจในการเข้ามาเป็นสมาชิก

2.2 สถานภาพและการดำเนินงานของคณะกรรมการวิสาหกิจชุมชน

2.2.1 การบริหารองค์กร จากการศึกษา พบว่า กลุ่มมีการดำเนินงานที่เข้มแข็ง มีการกำหนดเป้าหมายและทิศทางกลุ่ม การมีส่วนร่วมของสมาชิกในการกำหนดเป้าหมายและทิศทางกลุ่ม การจัดการทุนและผลประโยชน์ทั้งภายใน และภายนอกอย่างเป็นระบบ และก่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน การจัดสรรรายได้และผลประโยชน์แก่สมาชิกที่แน่นอน ตามลำดับ ทั้งนี้ในการจัดตั้งกลุ่มบางกลุ่มไม่มีรายได้ในการเข้าร่วมกิจกรรม หรืออาจมีรายได้น้อยต่อปี เพราะเป็นการดำเนินการเพื่อช่วยเหลือกันระหว่างสมาชิก และเป็นการรวมตัวเพื่อรับความรู้จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จึงไม่มีรายได้เพื่อการจัดสรรปันผลแก่สมาชิกและเป็นสวัสดิการในการช่วยเหลือชุมชน

2.2.2 ความรับผิดชอบต่อชุมชน พบว่า กลุ่มมีการดำเนินงานอย่างมีจริยธรรม มีความรับผิดชอบ และไม่เอาเปรียบลูกค้า มีการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า มีการอนุรักษ์และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมในชุมชน มีการสนับสนุนต่อชุมชน การบำเพ็ญสาธารณประโยชน์และบริจาคเพื่อสาธารณะ และมีการจัดสรรรายได้เพื่อเป็นสวัสดิการชุมชน ตามลำดับ แต่ด้านการจัดสรรรายได้เพื่อเป็นสวัสดิการชุมชน มีกลุ่มที่ดำเนินการน้อย ทั้งนี้ เพราะการจัดตั้งกลุ่มบางกลุ่มเป็นการดำเนินการเพื่อช่วยเหลือกันระหว่างสมาชิก และเป็นการรวมตัวเพื่อรับความรู้จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จึงไม่มีการจัดสรรรายได้เพื่อเป็นสวัสดิการชุมชน

2.2.3 การวางแผนการดำเนินงานกลุ่ม พบว่า กลุ่มมีการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งภายในและภายนอกที่จำเป็นต่อการจัดทำแผน มีการประชุมการจัดทำแผนร่วมกันระหว่างคณะกรรมการกับสมาชิกแบบมีส่วนร่วม มีการกำหนดแผนเชิงปริมาณและคุณภาพ มีการจัดทำแผนปฏิบัติงาน มีการชี้แจงถ่ายทอดแผนปฏิบัติงานให้กับสมาชิกและผู้เกี่ยวข้อง เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น มีการปฏิบัติงานตามแผน และมีการกำหนดผู้รับผิดชอบและควบคุมการปฏิบัติงานตามแผน ตามลำดับ แต่ด้านการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้แผนแม่บทมีการปฏิบัติรองลงมา ทั้งนี้เนื่องจากกลุ่มไม่ทราบว่าแผนแม่บทได้มีการกำหนดแนวทางไว้อย่างไรบ้าง กลุ่มดำเนินการวางแผนการดำเนินงานตามความจำเป็น เพื่อสนองประโยชน์ ความต้องการ และเพื่อแก้ปัญหาของสมาชิก

2.2.4 การบริหารการตลาด พบว่า มีการติดตามข้อมูลความต้องการของลูกค้าอย่างต่อเนื่องและนำข้อมูลมาใช้ประโยชน์อย่างต่อเนื่อง และยังให้ความสำคัญน้อยกับการกำหนดแหล่งจำหน่าย แหล่งบริการ ลูกค้าเป้าหมายก่อนการผลิตและการบริการ

2.2.5 การจัดการข้อมูลข่าวสาร พบว่า มีการแสวงหาความรู้ใหม่และนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน การต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาผสมผสานอย่างกลมกลืนและนำมาใช้ปรับปรุงวิสาหกิจชุมชนนั้น แต่ยังไม่มีการรวบรวมถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนภูมิปัญญาท้องถิ่น มากเท่าไร

2.2.6 การบริหารสมาชิกวิสาหกิจชุมชน พบว่า มีการพัฒนาผู้นำและสมาชิกวิสาหกิจชุมชนอย่างเป็นขั้นตอน ทั้งถึงและสอดคล้องกับการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน มีการสร้างขวัญและกำลังใจ ความพึงพอใจและแรงจูงใจ การจัดสวัสดิการทั่วถึงและเป็นธรรม สมาชิกมีความพึงพอใจ แต่ยังไม่มีการปฏิบัติรองลงมาในการกำหนดเงื่อนไขการรับสมาชิกและบันทึกไว้อย่างชัดเจน และการประเมินผลการปฏิบัติงานของสมาชิกและแจ้งให้สมาชิกทราบเพื่อนำมาปรับปรุงตนเองอย่างต่อเนื่อง

การดำเนินงานของคณะกรรมการวิสาหกิจชุมชน จะสอดคล้องกับ อรอนงค์ ธรรมกุล (2541 : 69) ที่ได้ศึกษา เรื่อง ปัจจัยบางประการของคณะกรรมการบริหารงานกลุ่มและรูปแบบการบริหารจัดการกิจกรรมกลุ่มแปรรูปผลผลิตเกษตรของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรภาคเหนือตอนล่างประสบความสำเร็จ พบว่า ปัจจัยบางประการดังกล่าว ได้แก่ คุณสมบัติของคณะกรรมการ โครงสร้างการบริหารงานกลุ่ม การจัดหาระดมทุน การจัดหาวัตถุดิบ การจัดสรรผลประโยชน์ การจ้างและจ่ายค่าแรง การตลาด และการรับความรู้ด้านเทคโนโลยี

2.3 ความคิดเห็นของสมาชิกเกี่ยวกับการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน ดังนี้

2.3.1 ความคิดเห็นของสมาชิกต่อผู้นำกลุ่ม พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีความยุติธรรม มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด มีความเสียสละ มีการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น มีความ

รับผิดชอบต่อหน้าที่ มีการประสานงานระหว่างสมาชิกและหน่วยงานต่างๆ มีความซื่อสัตย์สุจริต ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีการแบ่งงานให้สมาชิกช่วยกันทำ มีความอดทน มีความน่าเชื่อถือ มีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการกลุ่ม และมีความสามารถในการตัดสินใจ ตามลำดับ ทั้งนี้เนื่องจากผู้นำกลุ่มเป็นบุคคลที่ถูกคัดเลือกมาจากสมาชิกภายในกลุ่ม และมีการกำหนดเงื่อนไข และกฎข้อบังคับภายในกลุ่มและบันทึกไว้อย่างชัดเจน นอกจากนี้ผู้นำยังได้รับการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

2.3.2 ระดับความคิดเห็นของสมาชิกต่อคุณสมบัติของผู้นำกลุ่ม ด้านความรับผิดชอบต่อชุมชน พบว่า ภาพรวมทั้งหมดมีการดำเนินงานอย่างมีจริยธรรม มีความรับผิดชอบต่อลูกค้าและไม่เอาเปรียบลูกค้า มีการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า มีการอนุรักษ์และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมในชุมชน มีการสนับสนุนต่อชุมชน การบำเพ็ญสาธารณประโยชน์และบริจาคเพื่อสาธารณะ และมีการจัดสรรรายได้เพื่อเป็นสวัสดิการชุมชน

2.3.3 ระดับความคิดเห็นของสมาชิกต่อการให้การสนับสนุนของภาครัฐและเอกชนแก่วิสาหกิจชุมชน ภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเห็นว่าภาครัฐและเอกชนให้การสนับสนุนด้านการอบรมให้ความรู้ทางวิชาการ การประสานงานด้านการตลาด การประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ การเยี่ยมชมกลุ่มและสมาชิก การสนับสนุนเอกสารความรู้ทางวิชาการ การให้สินเชื่อกลุ่ม ยกเว้น การสนับสนุนด้านปัจจัยการผลิต และการจัดทำทะเบียนศึกษาดูงาน ทั้งนี้การจัดทำทะเบียนศึกษาดูงานแต่ละครั้งต้องใช้งบประมาณสูงและจำกัดจำนวนคนเข้าร่วมกิจกรรม ที่ผ่านมามีการศึกษาดูงานส่วนใหญ่จะเปิดโอกาสให้กลุ่มคัดเลือกสมาชิกเข้าร่วมทำทะเบียนศึกษาดูงาน ไม่เกินกลุ่มละ 3 คน ดังนั้น สมาชิกส่วนใหญ่จึงไม่มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าว

2.4 ปัญหาของสมาชิกเกี่ยวกับการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน ดังนี้

2.4.1 ปัญหาของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณารายประเด็น ปัญหาในระดับน้อย คือ สมาชิกไม่ได้มีส่วนร่วมในการจำหน่ายผลผลิตและผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม สมาชิกไม่ให้ความร่วมมือในการดำเนินงานกลุ่ม สมาชิกขัดแย้งเรื่องผลประโยชน์ภายในกลุ่ม สมาชิกขาดความรับผิดชอบต่อกลุ่ม สมาชิกไม่เข้าใจในวัตถุประสงค์ของกลุ่ม สมาชิกขาดจิตสำนึกในการเป็นสมาชิกกลุ่ม และปัญหาของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่อยู่ในระดับปานกลาง คือ การที่สมาชิกขาดความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ทั้งนี้สมาชิกกลุ่มมีการถือในการประกอบอาชีพประจำวัน และบางกลุ่มมีสมาชิกเป็นจำนวนมาก กิจกรรมของกลุ่มบางกลุ่มไม่ก่อให้เกิดรายได้แก่สมาชิก ทำให้สมาชิกไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมอย่างพร้อมเพรียงกัน

2.4.2 ปัญหาของคณะกรรมการวิสาหกิจชุมชน พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณารายประเด็น ปัญหาในระดับน้อย ได้แก่ สมาชิกไม่ได้มีส่วนร่วมในการวางแผนต่างๆ ใน

กลุ่ม คณะกรรมการขาดความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน คณะกรรมการขาดความรับผิดชอบ คณะกรรมการไม่ได้มีส่วนร่วมในการจำหน่ายผลผลิตและผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม คณะกรรมการขาดจิตสำนึกในการเป็นสมาชิกกลุ่ม คณะกรรมการไม่ให้ความร่วมมือในการดำเนินงานกลุ่ม คณะกรรมการไม่เข้าใจในวัตถุประสงค์ของกลุ่ม และคณะกรรมการขัดแย้งเรื่องผลประโยชน์ภายในกลุ่ม ทั้งนี้คณะกรรมการกลุ่มบางคนไม่ได้เข้าร่วมประชุมหรือเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มอย่างสม่ำเสมอจึงไม่เข้าใจวัตถุประสงค์กลุ่ม การจัดตั้งกลุ่มไม่ได้มุ่งผลิตสินค้าทุกกลุ่ม บางกลุ่มจัดตั้งเพื่อรับความรู้จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงไม่มีการผลิตสินค้าเพื่อจำหน่าย

2.4.3 ปัญหาการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน พบว่า ปัญหาด้านการขาดแคลนเงินทุนและวัสดุ อุปกรณ์ ในการดำเนินกิจกรรมเป็นปัญหาระดับปานกลาง รองลงมา คือ ขาดความรู้ด้านระบบการจัดทำบัญชี ขาดความรู้ด้านการวางแผนการดำเนินงานกลุ่ม ขาดความรู้ด้านการบริหารกลุ่ม ขาดการแนะนำและเอาใจใส่จากหน่วยงานต่างๆ ตามลำดับ ทั้งนี้วิสาหกิจชุมชนบางกลุ่มรวมตัวกันขึ้นใหม่ ซึ่งดำเนินการไม่เกิน 2 ปี จึงยังไม่ได้รับการสนับสนุนเงินทุน วัสดุ อุปกรณ์ จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง กลุ่มควรจัดทำโครงการเพื่อเสนอขอของบประมาณจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สำหรับด้านการขาดการแนะนำและเอาใจใส่จากหน่วยงานต่างๆ ทั้งนี้ ปัจจุบันเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบในพื้นที่มีจำนวนน้อยลง แต่ภารกิจที่ปฏิบัติมีมากขึ้น ทำให้การติดตามและแนะนำเอาใจใส่จากเจ้าหน้าที่ไม่ทั่วถึง

ประเด็นปัญหาของสมาชิกเกี่ยวกับการดำเนินงานกลุ่ม ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ขจร เกียรติบัวศรี (2530 : 89) ศึกษาลักษณะบางประการในการทำให้กิจกรรมรวมกลุ่มประสบความสำเร็จ โดยขึ้นอยู่กับสมาชิก โดยเฉพาะความสามัคคี การมีส่วนร่วม และความรับผิดชอบต่อกลุ่มเกษตรกรที่เป็นหัวหน้ากลุ่มส่วนใหญ่มีความเห็นว่า สาเหตุที่เกษตรกรมีรายได้ต่ำเนื่องจากราคาผลผลิตเกษตรไม่แน่นอน การจัดตั้งกลุ่มธุรกิจเกษตรสามารถจะแก้ปัญหาได้ถูกต้องแต่ปัญหาการจัดตั้งที่พบ ได้แก่ ปัญหาจากตัวสมาชิกเองไม่เข้าใจในจุดมุ่งหมายของกลุ่ม ความไม่อยากยุ่งยาก ความไม่อยากเสียกำลังทรัพย์ ซึ่งทำให้การรวบรวมสมาชิกเป็นไปได้ยาก โดยเฉพาะผู้บริหารกลุ่มที่ดีจะหายาก ซึ่งจะแตกต่างจากการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนจังหวัดน่าน ที่สมาชิกมีความเชื่อมั่นต่อการทำงานของคณะกรรมการกลุ่มมีความอดทนและเสียสละ และได้รับการสนับสนุนจากทั้งภาครัฐและเอกชนเป็นอย่างดี ซึ่งจะส่งผลให้การดำเนินงานของวิสาหกิจมีความเข้มแข็งมากขึ้นเป็นที่พอใจของสมาชิก

3. ข้อเสนอแนะ

3.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ ผู้วิจัยได้ให้ข้อเสนอแนะเป็นรายด้าน ดังนี้

3.1.1 ด้านสมาชิก ควรปลูกจิตสำนึกการให้ความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมกลุ่ม มีความรับผิดชอบต่อกัน และผลักดันให้สมาชิกเข้าไปมีส่วนร่วมในการวางแผนกลุ่ม

3.1.2 ด้านคณะกรรมการกลุ่ม ควรให้ความรู้ด้านการบริหารงานกลุ่ม และการวางแผนการดำเนินงาน

3.1.3 ด้านหน่วยงานที่ให้การสนับสนุนในภาครัฐ ควรให้ความสำคัญในการเยี่ยมชมกลุ่ม การอบรมให้ความรู้ทางวิชาการ การสนับสนุนเอกสารวิชาการเพื่อให้มีความรู้ ตลอดจนสนับสนุนงบประมาณในการศึกษาดูงาน

3.1.4 ด้านนโยบายของภาครัฐ ควรสนับสนุนงบประมาณในการฝึกอบรมและงบประมาณในการดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง หรือควรสนับสนุนเงินทุนปลอดดอกเบี้ย แก่กลุ่ม

3.1.5 การกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด ในเรื่องการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ควรให้องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เข้ามามีบทบาทให้การสนับสนุนกิจกรรมของวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ให้มากขึ้น

3.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

3.2.1 การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการศึกษา เรื่องการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปผลิตภัณฑ์อาหารจังหวัดน่านเท่านั้น การวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในวิสาหกิจชุมชนในด้านกิจกรรมอื่นๆ ในจังหวัดน่าน เพื่อจะได้นำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์ในการวางแผนส่งเสริมสนับสนุนในระดับอำเภอ จังหวัด ต่อไป

3.2.2 วิสาหกิจชุมชนมีปัญหาการขาดการสนับสนุนในเรื่องปัจจัยการผลิต และเงินทุน ซึ่งในปัจจุบันสามารถรับการสนับสนุนได้จากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่อยู่ในพื้นที่ ดังนั้น จึงควรศึกษาวิจัยบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน เพื่อกำหนดเป็นยุทธศาสตร์ในการพัฒนาต่อไป

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กรมส่งเสริมการเกษตร.(2548) *ข้อควรรู้เกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน เอกสารเผยแพร่* (พิมพ์ครั้งที่ 1)
กรุงเทพมหานคร
- _____. (2548) *พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน* กรุงเทพมหานคร กองพัฒนาการ
บริหารงานเกษตร
- _____. (2548) *คู่มือการจัดตั้งสถาบันเกษตรกร* กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์ฝ่ายเอกสาร
คำแนะนำ กองเกษตรสัมพันธ์.
- กาญจนา เกียรติฉัตรรัตน์ (2534) *ปัจจัยที่ทำให้กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรจังหวัดลำพูนได้รับรางวัล
ดีเด่น* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท ภาควิชาคหกรรมศาสตร์ศึกษา ไม่ได้ตีพิมพ์)
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพมหานคร
- ขจร เกียรติบัวศรี (2530) *ลักษณะบางประการของเศรษฐกิจและสังคมที่เกี่ยวข้องกับการจัดตั้งกลุ่ม
ธุรกิจเกษตรของกลุ่มลูกค้าธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร
(วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์)*
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพมหานคร
- คุณากร เพชรคง (2551) *การจัดทำ SWOT Analysis และความคิดเป็นระบบครบวงจร (Systematic
Thinking) กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน กระทรวงแรงงาน*
- จารุพงศ์ พลเดช (2547) *พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนกับกรมส่งเสริมการเกษตร
วารสารส่งเสริมการเกษตร ปีที่36, ฉบับที่198, กรกฎาคม*
- ชาติรี บุญนาค (2544) *ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรจังหวัด
นนทบุรี* (วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์)
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, นนทบุรี.
- ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ และ พิทยา ว่องกุล (2544) *สวัสดิการโดยภาคชุมชน (1)กลุ่มออมทรัพย์
กรุงเทพมหานคร สำนักกองทุนสนับสนุนการวิจัย*
- ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ (2541) “รายงานการศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดตั้งธุรกิจชุมชน
กรณีศึกษา หัวไทร อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช
- ดวงเดือน สมวัฒน์ศักดิ์. (2548) *วิสาหกิจชุมชน เอกสารวิชาการ. สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาการ
เกษตรเขตที่ 1.ชัยนาท (อัครา)*

- ทรงศักดิ์ เทพสาร (2542) *คุณภาพชีวิตของครัวเรือนชาวเขาในชุมชนเทศบาลนครเชียงใหม่* (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์)
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ คั่นคืนวันที่ 12 สิงหาคม 2554 จาก
<http://search.lib.cmu.ac.th/search>
- นำชัย ทนุผล (2536) “รายงานผลการวิจัยปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จและไม่สำเร็จของกลุ่มเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่” เชียงใหม่ โรงพิมพ์สำนักงานส่งเสริมและฝึกอบรมสถาบันเทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้
- บุญรวม พานเพ็ชร .(2537). *ความพึงพอใจของสมาชิกที่มีต่อการดำเนินธุรกิจ ของกลุ่มเกษตรกรในจังหวัดตาก* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สถาบันเทคโนโลยีการเกษตร แม่โจ้, เชียงใหม่)
- บุญเลิศ รอดโฉม (2538) *การศึกษาเปรียบเทียบปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับสมาชิกกลุ่มแม่บ้านการเกษตรกรในกลุ่มที่ประสบความสำเร็จระดับต่างๆ ของจังหวัดปราจีนบุรี เชียงใหม่* วิทยานิพนธ์ปริญญา การศึกษามหาบัณฑิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- ปวีต ถมชาวิต (2528) “การศึกษาปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อความสำเร็จของกลุ่มยุวเกษตรกร จังหวัดกาญจนบุรี” วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ
- ปรัชญา เวสารัช (2528) “การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมเพื่อการพัฒนาชนบท” (รายงานการวิจัย) กรุงเทพมหานคร สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ไพโรรินทร์ กล้าโกชน (2546) “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อธุรกิจแปรรูปมะยมของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรจังหวัดตาก” (รายงานการวิจัย) สำนักงานเกษตรจังหวัดตาก
- พรทิพย์ ศรีแสงจันทร์ ชุมพร พวงประยงค์ และ สุพจน์ ชูดีพันธ์ (2528) “ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อความสำเร็จในการดำเนินงานกลุ่มเกษตรกร” สำนักงานเกษตรภาคตะวันตก จังหวัดราชบุรี
- _____. (2539) “ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อ ความสำเร็จในการ ดำเนินงานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ตะวันตกศึกษาเฉพาะกรณี กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรรางสาตี ตำบลรางสาตี อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี” (รายงานการวิจัย) สำนักงานส่งเสริมการเกษตรภาคตะวันตก จังหวัดราชบุรี
- ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม (2547) .*การจัดการเกษตรชุมชนภาครัฐต้องคิดเป็นระบบ วารสารเศรษฐกิจและสังคม*. ปีที่ 41, ฉบับที่ 2, มีนาคม-เมษายน

- ไมเคิล อี พอร์เตอร์(2547) คลัสเตอร์นั้นสำคัญไฉน. แหล่งที่มา <http://www.nesdb.go.th/national/competitiveness/attach/data27.pdf> ค้นหามือเมื่อวันที่ 14 มกราคม 2550
- ของใจ สวัสดิ์พละ (2535) “บทบาทการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในอำเภอชัยภูมิ”
จังหวัดชัยภูมิ วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรุงเทพฯ
- วีรยศ ทรงพุด (2530) ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าเป็นกลุ่มทรัพย์สินเพื่อการผลิต ศึกษาเฉพาะกรณี
อำเภอเมือง จังหวัดน่าน วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
(พัฒนาสังคม) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ
- วิชิต นันทสุวรรณ. (2544) แผนแม่บทการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน. กรุงเทพมหานคร: เจริญวิทย์การ
พิมพ์
- เสรี พงศ์พิศ , วิชิต นันทสุวรรณ และจ่านอง แรกพิณิจ. (2544) วิสาหกิจชุมชน. กรุงเทพมหานคร
เจริญ วิทย์การพิมพ์
- เสรี พงศ์พิศ. (2546) ฐานคิดจากแผนแม่บทสู่วิสาหกิจชุมชน กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์ภูมิ
ปัญญาไท.
- สำนักงานเลขานุการคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน กรมส่งเสริมการเกษตร (2549)
การประเมินศักยภาพวิสาหกิจชุมชน กรุงเทพมหานคร.(อัครสำเนา)
- สำนักงานเกษตรอำเภอแม่สอด(2549) รายงานผลการดำเนินงานส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน
ประจำเดือน กันยายน 2549.ตาก.(อัครสำเนา)
- สำนักงานสหกรณ์จังหวัดตาก (2548) วิสาหกิจชุมชนและเครือข่ายวิสาหกิจ เอกสารประกอบการ
ฝึกอบรมจังหวัดตาก
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.(2547). การพัฒนาเครือข่าย
วิสาหกิจ แนวคิดและแนวทางการพัฒนา. (อัครสำเนา).
- สมศักดิ์ สุริโย .(2547) การส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน สำนักพัฒนาเกษตรกร กรมส่งเสริมการเกษตร
(อัครสำเนา)
- อรอนงค์ ธรรมกุล.(2539) “รายงานการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนในกระบวนการพัฒนา
ท้องถิ่น” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่,เชียงใหม่
- อรอนงค์ ธรรมกุล. (2541) “ปัจจัยบางประการของคณะกรรมการบริหารงานกลุ่มและรูปแบบการ
บริหารจัดการกิจกรรมแปรรูปผลผลิตเกษตรของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรภาคเหนือตอนล่าง
ที่ประสบความสำเร็จ” สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 6 จังหวัด
เชียงใหม่

อัจฉรา สุขสมบูรณ์ (2545). วิสาหกิจชุมชน.....ทิศทางใหม่ของการพัฒนาภาคการเกษตร วารสาร
ส่งเสริมการเกษตร 33,176 กันยายน
อาทร มีแก้ว (2539) ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร
จังหวัดนราธิวาส (ปัญหาพิเศษทางรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์)

ภาคผนวก

ภาคผนวก

แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์สมาชิกและคณะกรรมการกลุ่ม

โครงการวิจัย เรื่อง การดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนการแปรรูปและผลิตภัณฑ์อาหาร จังหวัดน่าน

ชื่อกลุ่มวิสาหกิจชุมชน.....

ตำแหน่งในกลุ่ม () คณะกรรมการ () สมาชิก A1

ตอนที่ 1 สภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของสมาชิก

1. ปัจจัยที่เกี่ยวกับสมาชิกและคณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

โปรดทำเครื่องหมาย / ลงใน () ให้ตรงกับข้อที่ท่านเลือกหรือเติมข้อความลงในช่องว่าง

1. เพศ () 1. ชาย () 2. หญิง A2

2. อายุ.....ปี A3

3. ระดับการศึกษา A4

() 1. ประถมศึกษา () 2. มัธยมศึกษา / ปวช. () 3. อนุปริญญา / ปวส.

() 4. ปริญญาตรี () 5. อื่น ๆ ระบุ.....

4. สถานภาพการสมรส A4.1

() 1. โสด () 2. สมรส () 3. หม้าย () 4. หย่าร้าง

5. จำนวนสมาชิกในครัวเรือน.....คน A5

6. ระยะเวลาการเป็นสมาชิกกลุ่ม.....ปี A6

7. อาชีพหลัก (ตอบได้เพียงข้อเดียว) A7

() 1. ทำงานบ้านและดูแลบุตรเป็นหลัก () 4. ค้าขาย

() 2. ทำงานด้านการเกษตรเป็นหลัก () 5. อื่น ๆ ระบุ.....

() 3. ทำงานรับจ้างทั่วไป

8. อาชีพเสริม (ตอบได้เพียงข้อเดียว) A8

() 1. ทำงานบ้านและดูแลบุตร () 4. ค้าขาย

() 2. ทำงานด้านการเกษตร () 5. อื่น ๆ ระบุ.....

() 3. ทำงานรับจ้างทั่วไป

9. แรงงานในครัวเรือน.....คน A9

ชาย.....คน A10

หญิง.....คน A11

10. สาเหตุที่ทำให้ตัดสินใจเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มมากที่สุด (ตอบเพียง 1 ข้อ) A12
- () 1. พอใจในกิจกรรมกลุ่ม () 2. ต้องการได้รับทุนสนับสนุน
 () 3. ต้องการความรู้ () 4. ต้องการรายได้เพิ่ม
 () 5. ต้องการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ () 6. ต้องการมีเพื่อน
 () 7. ได้รับการชักชวนจากบุคคลอื่น (ระบุ).....
 () อื่นๆ ระบุ.....
11. การเป็นสมาชิกกลุ่มในสังคม (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ) A13
- () กลุ่มออมทรัพย์ () กลุ่มแม่บ้าน / กลุ่มสตรี
 () กลุ่มสหกรณ์ () กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน
 () กลุ่ม ช.ก.ส () กลุ่มอื่นๆ ระบุ.....
12. รายได้ในครอบครัว.....บาท / ปี A14
- 13.1 ในภาคเกษตร.....บาท / ปี A15
- 13.2 นอกภาคเกษตร.....บาท / ปี A16
13. รายจ่ายในครอบครัว.....บาท / ปี A17
14. รายได้ทั้งหมดจากการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม.....บาท / ปี A18
15. รายจ่ายทั้งหมดจากการเข้าร่วมกิจกรรม.....บาท / ปี A19
16. แหล่งเงินเชื่อ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- () ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) A20.1
 () สหกรณ์ A20.2
 () กลุ่มแม่บ้าน/กลุ่มเกษตรกร A20.3
 () กองทุนหมู่บ้าน A20.4
 () อื่น ๆ (ระบุ)..... A20.5

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นต่อการดำเนินงานกลุ่ม

1. ความคิดเห็นเกี่ยวกับผู้นำกลุ่ม

หัวข้อที่แสดงความคิดเห็น	ระดับความคิดเห็น					
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด	
1. มีความน่าเชื่อถือและการไว้วางใจในการทำงาน						B1
2. มีความสามารถในการตัดสินใจในการทำงาน						B2
3. มีความรู้ความสามารถในการบริหารกลุ่ม						B3
4. มีความรับผิดชอบต่อน้ำที่						B4
5. มีการแบ่งงานให้สมาชิกช่วยกันทำ						B5
6. มีการประสานงานระหว่างสมาชิกและหน่วยงานต่างๆ						B6
7. มีความเสียสละ						B7
8. มีความซื่อสัตย์สุจริต						B8
9. มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์						B9
10. มีการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น						B10
11. มีความยุติธรรม						B11
12. มีความอดทน						B12

2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกลุ่ม

ระดับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของกลุ่ม

หัวข้อที่มีส่วนร่วม	ระดับการมีส่วนร่วม					
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด	
1. การประชุมกลุ่ม						C1
2. การวิเคราะห์ปัญหาของกลุ่ม						C2
3. การลงหุ้น						C3
4. การออมเงิน						C4
5. การรับบริการสินเชื่อของกลุ่ม						C5
6. การรับบริการปัจจัยการผลิตของกลุ่ม						C6
7. การร่วมรับความรู้และการฝึกอบรม						C7
8. การจัดทำแผนการดำเนินงานของกลุ่ม						C8
9. การร่วมผลิตสินค้าของกลุ่ม						C9
10. การร่วมบริการของกลุ่ม						C10
11. การร่วมจำหน่ายสินค้าของกลุ่ม						C11
12. การร่วมบำเพ็ญสาธารณะประโยชน์						C12
13. การเสนอแนวคิดในการพัฒนากลุ่ม						C13
14. การร่วมติดตามประเมินผลกลุ่ม						C14

3. ระดับความคิดเห็นต่อการได้รับการสนับสนุนกิจกรรมกลุ่มของหน่วยงานภาครัฐและองค์กรเอกชน

หัวข้อที่แสดงความคิดเห็น	ระดับความคิดเห็นต่อการได้รับการสนับสนุน					
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด	
1. การเยี่ยมชมกลุ่มและสมาชิก						D1
2. การอบรมให้ความรู้ทางวิชาการ						D2
3. การจัดทัศนศึกษาดูงาน						D3
4. การสนับสนุนเอกสารความรู้วิชาการ						D4
5. การสนับสนุนด้านปัจจัยการผลิต						D5
6. การประสานงานด้านการตลาด						D6
7. การประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ						D7
8. การให้สินเชื่อแก่กลุ่ม						D8

ตอนที่ 3 ปัญหาและข้อเสนอแนะในการดำเนินงานกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

3.1 ปัญหาของสมาชิก

3.1.1 ระดับปัญหาของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

หัวข้อที่แสดงความคิดเห็น	ระดับของปัญหา					
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด	
1. สมาชิกไม่ให้ความร่วมมือในการดำเนินงานกลุ่ม						E1
2. สมาชิกขาดจิตสำนึกในการเป็นสมาชิกกลุ่ม						E2
3. สมาชิกความรับผิดชอบต่อกัน						E3
4. สมาชิกมีความขัดแย้งเรื่องผลประโยชน์ภายในกลุ่ม						E4
5. สมาชิกไม่เข้าใจวัตถุประสงค์ของกลุ่ม						E5
6. สมาชิกขาดความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน						E6
7. สมาชิกไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนต่างๆ ในกลุ่ม						E7
8. สมาชิกไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจำหน่ายผลผลิตและผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม						E8

3.1.2 ระดับปัญหาของคณะกรรมการ

หัวข้อที่แสดงความคิดเห็น	ระดับของปัญหา					
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด	
1. คณะกรรมการไม่ให้ความร่วมมือในการดำเนินงานกลุ่ม						F1
2. คณะกรรมการขาดจิตสำนึกในการเป็นสมาชิกกลุ่ม						F2
3. คณะกรรมการความรับผิดชอบต่อกัน						F3
4. คณะกรรมการมีความขัดแย้งเรื่องผลประโยชน์ในกลุ่ม						F4
5. คณะกรรมการไม่เข้าใจวัตถุประสงค์ของกลุ่ม						F5
6. คณะกรรมการขาดความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน						F6
7. คณะกรรมการไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนต่างๆ ในกลุ่ม						F7
8. คณะกรรมการไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจำหน่ายผลผลิตและผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม						F8

3.1.3 ระดับปัญหาในการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

หัวข้อที่แสดงความคิดเห็น	ระดับความคิดเห็น					
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด	
1. ขาดแคลนเงินทุน วัสดุ – อุปกรณ์ ในการดำเนินกิจกรรม						G1
2. ขาดการแนะนำและเอาใจใส่จากหน่วยงานต่างๆ						G2
3. ขาดความรู้						
3.1 ด้านการวางแผนการดำเนินงานกลุ่ม	G3
3.2 ด้านการบริหารกลุ่ม	G4
3.3 ด้านระบบการจัดทำบัญชี	45

แบบสัมภาษณ์คณะกรรมการกลุ่ม

โครงการวิจัย เรื่อง การดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนการแปรรูปและผลิตภัณฑ์อาหาร จังหวัดน่าน

1. ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ 1).....ตำแหน่ง.....
2. ชื่อกลุ่มวิสาหกิจชุมชน / เครือข่ายวิสาหกิจชุมชน.....
3. ที่ตั้งกลุ่ม เลขที่.....หมู่ที่.....ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัดน่าน

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

1. จำนวนคณะกรรมการกลุ่ม.....คน A1
- 1.1 เป็นหญิง.....คน A1.1 2.2 ชาย.....คน A1.2
2. จำนวนสมาชิกกลุ่ม.....คน A2
- 2.1 เป็นหญิง.....คน A2.1 2.2 ชาย.....คน A2.2
3. การก่อตั้งวิสาหกิจชุมชน / และเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- () 3.1 เกิดจากกระบวนการจัดทำแผนชุมชน A3
- () 3.2 เกิดจากการแก้ไขปัญหาาร่วมกันของกลุ่ม A3.1
- () 3.3 เกิดจากการชักชวนของผู้นำ A3.2
- () 3.4 เกิดจากการส่งเสริมของหน่วยงาน A3.3
- () 3.5 อื่นๆ (ระบุ)..... A3.4
4. ที่มาของทุนในการประกอบการวิสาหกิจชุมชน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- () 4.1 ทุนทรัพยากรชุมชน (เช่น ป่าไม้, ที่ดินสาธารณะ, ฯลฯ) A4.1
- () 4.2 ทุนทางปัญญาของชุมชน (เช่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น, วิทยากรท้องถิ่น) A4.2
- () 4.3 ทุนที่เป็นเงินสด
- 4.3.1จากการระดมหุ้นจากสมาชิก A4.3.1
- 4.3.2ทุนจากภายนอกชุมชน ระบุ..... A4.3.2
- () 4.4 อื่น ๆ (ระบุ)..... A4.4

ตอนที่ 2 การดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

หัวข้อการดำเนินงานกลุ่ม	มี	ไม่มี	
1. ทิศทางขององค์กร			
1.1 การบริหารองค์กร			
1.1.1 การกำหนดเป้าหมายและทิศทางของกลุ่ม	B1
1.1.2 การมีส่วนร่วมของสมาชิกในการกำหนดเป้าหมายและทิศทางของกลุ่ม	B2
1.2 การจัดการทุนและผลประโยชน์			
1.2.1 มีแนวทางในการจัดการทุนทั้งภายในและภายนอกอย่างเป็นระบบ และก่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน	B3
1.2.2 มีวิธีการจัดสรรรายได้และผลประโยชน์แก่สมาชิกที่แน่นอน	B4
2. ความรับผิดชอบต่อชุมชน			
2.1 มีการดำเนินงานอย่างมี จริยธรรม มีความรับผิดชอบต่อลูกค้าและไม่เอาเปรียบลูกค้า	B5
2.2 มีการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า มีการอนุรักษ์และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมในชุมชน	B6
2.3 มีการสนับสนุนต่อชุมชน การบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ และการบริจาคเพื่อสาธารณะ	B7
2.4 มีการจัดสรรรายได้เพื่อเป็นสวัสดิการชุมชน	B8
3. การวางแผนการดำเนินงานกลุ่ม			
3.1 มีการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งภายในและภายนอกที่จำเป็นต่อการจัดทำแผน	B9
3.2 มีการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้แผนแม่บท	B10
3.3 มีการประชุมการจัดทำแผนร่วมกันระหว่างคณะกรรมการกับสมาชิก แบบมีส่วนร่วม	B11
3.4 มีการกำหนดแผนเชิงปริมาณและคุณภาพ เช่น จำนวนการผลิต / และการบริการ / การลงทุน รายรับรายจ่าย / คุณภาพของสินค้า / คุณภาพของชีวิตและสังคม และสิ่งแวดล้อม	B12

หัวข้อการดำเนินงานกลุ่ม	มี	ไม่มี	
3.5 มีการจัดทำแผนปฏิบัติงาน มีรูปแบบปฏิบัติชัดเจน ว่า ใคร ทำอะไร ที่ไหน อย่างไร เมื่อไร กับใคร	B13
3.6 มีการชี้แจงถ่ายทอดแผนปฏิบัติงานให้กับสมาชิก และผู้เกี่ยวข้องเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น	B14
3.7 มีการปฏิบัติงานตามแผน	B15
3.8 มีการกำหนดผู้รับชอบและควบคุมการปฏิบัติงานตามแผน	B16
4. การบริหารการตลาด			
4.1 มีการกำหนดแหล่งจำหน่าย / แหล่งบริการ / ลูกค้าเป้าหมายก่อนการผลิตและการบริการ	B17
4.2 มีการติดตามข้อมูลความต้องการของลูกค้าอย่างต่อเนื่องและนำข้อมูลมาใช้ประโยชน์อย่างต่อเนื่อง	B18
5. การจัดการข้อมูลข่าวสาร			
5.1 มีการรวบรวมถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนภูมิปัญญาท้องถิ่น	B19
5.2 มีการแสวงหาความรู้ใหม่และนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน	B20
5.3 มีการต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาผสมผสานอย่างกลมกลืนและนำมาใช้ปรับปรุงวิสาหกิจชุมชน	B21
6. การบริหารสมาชิกวิสาหกิจชุมชน			
6.1 มีการกำหนดเงื่อนไขการรับสมาชิก และบันทึกไว้อย่างชัดเจน	B22
6.2 มีการพัฒนาผู้นำและสมาชิกวิสาหกิจชุมชน อย่างเป็นขั้นตอนทั่วถึงและสอดคล้องกับการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน	B23
6.3 มีการสร้างขวัญกำลังใจ ความพึงพอใจและแรงจูงใจ การจัดสวัสดิการทั่วถึงและเป็นธรรม และสมาชิกมีความพึงพอใจ	B24
6.4 มีการประเมินผลการปฏิบัติงานของสมาชิกและแจ้งให้สมาชิกทราบเพื่อนำมาปรับปรุง	B25

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	นางอุมาพร ดีพรมกุล
วัน เดือน ปีเกิด	14 ธันวาคม 2515
สถานที่เกิด	อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน
ประวัติการศึกษา	ศิลปศาสตรบัณฑิต เอกการจัดการทั่วไป สถาบันราชภัฏอุดรดิตถ์ พ.ศ. 2540 ปริญญาเกษตรศาสตรบัณฑิต ส่งเสริมการเกษตร มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช พ.ศ.2548
สถานที่ทำงาน	กลุ่มส่งเสริมและพัฒนาเกษตรกร สำนักงานเกษตรจังหวัดน่าน
ตำแหน่ง	นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรชำนาญการ

